

Kineserne kommer

Det er ikke mange år siden, at man talte om 'den nye verdensorden' som betegnelse for, at USA efter den kolde krigs ophør var blevet den suverænt stærkeste magt i en multipolær verden.

I dag er der sjældent nogen, som nonchalant henviser til den nye verdensorden, og hvis de gør, er det for at slå fast, at den ikke vil vedblive at bestå.

Selv den britiske premierminister Gordon Brown – som man ellers må formode er tilhænger af en amerikansk domineret verden – ser den smuldre for øjnene af sig. Under en rundrejse i Asien i januar i år slog Brown i en tale i New Delhi til lyd for, at den nye verdensorden tager højde for det, han kaldte "det største skift i den økonomiske magtbalance i to hundrede år."

"Vi kan og skal gøre mere for at gøre vores globale institutioner repræsentative. Jeg foreslår ændringer i IMF, Verdensbanken og G8, der afspejler opkomsten af Indien og Asien", sagde Brown.

Ingen var et sekund i tvivl om, hvad han mente: Om blot få årtier vil lande som Kina, Indien, Brasilien og Mexico udgøre en større andel af verdensøkonomien end de G7-lande, som vi har været vant til at betragte som klodens kulturelle, politiske og økonomiske magtcentrum. Og hvis

ikke de vestlige lande allerede nu åbner de internationale institutioner for de fremvoksende stormagter og gør det muligt for dem at udøve deres indflydelse inden for den etablerede verdensorden, kan det ende med et magtskifte.

Vil Vesten erkende det i tide?

Det er et af de spørgsmål, vi søger svar på i dette nummer af *Udenrigs*, hvor vi har valgt at gøre Asiens største magt, Kina, til vores tema.

I nummeret vil man i det hele taget kunne læse om, hvad vi kan vente os af kineserne: Hvad vil de bruge deres magt til? Hvor hurtigt vokser den kinesiske økonomi overhovedet? Og hvordan er det lykkedes dem at opnå sådanne svimlende vækstrater?

Men det er ikke blot Kinas fremtidige påvirkning af os, der er i fokus. Vi ser også på, hvordan den voksende velstand forandrer Kina indefra: Vil den hastigt ekspanderende middelklasse kræve borgerrettigheder og demokrati for at sikre sin ejendomsret, som det i hvert fald tidligere har været antagelsen inden for samfundsvidenskaberne? Vil presset mod Kommunistpartiet komme fra de millioner af fattige, som ikke har fået del i velstandsstigningen? Eller kan man tænke sig, at autokrati og kapitalisme er en fuldt ud levedygtig samfundsmodel? God læselyst!

Verdenshavet og Frederiksholms Kanal

Og så til Beijing

Godt, så – kronprinsen og kulturministeren drager til Beijing for at klappe de danske idrætsfolk ind på stadion. Der er ikke noget at være flov over, vi har chance for flere medaljer.

Men er vi dermed faldet i diktaturets fælde?

Ikke nødvendigvis. Det afgør Brian og andre politikere – ligesom de tilstedeværende repræsentanter for den danske verdenspresse.

Både idrætsudøverne og kronprinsen får selvsagt nok at gøre. Idrætsfolkene har forberedt sig i årevis på at kæmpe for at nå den øverste skammel. Kronprinsen skal repræsentere dem og os. Det er begge parter dygtige til.

Men hverken kulturministeren, de andre tilstedeværende politikere eller medierne er ansat til at spille diktaturets spil.

I den hjemlige debat kunne man ellers få det blege indtryk, at politikere enten skulle boykotte eller bøje sig i støvet for diktaturets grumme spin.

Sådan er verden jo ikke. Det er sjældent så firkantet, at et totalitært samfund kun kan mødes med boykot eller følgagtighed.

Den kolde krig gav udmærkede

eksempler på, at det gav mening både at forhandle og handle med diktaturer – samtidig med at man gav dem politisk modspil til strengen. Aftaler og forhandlinger med op-pustede kommunistiske chefer og kommissærer kunne godt ledsages af lydhørhed over for systemkritikere og åbenhjertet støtte til frihedskrævende fagforeninger, ranke dissidenter og selvstændige forskere.

Således også Kina. Der var godt nok et kinesisk PEN-medlem, en forfatter her i landet, som ved et møde i København om OL i Beijing sagde, at “spørgsmålet ikke er, om vi skal boykotte Kina, men om Kina vil boykotte os ...” Det er næppe langt fra det kinesiske regimes opfattelse af sin egen magt. Men ikke engang så koldsindigt et regime som det kinesiske kan være ligeglad med omverdenens holdning – og slet ikke ligeglad med forbindelser mellem omverdenen og Kinas egne stemmer.

Ingen forventer vel, at vor kulturminister eller andre politiske Kina-rejsende vil sætte sig på de kinesiske pampers skød og lovprise den privatiserede kinesiske kommunisme? Slet ikke de selv. De ved, at det (også) er deres opgave at stille de enkle spørgsmål, som måske vil blive

Og så til Beijing

latterliggjort af medier, der svinger mellem krav om boykot og udhængning af politikere, der tror, at politisk kritik kan gøre en forskel. Men de historiebevidste af politikerne vil også vide, at det havde en betydning, at vestlige politikere spurgte til Solsjenitsyn, til Sakharov, til Ida Nudel, til Havel, til Solidaritet.

Der er ikke den samvittighedsfange, som foretrækker at blive glemt frem for at blive husket.

Og før medierne gør sig for lystige over for de politikere, der forsøger at bryde det enorme jubelkor, som naturligvis omgærder OL, kunne medierne jo selv prøve at rejse de spørgsmål, som de kinesiske værter helst er fri for:

Medierne kunne jo passende forsøge at skaffe sig et interview med dissidenten Yang Chunlin, som fik en fængselsstraf for undergravende virksomhed – efter kritik af det kinesiske parlament og det kommunistiske parti.

Medierne kunne jo også prøve at få adgang til fængslet, hvor systemkritikeren Hu Jia er spærret inde.

De tilrejsende korrespondenter kunne prøve at lokalisere advokaten Gao Gisheng, som også vil tilbringe OL i fængselsskygge.

Kan vi regne med, at medierne vil forsøge – bare forsøge – at kortlægge ‘laogai’, systemet af politiske arbejdslejre i Kina?

Ved vi, at danske medier har forsøgt at få adgang til de klinikker, der ‘høster’ organer til salg på det internationale marked for ulykkelige mennesker på jagt efter en frisk nyre, et hjerte, en lever.

Kan vi stole på, at danske medier under OL tager kontakt til kinesiske Falun Gong-udøvere, som forfølges heftigt uden dokumentation for deres angiveligt undergravende karakter?

Listen er lang, forbrydelserne er uomgængelige.

Det er lidt meget forlangt, at kuglestødere og kajakroere skal stikke næsen i undertrykkelsens spor. Men det er kun at forvente, at politikere og medier gør Kina opmærksom på, at – ja, vi vil gerne samarbejde og handle; men nej – vi nægter at vende ryggen til selv den mest vækstfremmende økonomis grovkornede undertrykkelse.

Det er slet ikke så svært. Kinesere har samme rettigheder som vi – før OL, under OL og også efter OL.

Navigator

Noter i marginen

Nedtælling til december

På NATO-topmødet i Bukarest i april traf NATO en overraskende beslutning. Man lovede Georgien og Ukraine, at de en dag ville blive medlemmer af NATO, men undlod samtidig at give dem den MAP-status (Membership Action Plan), som er forudsætningen for, at de kan blive medlemmer.

Den fremgangsmåde repræsenterede et brud med NATOs hidtidige udvidelsesfilosofi, som har bygget på det omvendte princip: Ansøgerlandene skulle først – gennem køreplanen MAP – gøre sig fortjent til et medlemskab ved at leve op til en række specifikke krav, før NATO overhovedet ville overveje, om de kunne optages i den eftertragtede klub.

Årsagen til den usædvanlige fremgangsmåde er ikke svær at gætte sig til: Man forsøgte at stille to stridende fløje inden for NATO tilfreds samtidig. Et flertal af lande – med USA i spidsen – ønskede at sende et klart signal om, at de to lande i fremtiden skal indgå i den vestlige sikkerhedsarkitektur, mens store lande som Frankrig og især Tyskland ikke ønskede at haste beslutningen igennem, da man frygtede at ødelægge forholdet til Rusland. Tvetydigheden i beslutningen gav begge

fløje mulighed for at udlægge den som en sejr: USA kunne slå på, at Georgien og Ukraine var blevet lovet NATO-medlemskab, mens Tyskland kunne pointere, at Georgien og Ukraine *ikke* fik den MAP-status, som Rusland aktivt modsætter sig.

Men var det et diplomatisk svendestykke for NATO selv, så var beslutningen anderledes bittersød for Georgien og Ukraine. Offentligt udlagde de tappert NATOs beslutning som bevis på, at de havde fået NATOs blå stempel, men i korridorerne lød de anderledes bekymrede. De frygtede, at den manglende MAP-status bekræftede russerne i, at det er muligt at forhale eller måske endda forhindre en NATO-beslutning om MAP-status, hvis Rusland optrapper de interne konflikter i de to lande, som er årsagen til, at de fremstår sikkerhedspolitisk umodne til et NATO-medlemskab. For Georgiens vedkommende drejer det sig om de separatistiske regioner Abkhasien og Sydossetien, mens det for Ukraines vedkommende drejer sig om Sortehavsflåden, Krim-halvøens status samt den udbredte modvilje mod NATO blandt befolkningen. Med andre ord: Når der i topmødeerklæringen stod, at de to lan-

Nedtælling til december

des status skulle tages op til fornyet vurdering på NATO-udenrigsministermødet i Bruxelles i december, så vil det anspore Rusland til at destabilisere de to lande inden da.

Og i dag – tre måneder senere – kan man roligt konstatere, at deres bekymring ikke var ubegrundet. I Georgien er striden med Rusland om kontrollen med de separatistiske regioner Abkhasien og Sydossetien skærpet betydeligt. Rusland, der de senere år i al stilhed har tildelt russisk statsborgerskab til abkhasere og ossetere, har siden NATO-topmødet offensivt styrket sin kontrol med det Abkhasien og Sydossetien, som Rusland ellers officielt i FN-regi vedgår er georgisk territorium.

Georgiske ubemandede overvågningsfly er blevet skudt ned under overflyvningen af Abkhasien; Putin har opfordret russiske virksomheder til at styrke de sociale og forretningsmæssige bånd til regionerne, som ikke ville kunne overleve uden finansiel støtte fra Rusland. Den russiske militære tilstedeværelse i Abkhasien er blevet forøget, og eksplosioner og drab på civile har de seneste måneder hørt til dagens orden i Abkhasien.

Også forholdet mellem Rusland og Ukraine er kraftigt forværret: Parterne strides højlydt om den russiske Sortehavsflådes fremtid; om halvøen Krim status som ukrainsk territorium trods en overvejende russisk befolkning, samt om den ukrainske ledelses ret til at presse en

modvillig befolkning ind i den NATO-alliance, der af mange ukrainere opfattes som en koldkrigsorganisation par excellence.

Og udviklingen har skærpet NATOs dilemma op til udenrigsministermødet i december. På den ene side har udviklingen bekræftet tyskerne i, at Ukraine og Georgien endnu ikke er modne til MAP-status, og på den anden side har den bekræftet amerikanerne i, at de to lande kun kan få løst de interne konflikter, hvis NATO giver dem MAP-status. Først når medlemskabet er uafvendeligt, vil Rusland begrave stridsøksen, lyder det amerikanske argument.

Spørgsmålet er så, hvem der vinder til december. Et realpolitisk bud lyder, at det gør Tyskland – og dermed Rusland. USA har brug for et stærkt NATO i Afghanistan, og så meget sympati USA end har for Georgien og Ukraine, ønsker amerikanerne ikke at splitte NATO-alliancen på grund af dem. Hvis amerikanerne ikke kunne skaffe Ukraine og Georgien MAP-status på Bukarest-topmødet i april, så bliver det endnu sværere nu, hvor konflikterne i de to lande er optrappet betydeligt. Men bliver de så ikke medlemmer? Jo, for det er de blevet lovet. De bliver medlemmer en dag. En anden dag.

Anna Libak er medredaktør af Udenrigs, og samfundsredaktør på Weekendavisen.

TEMA: KINA

Kinas fremstormen og Vestens fremtid

G. John Ikenberry

Kina kan måske overhale USA, men det er mindre sandsynligt, at det kan overhale den vestlige verdensorden. Den kapitalistiske og demokratiske verden er en magtfaktor til fordel for den bestående verdensorden, og hvis Kina vil udfordre den, har det en stor opgave foran sig

Kina indtagelse af en førende position vil uden tvivl blive et af det 21. århundredes store dramaer. Kinas enestående økonomiske vækst og aktive diplomati er allerede godt i gang med at omforme Østasien, og i de kommende årtier vil den kinesiske magt og indflydelse tage endnu mere til. Præcis hvordan dette drama vil udspille sig er imidlertid et åbent spørgsmål. Vil Kina omstyrte den bestående verdensorden eller blive en del af den? Og hvad (om noget) kan USA gøre for at bevare sin position, mens Kina stormer frem?

Der er iagttagere, der er overbevist om, at den amerikanske æra er ved at være til ende og den vestvendte verdensorden ved at blive erstat-

tet af en stadig mere østligt orienteret orden. Historikeren Niall Ferguson har skrevet, at det blodige 20. århundrede blev 'Vestens fald', og at en global 'nyorientering' mod øst tog sin begyndelse.

Folk fra den realistiske skole siger endvidere, at efterhånden som Kina bliver mere magtfuld, og USA's position undermineres, vil der med al sandsynlighed ske to ting: Kina vil forsøge at bruge sin stigende indflydelse til at omforme det internationale systems regler og institutioner i egen favør, og andre stater i systemet (særligt den tidligere enehersker) vil give sig til at betragte Kina som en stadig større sikkerhedsrisiko.

Resultatet (forudsiger de) vil være

Kinas fremstormen og Vestens fremtid

spændinger, mistro og konflikt: typiske træk ved magtskifter. I dette scenario vil dramaet om det fremstormende Kina som hovedpersoner have et stadig mere magtfuldt Kina og et USA på vej ned. De vil være fastlåst i en vældig batalje om reglerne og lederskabet i det internationale system. Og eftersom verdens største land ikke er opstået inden for, men uden for efterkrigstidens etablerede verdensorden, vil dramaet ende med Kinas overherredømme og frembruddet af en asiatisk centreret verdensorden.

Ikke uundgåeligt

Det scenario er imidlertid ikke uundgåeligt. Kinas opkomst behøver ikke udløse et voldsomt og smertefuldt magtskifte fra én enehersker til en anden. Magtskiftet fra USA til Kina kan blive meget forskelligt fra fortidens magtskifter, fordi Kina er oppe imod en verdensorden, der er fundamentalt forskellig fra de ordner, som fremstormende stater i fortiden var oppe imod.

Kina er ikke blot oppe imod USA, men imod hele det vestligt centrerede system. Og det system er åbent, samkørt og gennemreguleret og har et omfattende og rodfæstet politisk fundament. Samtidig har den atomare revolution gjort krig mellem stormagter usandsynlig og dermed udryddet det væsentligste våben, som fremstormende stater før i tiden har benyttet sig af til at omstyrte

verdensordner, der blev forsvaret af eneherskende stater i forfald. Nutidens vestlige verdensorden er kort sagt svær at omstyrte og nem at tilslutte sig.

Denne usædvanligt holdbare og omfattende verdensorden er i sig selv et produkt af fremsynet amerikansk lederskab. Efter Anden Verdenskrig etablerede USA ikke ganske enkelt sig selv som den førende verdensmagt. USA førte an i skabelsen af fælles institutioner, som ikke alene opfordrede til medlemskab verden over, men også førte demokratier og samfund med frie markeder nærmere sammen. USA opbyggede en verdensorden, der lettede deltagelsen og samkøringen af såvel etablerede stormagter som nyligt uafhængige stater. (Man glemmer ofte, at denne efterkrigsorden i rigt mål blev skåret til, så den kunne indoptage de slagne Aksemagter og de trængte Allierede i et samlet internationalt system.)

I dag kan Kina opnå fuld adgang til dette system og blomstre inden for det. Og hvis Kina vælger at gøre dette, vil Kina storme frem, uden at den vestlige verdensorden vil afgå ved døden af den grund – forudsat at denne orden bliver håndteret orientligt.

USA bør i konfrontationen med det fremstormende Kina huske på, at det amerikanske lederskab af den vestlige verdensorden gør det muligt for USA at skabe det miljø, inden for hvilket Kina vil træffe afgø-

TEMA: KINA

rende strategiske valg. Hvis USA ønsker at bevare sit lederskab, er den amerikanske regering nødt til at styrke de regler og institutioner, som underbygger og afstiver denne verdensorden, og dermed gøre den endnu lettere at tilslutte sig og sværere at omstyrte.

USA's overordnede strategi bør opbygges omkring mottoet om, at vejen til Østen går gennem Vesten. USA må slå så dybe rødder som muligt i den vestlige verdensorden og give Kina bedre grunde til at gå med i den end til at sætte sig op imod den. Det vil øge chancerne for, at systemet vil overleve, selv efter at den amerikanske magt er blevet svækket.

USA's unipolære stund vil uundgåeligt få en ende. Hvis den afgørende kamp i det 21. århundrede står mellem Kina og USA, er det Kina, som står stærkest. Hvis den afgørende kamp derimod står mellem Kina og et vestligt system med fornyet livskraft, er det Vesten, der vil gå af med sejren.

Overgangsangst

Kina er godt på vej til at blive en drabelig verdensmagt. Landets økonomi er firdoblet siden indførelsen af markedsreformer sidst i 1970'erne og vil ifølge nogle beregninger fordobles yderligere i løbet af det næste tiår. Kina er blevet et af verdens største produktionscentre og forbruger omkring en tredjedel af verdens jern-, stål- og kulforsynin-

ger. Landet har akkumuleret massive reserver af fremmed valuta: ved udgangen af 2006 reserver til en værdi af mere end 1.000 milliarder dollar. Kinas militærbudget er øget med mere end 18 procent om året, når man korrigerer for inflation, og landets diplomati har udvidet sin rækkevidde ikke blot i Asien, men også i Afrika, Latinamerika og Mellemøsten. Mens Sovjetunionen alene konkurrerede militært med USA, stormer Kina frem som både en militær og en økonomisk rival og indvarsler en dybtgående forandring i fordelingen af den globale magt.

Magtskifter er et tilbagevendende problem i internationale relationer. Forskere som Paul Kennedy og Robert Gilpin har beskrevet, hvordan international politik har været præget af en række magtfulde stater, der én efter én har organiseret det internationale system. En magtfuld stat kan oprette og gennemtvinge regler og institutioner i en stabil verdensorden, hvori den kan forfølge sine interesser og garantere sin egen sikkerhed.

Men intet varer evigt: Forandringer over tid i fordelingen af magten lader nye udfordrerstater vokse frem, som udløser en kamp om betingelserne i den givne verdensorden. Fremstormende stater ønsker at omsætte deres nyvundne magt til større indflydelse i det globale system: at genskabe reglerne og institutionerne i overensstemmelse med deres egne interesser.

Kinas fremstormen og Vestens fremtid

Stater på vej ned frygter på deres side tabet af kontrol og gør sig bekymringer om, hvad deres svækkede position betyder for deres sikkerhed.

Disse overgangstider er fulde af farer. Når en stat sidder i en herskerposition i det internationale system, føler hverken den eller svagere stater nogen tilskyndelse til at ændre den bestående verdensorden. Men når en udfordrerstat opnår stadig større magt, og den herskende stats magt mindskes, opstår der en strategisk rivalitet og sandsynligvis konflikt – som kan munde ud i krig.

Faren i forbindelse med magtskifter fremstår med dramatisk tydelighed i situationen, som den var i Tyskland i slutningen af det 19. århundrede. I 1870 var Storbritannien økonomisk tre gange stærkere end Tyskland og havde tillige en betydelig militær overmagt. I 1903 havde Tyskland overhalet Storbritannien såvel økonomisk som militært.

I takt med Tysklands daværende forening og vækst voksede også den tyske utilfredshed og de tyske krav; og efterhånden som landet blev mere magtfuldt, fremstod det i stigende grad som en trussel mod andre stormagter i Europa, hvorfor en sikkerhedskonkurrence opstod. I den strategiske omgruppering, der fulgte, slog tidligere fjender som Frankrig, Rusland og Storbritannien pjalterne sammen for at konfrontere det fremstormende Tyskland. Resultatet var en europæisk krig.

Mange iagttagere ser den samme dynamik på vej frem i forholdet mellem USA og Kina. "Hvis Kina fortsætter sin imponerende økonomiske vækst i de næste par tiår," har forskeren John Mearsheimer fra den realistiske skole skrevet, "vil USA og Kina med al sandsynlighed indgå i en hård kappestrid på sikkerheden med betydelig risiko for krig."

Forskellige former for magtskift

Ikke alle magtskifter fører dog til krig eller omstyrter den gamle verdensorden. I de første årtier af det 20. århundrede afgav Storbritannien magt til USA uden nogen større konflikt eller sågar noget brud i forholdet. Fra sidst i 1940'erne og frem til starten af 1990'erne voksede Japans økonomi fra at være fem procent af USA's bruttonationalprodukt til at være over 60 procent af det amerikanske BNP; alligevel udfordrede Japan på intet tidspunkt den eksisterende verdensorden.

Magtskifter kan tydeligvis antage forskellige former. Nogle stater har valgt at tilpasse sig den bestående orden trods dramatisk vækst i deres egen økonomiske og geopolitiske magt. Andre er stormet frem og har forsøgt at udfordre ordnen. Nogle magtskifter har ført til den gamle ordens nedbrud og etableringen af et nyt internationalt hierarki. Andre magtskifter har alene medført begrænsede tilpasninger i det regionale og globale system.

TEMA: KINA

En række forskellige forhold afgør måden, hvorpå magtskifter udfolder sig. Afgørende er styrets natur i den fremstormende stat og graden af utilfredshed med den gamle verdensorden. I slutningen af det 19. århundrede var det liberale USA på et fuldt verdenshavs afstand af Europa således bedre i stand til at tage den britisk centrerede verdensorden til sig, end Tyskland var. Endnu mere afgørende er imidlertid karakteren af selve verdensordnen – for det er systemets karakter, der former den fremstormende stats valg mellem at udfordre den eksisterende verdensorden eller at indordne sig i den.

Åben verdensorden

Efterkrigstidens vestlige verdensorden er historisk enestående. Enhver verdensorden centreret omkring en dominerende stat er baseret på en blanding af tvang og villighed; men den amerikansk ledede verdensorden adskiller sig derved, at den har været mere liberal end imperial – og usædvanligt tilgængelig, legitim og holdbar.

Denne verdensordens regler og institutioner har rødder i (og afstives derfor af) de verdensomspændende demokratiske og kapitalistiske kræfters udfoldelse. Den er omfattende og har en bred vifte af deltagere og parthavere, der bare bliver flere og flere. Den er i stand til at generere forrygende økonomisk

vækst og magt, samtidig med at den signalerer beherskelse – hvilket alt sammen gør den svær at omstyrte og nem at tilslutte sig.

Det var den udtrykkelige hensigt hos de bygmestre, der i 1940'erne skabte den vestlige verdensorden, at skabe en orden, der var imødekomende og omfattende. Indtil den Kolde Krig splittede verden op i konkurrerende lejre, stræbte den amerikanske præsident Franklin Roosevelt efter at oprette et verdensomfattende system ledet af samarbejdende stormagter. Et system, der kunne genopbygge det krigshærgede Europa, indoptage de besejrede stater og etablere mekanismer til sikkerhedssamarbejde og omfattende økonomisk vækst.

Faktisk var det Roosevelt, der overtrumfede britiske Winston Churchill og fik igennem, at Kina skulle optages som permanent medlem i FN's sikkerhedsråd.

Australiens daværende ambassadør i USA skrev i sin dagbog under krigen, efter at have mødtes med Roosevelt for første gang: "Han sagde, at han havde talrige diskussioner med Winston om Kina, og at Winston forekom ham at være 40 år bagud i sit forhold til Kina: Winston omtalte konstant kineserne som 'skævojjer' og 'kinamænd', og Roosevelt mente, at det var en meget farlig holdning at have. Roosevelt ville gerne have Kina som ven, fordi Kina om 40 eller 50 år nemt kunne blive en meget magtfuld militærnation."

Kinas fremstormen og Vestens fremtid

I løbet af det følgende halve århundrede gjorde USA god brug af det system af regler og institutioner, som landet selv havde opbygget. Vesttyskland blev knyttet til sine demokratiske naboer i Vest gennem den Europæiske Kul- og Ståunion (og senere det Europæiske Fællesskab) og til USA gennem Atlantpagten. Japan blev knyttet til USA gennem et alliancepartnerskab og stadig tættere økonomiske bånd.

Bretton Woods-konferencen i 1944 fastlagde de valuta- og handelsregler, som muliggjorde åbningen af verdensøkonomien og dens efterfølgende opblomstring – en forbløffende bedrift, når man betænker krigens hærgen og stormagternes modstridende interesser. Yderligere aftaler mellem USA, Vesteuropa og Japan befæstede verdensøkonomiens åbne og mangesidige karakter i efterkrigstiden.

Efter den Kolde Krigs udbrud blev de slagte Aksemagter yderligere indpasset i den vestlige verdensorden af Marshallplanen i Europa og sikkerhedspagten mellem USA og Japan i 1951.

System med succes

I den Kolde Krigs sidste dage viste dette system sig endnu engang overmåde succesrigt.

Under Sovjetunionens fald tilbød den vestlige verdensorden et sæt regler og institutioner, der bibragte de sovjetiske ledere såvel forsikrin-

ger som adgangsruiter, hvorved man effektivt opmuntrede dem til at blive en del af systemet. Det kollektive lederskab af verdensordenen sikrede tillige indoptagelsen af Sovjetunionen. Mens den amerikanske Reagan-regering lagde sig fast på en hård linje over for Moskva, søgte europæerne afspænding og gik aftalevejen.

For hvert af strammernes skub var der et modererende træk, som tillod Mikhail Gorbatjov at gennemføre højst risikable reformer. Umiddelbart forud for Tysklands genforening bidrog det faktum, at landet ville blive indlejret i institutioner i Europa og henover Atlanterhavet frem for at blive en uafhængig stormagt til at forsikre Gorbatjov om, at hverken de tyske eller de vestlige hensigter var fjendtlige. Efter den Kolde Krig formåede den vestlige verdensorden nok engang at indoptage en ny bølge af lande – denne gang fra den tidligere kommunistiske verden.

Tre særlige træk ved den vestlige orden har været afgørende for denne succes og sejlivedhed.

For det første er den vestlige verdensorden til forskel fra fortidens imperiesystemer bygget op omkring regler og normer om åbne markeder og om ikke at gøre forskel. Det skaber betingelserne for, at fremstormende stater kan fremme deres voksende økonomiske og politiske ambitioner inden for den eksisterende orden. Op igennem historien

TEMA: KINA

har forskellige verdensordner varieret meget med hensyn til, om de materielle goder, der blev genereret, tilflød den ledende stat i uforholdsmæssigt mål eller fordeltes bredt. I det vestlige system er der få forhindringer for økonomisk deltagelse, mens de mulige gevinster er betragtelige. Kina har allerede opdaget de enorme profitter, der kan opnås ved at fungere inden for dette system af åbne markeder.

For det andet er ledelsen af den gældende verdensorden baseret på en koalition. Tidligere verdensordner har som oftest været styret af en enkelt stat. Parthaverne i den nuværende orden omfatter en koalition af statsmagter arrangeret rundt om USA. Forskellen er vigtig.

Disse førende stater – de fleste af dem højtudviklede frie demokratier – er ikke altid enige, men de indgår i en kontinuerlig forhandlingsproces omkring økonomi, politik og sikkerhed. Magtskifter udspilles typisk mellem to stater, hvoraf en er på vej op, og den anden er en eneheriker på vej ned – og den eksisterende orden bryder sammen, så snart magtbalancen tipper.

Men den samlede vægt af de demokratiske og kapitalistiske stater og den resulterende akkumulation af geopolitisk magt tipper i den aktuelle situation balancen i den eksisterende ordens favør.

For det tredje har efterkrigstidens vestlige verdensorden et usædvanligt kompakt, omfattende og bredt aner-

kendt system af regler og institutioner.

Uagtet den nuværende ordens begrænsninger er den mere åben og regelbaseret end nogen tidligere orden. Staters ukrænkelighed og internationale retsprincipper er ikke bare ord på papir i FN-charteret. De indgår i den grundlæggende måde at fungere på.

Disse normer er naturligvis i konstant udvikling, og USA har selv op gennem tiden været ambivalent omkring at binde sig til internationale love og institutioner – og er det mere nu end nogensinde. Men det overordnede system er fuldt af multilaterale regler og institutioner: globalt såvel som regionalt, økonomisk, politisk og sikkerhedsmæssigt. Disse regler og institutioner udgør et af de største gennembrud i tiden efter Anden Verdenskrig. De har lagt grunden for hidtil uhørte samarbejder og fælles myndighed over et verdensomspændende system.

De incitament, som disse træk ved den gældende verdensorden giver Kina for at indgå i den frie verdensorden, forstærkes af verdensøkonomiens ændrede karakter – særligt den nye indbyrdes afhængighed, der bliver drevet frem af teknologien.

De mest fremsynede kinesiske ledere har fattet, at globaliseringen har ændret spillets regler, og at Kina derfor har brug for stærke og fremgangsrige partnere rundt om i verden. Fra et amerikansk perspektiv er

Kinas fremstormen og Vestens fremtid

en sund kinesisk økonomi afgørende for både USA selv og resten af verden.

Teknologien og revolutioneringen af verdensøkonomien har skabt en logik af økonomiske forbindelser, som er forskellige fra fortidens. Det gør den eksisterende verdensordens politiske og institutionelle logik så meget mere magtfuld.

Nye stormagter

Den vigtigste fordel ved disse træk i dag er, at de giver den vestlige verdensorden en bemærkelsesværdig evne til at indoptage nye stormagter. Nye medlemmer af systemet har måder at opnå status og myndighed og muligheder for at spille en rolle i ledelsen af verdensordenen.

Det faktum, at USA, Kina og andre stormagter har atomvåben begrænser også en ny stormagts evne til at omstyrte den eksisterende verdensorden. I atomafskrækkelsens tidsalder er krig mellem stormagter gudskelov ikke længere en brugbar mekanik til at skabe historisk forandring. Krigsdrevet forandring er blevet afskaffet som historisk proces.

Den vestlige verdensordens stærke konstruktion af regler og institutioner er allerede begyndt at lette indoptagelsen af kineserne.

Til at begynde med tog Kina alene udvalgte regler og institutioner til sig i forsvarsøjemed. Kina gik ind i regionale og verdensomspændende grupperinger for at beskytte landets

suverænitet og økonomiske interesser og på samme tid forsikre andre stater om Kinas fredelige hensigter.

Men som Marc Lanteigne hævder: "Det, der adskiller Kina fra andre stater (og så sandelig fra tidligere verdensmagter) er ikke kun landets opvækst i et miljø af internationale institutioner, der er langt mere udviklede end nogensinde før, men vigtigere endnu at det sker, mens landet gør aktiv brug af disse institutioner til at fremme landets udvikling af en status som verdensmagt."

Kina arbejder kort sagt i stigende grad inden for og ikke uden for den vestlige verdensordens rammer.

Kina er i forvejen permanent medlem af FN's Sikkerhedsråd som en del af arven efter Roosevelts beslutning på at opbygge denne verdensorganisation med adgang for alle omkring et fælles lederskab bestående af en række stormagter. Det giver Kina samme myndighed og samme fordele ved 'stormagters særstatus' som de andre permanente medlemmer.

Det eksisterende globale handelssystem er også af værdi for Kina, og er det i stadigt stigende grad. Kinas økonomiske interesser er i klar overensstemmelse med det nuværende verdensøkonomiske system, som er åbent og løseligt institutionaliseret, og som Kina begejstret har taget til sig og trives i. Statsmagt er i dag i sidste ende baseret på konstant økonomisk vækst, og Kina er meget vel klar over, at ingen større stat kan

TEMA: KINA

modernisere sig uden at indgå i det globaliserede kapitalistiske system. Hvis et land vil være en verdensmagt, har det ikke andet valg end at gå med i verdenshandelsorganisationen WTO. Vejen til verdensmagt går vitterlig gennem den vestlige verdensorden og dens multilaterale økonomiske institutioner.

Brug for beskyttelse

Kina har ikke alene brug for kontinuerlig adgang til det verdensomspændende kapitalistiske system; landet vil også gerne have den beskyttelse, som systemets regler og institutioner giver.

Eksempelvis giver WTO's multilaterale handelsprincipper og konfliktløsende mekanismer Kina værktøjer til at forsvare sig mod truslerne om forskelsbehandling og protektionisme, som fremstormende økonomiske magter ofte er oppe imod. Udviklingen i Kinas politik tyder på, at de kinesiske ledere er klar over fordelene: Efterhånden som Beijings vilje til økonomisk liberalisering har øget handlen og de udenlandske investeringer i landet, har den kinesiske regering også i stigende omfang taget verdensomspændende handelsregler til sig.

Det er muligt, at i takt med, at Kina tager føringen i verdenshandelsorganisationen, vil støtten til WTO fra de mere udviklede vestlige økonomier aftage. Men det er mere sandsynligt, at såvel de fremstor-

mende lande som de lande, der er for nedadgående, vil kunne se værdien i de kvasi-juridiske mekanismer, der gør det muligt at løse konflikter eller i det mindste undgå, at de griber om sig.

De eksisterende økonomiske institutioner med international rækkevidde giver også nye stormagter muligheder for opstigning i deres hierarkier. I Verdensbanken og i den Internationale Valutafond, IMF, er ledelse baseret på økonomiske andele, hvilket lande i vækst kan omsætte i at have mere at skulle have sagt i institutionerne.

Godt nok har tilpasningsprocessen været langsom: USA og Europa hersker stadig i Valutafonden. Washington har en stemmeandel på 17 procent (sat ned fra 30), hvilket er nok til at afgøre afstemninger, idet der er brug for 85 procent af stemmerne for at skride til handling. Og den Europæiske Union har afgørende indflydelse på udpegningen af 10 af bestyrelsens i alt 24 medlemmer. Men der er stigende pres i form af især behovet for ressourcer og for at bevare organisationernes relevans, som formentlig vil få de vestlige stater til at lukke Kina ind i inderkredsene af disse økonomiske ledelsesinstitutioner. IMF's nuværende parthavere betragter det eksempelvis som nødvendigt for en fornyelse af institutionen, at de fremstormende udviklingslande spiller en større rolle.

De ser det også som nødvendigt for, at valutafonden kan komme

Kinas fremstormen og Vestens fremtid

igennem sin aktuelle krise omkring, hvad dens formål er. På valutafondens møde i Singapore i september 2006 blev de nuværende parthavere enige om reformer, som vil give Kina, Mexico, Sydkorea og Tyrkiet mere at skulle have sagt. Efterhånden som Kina afvikler sin status som udviklingsland (og dermed som klient hos disse institutioner), vil landet i stigende grad blive i stand til at agere som protektor og parthaver i stedet.

Lederskabet i disse organisationer er ikke kun udtryk for et lands økonomiske størrelse (USA har bevaret sin stemmeandel i IMF til trods for tabet af økonomisk vægt), men et trinvist avancement inden for dem vil ikke desto mindre give Kina betydelige muligheder.

Fredelig forandring

Set i det lys behøver Kinas fremstormen ikke føre til nogen titanisk kamp med USA om regler og lederskab globalt. Den vestlige verdensorden rummer muligheden for at vende det kommende magtskifte til en fredelig forandring på betingelser, der er fordelagtige for USA. Men det vil kun ske, hvis USA går i gang med at styrke det eksisterende system.

Genopbyggelsen af vestlige regler og institutioner kan synes af liden betydning, nu da Washington er optaget af terrorisme og krig i Mellemøsten. Mange af Bush-regeringens

embedsmænd har været direkte fjendtlige over for det multilaterale, regelbaserede system, som USA har formet og ledet.

En sådan fjendtlighed er tåbelig og farefuld. Kina vil få stadigt mere magt: Landet er allerede på vej frem, og USA's stærkeste strategiske våben er evnen til at afgøre, hvilken slags verdensorden, der står klar til at tage imod Kina.

USA er nødt til på ny at investere i den vestlige verdensorden og befæste de træk ved denne orden, som opmuntrer staterne til at forpligte sig, indpasse og tilpasse sig og udvise beherskelse. Jo mere denne orden binder kapitalistiske demokratiske stater sammen i dybt rodfæstede institutioner; jo mere åben, konsensuspræget og regelbaseret den er; og jo bredere profitten fra den fordeles – jo mere sandsynligt er det, at fremstormende magter kan og vil sikre deres interesser gennem indpassning og tilpassning frem for gennem krig.

Og hvis det vestlige system tilbyder regler og institutioner, der gavner samtlige verdens stater – fremstormende såvel som aftagende magter, svage såvel som stærke, udviklingslande og udviklede lande – er verdensordnens dominans så godt som sikret.

Det første, USA må gøre, er at genetablere sig selv som den fremmeste støtte af det verdensomspændende regeringssystem, som danner grundlag for den vestlige

TEMA: KINA

verdensorden. Gør USA det, vil det først og fremmest lette den form for kollektiv problemløsning, som er til alles fordel. Samtidig vil USA's magt blive mere legitim, når andre lande ser den blive brugt til at styrke eksisterende regler og institutioner.

USA's magt vil blive styrket derved. Lande i Vesten vil blive mere tilbøjelige til at arbejde sammen med den amerikanske myndighed frem for at bekæmpe den.

Dette vil styrke Vestens egen centrale position og herredømme.

En fornyelse af vestlige regler og institutioner forudsætter bl.a. en opdatering af de gamle handler, som lå til grund for afgørende sikkerhedsaftaler i efterkrigstiden. Den strategiske forståelse bagved både NATO og Washingtons østasiatiske alliancer er, at USA vil samarbejde med sine allierede om at sikre sikkerheden og tillige inddrage dem i beslutninger om magtanvendelse – og at USA's allierede til gengæld vil fungere inden for den amerikansk ledede vestlige orden.

Sikkerhedssamarbejde i Vesten er fortsat udbredt; men nu, da de største sikkerhedstrusler er mindre tydelige end under den Kolde Krig, står disse alliancers formål og ansvar til diskussion. Tilsvarende er USA nødt til at genbekræfte alliancernes politiske værdi og anerkende, at de indgår i en bredere institutionel konstruktion i Vesten, som gør det muligt for stater at indgå forretninger med hinanden.

Behov for åbenhed

USA bør også forny sin støtte til de omfattende multilaterale institutioner.

På den økonomiske front vil det bl.a. sige at bygge på WTO-aftaler og verdenshandelsorganisationens konstruktion, herunder at bestræbe sig på at få afsluttet den igangværende Doha-rundes forhandlinger om handel, som stræber efter at udvide markedsmulighederne og liberalisering af handlen til også at omfatte udviklingslandene.

WTO befinder sig i en kritisk fase. Den grundlæggende norm om ikke at forskelsbehandle er under pres fra de mange bilaterale og regionale handelsaftaler. Samtidig er der stigende tvivl om, hvorvidt WHO faktisk kan gennemføre en liberalisering af handlen i særligt landbrugssektoren, som er der, hvor den kommer udviklingslandene til gode.

Disse problemstillinger kan synes af begrænset betydning, men det drejer sig om den frie verdensordens grundlæggende natur: dens forpligtelse på almenlydige regler om åbenhed og spredning af gevinsterne. Lignende tvivl hjemsøger en række andre multilaterale aftaler – om bl.a. global opvarmning og ikkespredning af atomteknologi – og kræver således også fornyet amerikansk lederskab.

Strategien her er ikke blot at sikre, at den vestlige verdensorden er åben og regelbaseret. Strategien må

Kinas fremstormen og Vestens fremtid

også gå ud på at sikre, at denne orden ikke fragmenteres i en række bilaterale og minilaterale pagter. For sker det, vil verden brække over i konkurrerende sfærer: en amerikansk og en kinesisk. I jo højere grad de sikkerhedsmæssige og økonomiske forbindelser er multilaterale og omfatter alle, jo bedre vil det globale system fortsat hænge sammen.

I tillæg til at bevare verdensordnens åbenhed og holdbarhed er USA nødt til at øge sine bestræbelser på at integrere de fremstormende udviklingslande i globale nøgleinstitutioner. At tage fremspirende lande med i regeringen af den internationale orden vil give den nyt liv. USA og Europa må finde plads ved bordet ikke kun til Kina, men også til lande som Brasilien, Indien og Sydafrika.

En rapport fra Goldman Sachs om de såkaldte BRIK-lande (Brasilien, Rusland, Indien og Kina) bemærkede, at i 2050 kan disse landes økonomier sammenlagt være større end de oprindelige G6-landes til sammen (Tyskland, Frankrig, Italien, Japan, Storbritannien og USA).

Hver enkelt international institution frembyder sine egne udfordringer. FN's Sikkerhedsråd er måske den sværeste at håndtere, men reformeringen af denne institution vil også give de største gevinster. Mindre formelle instanser som de såkaldte G20 og forskellige andre netværk regeringer imellem kan funge-

re som alternative måder at give andre lande stemme og repræsentation.

Den frie verdensordens sejr

Det helt centrale, som amerikanske ledere skal lægge sig på sinde, er, at Kina måske vil kunne overhale USA, hvis USA står alene, men at det er langt mindre sandsynligt, at Kina nogensinde vil formå at overhale den vestlige verdensorden.

Hvad økonomisk vægt eksempelvis angår, vil Kina passere USA som den største stat i verdenssystemet omkring år 2020. (Grundet sin store befolkning har Kina kun brug for en produktivitet på en femtedel af USA's for at blive verdens største økonomi).

Men når man betragter det vestlige systems økonomiske ydeevne under ét, fremstår Kinas økonomiske fremskridt langt mindre betydelige. Den kinesiske økonomi vil langt ud i fremtiden være meget mindre end de samlede økonomier i OECD – organisationen for økonomisk samarbejde og udvikling i demokratiske lande med markedsøkonomi.

Det gælder i endnu højere grad den militære styrke: Kina kan ikke håbe på at komme op i nærheden af OECD's totale militærudgifter i nogen nær fremtid. Den kapitalistiske og demokratiske verden er en magtfaktor til fordel for bevarelsen og udvidelsen af den bestående verdensorden. Hvis Kina vil udfordre

TEMA: KINA

denne verdensorden fra en fremtidig magtposition, har landet en langt større opgave foran sig, end hvis landet blot står over for USA.

USA's 'unipolære stund' vil en dag være forbi. Det amerikanske herredømme vil en dag tage en ende. USA's overordnede strategi bør derfor være et svar på det helt centrale spørgsmål om, hvilken verdensorden USA ønsker at have på plads den dag, landet selv er mindre magtfuldt?

Det kan man kalde Rawls' problematik iklædt nutidige gevandter. Den politiske filosof John Rawls mente, at politiske institutioner bør undfanges bag et 'uvidenheds slør'. Det betyder, at bygherrerne skal forme institutionerne, som om de ikke var klar over, hvor de selv vil befinde sig i det socioøkonomiske system. Resultatet ville være et system, som sikrer en persons interesser, hvad enten han er rig eller fattig, stærk eller svag. USA er nødt til at have denne tilgang til sit lederskab af nutidens verdensorden.

USA må tilrettelægge institutioner og befæste regler, som vil sikre landets interesser uafhængigt af, nøjagtig hvor i hierarkiet det vil befinde sig, og præcis hvordan magten vil være fordelt om 10, 50 og 100 år.

Heldigvis er en sådan orden allerede på plads. Opgaven nu er at gøre den så omfattende og så institutionaliseret, at Kina ikke har andet valg end at blive et fuldgyldigt medlem af den.

USA kan ikke forpurre Kinas entré på verdensscenen, men USA kan bidrage til en sikring af, at Kinas magt udøves inden for rammerne af de regler og institutioner, som USA og landets partnere har udtænkt i løbet af det sidste århundrede. Regler og institutioner, som kan beskytte alle staters interesser i fremtidens mere overfyldte verden.

USA's position i verden er måske nok ved at svækkes – men det internationale system, som USA leder, kan meget vel vedblive med at være det 21. århundredes herskende orden.

G. John Ikenberry er professor i statskundskab ved Princeton University og har skrevet bogen 'After Victory: Institutions, Strategic Restraint, and the Rebuilding of Order After Major Wars'.

Trykt med tilladelse fra Foreign Affairs, der bragte artiklen i januar/februar-nummeret 2008 (volume 87, nr. 1).

Oversat af Sara Høyrup / texthouse.eu

Den nye middelklasse er drivkraften i Kina

Hugo Gården

De 100-200 millioner mennesker i den nye middelklasse er den økonomiske drivkraft i Kina, men de udgør også et historisk eksperiment i samfundsudviklingen, og det kan få stor betydning for resten af verden

Alt dét, formand Mao forsøgte at udrydde med millioner af ofre til følge, er drivkraften i det moderne Kina: Middelklassen. Borgerskabet. Alt dét, rødgardisterne hadede og bekæmpede – borgerskab, kapitalisme, privat ejendomsret og individualisme – er kommet til ære og værdsættelse.

Kineserne er ikke kommunister og socialister, selv om de har sans for at hjælpe hinanden. De er småborgerlige kapitalister om en hals, og det udtrykkes først og fremmest i den nye middelklasse, der omfatter mellem 100 og 200 millioner mennesker afhængig af, hvordan eksperter definerer middelklassen. Men meget groft ligger middelklassens familieindkomst mellem 50.000 og 500.000 kr. om året.

Dét, der har skabt væksten de seneste år, er kæmpestore statslige infrastrukturprojekter samt den statsligt iværksatte industrieksport. Det har resulteret i de støt stigende eksportindtægter, der kan gøre Kina til verdens største økonomi om en snes år – målt i købekraft.

Men det er alligevel middelklassen, der er drivkraften, for det er den, der får det nye Kina til at fungere, og det er den, der er kernen i både erhvervslivet (privatejede virksomheder står bag hovedparten af eksporten) og det stærkt voksende forbrugersamfund, som fremover skal trække en større del af læsset.

Det er uhyre interessant at se middelklassens udvikling, for den optræder meget anderledes end middelklassen i Vesten – ja, vi har vel

TEMA: KINA

ikke en decideret middelklasse i dag, eftersom langt de fleste er blevet en slags middelklasse. Men hvis den kinesiske middelklasse vil udvikle sig lidt i retning af den vestlige, bliver det snarere i en amerikansk end i en europæisk retning, da kineserne i ekstrem grad er sig ejerskabets velsignelser bevidste: De vil eje deres bolig, de vil have aktier, de er ikke bange for at etablere egen virksomhed, og de accepterer enorme uligheder.

Mange har svært ved at tro, at den høje økonomiske vækst kan fortsætte, men middelklassen giver én af forklaringerne. Der er en ubegribelig dynamik i kineserne, og især i alle, der har deres egen virksomhed, og de kæmper alle som én for at gøre den endnu større. Mange har den holdning, at først skal de være stærke i deres by eller region. Så skal de have en stærk position i hele Kina. Og så skal de ud på verdensmarkedet. De er langt mere stræbsomme end europæerne, og formentlig også amerikanerne.

Det er først i de seneste ca. fem år, at omverdenen er blevet klar over middelklassen og dens betydning – ikke bare i Kina, men i alle de nye økonomier. For nu ser man middelklassen tydeligt, når store, moderne biler fylder Shanghais gader, når byen er fyldt med unge kvinder på shopping-ture i feminint modetøj, når private virksomheder flytter ind i supermoderne forretningshøjhuse i Beijing, og når forretningsfolk fra

den industrielle Guangdong-provins tager på weekendture med fly til ferierøen Hainan eller til Yuannan-provinsen.

Der findes ingen elektronisk dims i Europa, som ikke allerede findes i Kina – den ægte eller kopierede vare – dvs. til en enorm prisdifferenciering, så både rig og fattig kan være med på modebølgen, og så de kan koble sig på det globale samfund.

Middelklassens udvikling

Middelklassen begyndte at udvikle sig på et tidligere tidspunkt, for 10-20 år siden, og det giver en central forståelse for middelklassens styrke og betydning. Indtil midten af 1990'erne var det sjældent, at folk ejede deres bolig eller deres virksomhed, og aktiemarkedet var kun i sin vorden.

Nogle af de meget velhavende kinesere i dag begyndte deres private løbebane for ca. 20 år siden, ikke mindst i ejendomsbranchen, men det var først med en reform af ejendomsmarkedet i 1998, at det for alvor blev muligt for folk at købe deres hus eller lejlighed. Det gav et boom i boligkøbet og -byggeriet, og det viste sig, at kineserne rådede over bugnende pengemængder, som dukkede op fra madrassen, som lån fra slægtninge og fra bankkonti, og kineserne købte ikke bare en bolig til privatbrug, men også en ekstra bolig som investeringsobjekt – eller

Den nye middelklasse er drivkraften i Kina

flere. Gamle, dårlige statslige boliger fik pludselig værdi. Grunden var lagt for privatiseringen gennem en halv snes år. Det kom ikke voldsomt som i Rusland.

Nogle år senere udviklede aktiemarkedet sig også kraftigt, men meget ustabilt og med utroværdige informationer, så markedet brød reelt sammen. Med skærpede regler for markedet begyndte det igen i 2005, og det eksploderede med en glubende interesse for at købe aktier. I dag er der flere private aktionærer i Kina end i USA, vel omkring 100 millioner, og midaldrende og ældre kinesere stimuler sammen hver dag foran store skærme med kursgrafik og data ved de talrige børsmægler-selskaber, der er skudt op i storbyerne.

Atter engang er mere eller mindre skjulte midler blevet aktiveret og trukket ind i et erhvervsliv, der buldrer afsted. Markedet udviklede sig euforisk. Det er faldet kraftigt de seneste måneder, men de fleste har alligevel fået store kursgevinster, som har givet folk mulighed for at købe endnu en bolig eller en bil – og ofte kontant.

Man ryster på hovedet, når man ser, en familie med en samlet månedsindtægt på højst 7000 kr., som har haft råd til at købe en bil til 100.000 kr. kontant på grund af kursgevinster, og som sidder i eget hus.

Den relativt lange periode med privatisering af økonomien, først med køb af egen bolig, har gjort ki-

neserne selvbevidste om deres nye økonomiske tilværelse. De ignorerer det kommunistiske politiske system, for de har fået mulighed for at skabe deres egen tilværelse med en fri økonomi og med fri råderet over deres indtjening og formue.

Mange husker terroren under Kulturrevolutionen og de fattige vilkår 10-20 år senere, og de vil ganske enkelt være velhavende i en fart. De har en kapitalistisk og materialistisk indstilling, der somme tider siger spar-to til vores. De kæmper for sig selv. Derfor ser man også enorme indkomstforskelle, og det accepterer kineserne åbenbart. Fattige og velhavere lever side om side. Alle er besjælet af, at de har muligheden for at komme frem.

Rigdom skal ses

Indkomstforskellene er større end i USA, og det er forbavsende at se, hvor mange tusinde velhaverboliger, der konstant skyder op i rigmandskvarterer i fx Shanghai og Beijing. Mange af boligerne sætter Hellerupvillaer i skyggen, med søjler og portaler i en spansk, græsk eller amerikansk snit.

I storbyerne sælges ejerlejligheder i højhuse rask væk for en, to og fire millioner kr. til den nye kinesiske middelklasse, som har en årlig husstandsindkomst på mellem 50.000 og 500.000 kr. En mellemlider i en udenlandsk virksomhed kan tjene 150.000 kr. om året. Til sammenlig-

TEMA: KINA

ning er lønnen for industriarbejderen på under 10.000 kr. om året, så industriarbejderne hører altså ikke til i middelklassen, med mindre de har været heldige med aktier og ejendomme, hvad utroligt mange har. Selv rengøringskoner er aktionærer.

I den nye middelklasse er det vigtigt med *show-off*. Ens rigdom eller indkomst skal ses. Det mærker en virksomhed som den danske smykkeforretning Dyhrberg/Kern. Unge kvinder kan spare sammen i lang tid for at købe et smykke, der koster opsparingen fra en månedsløn, for smykket er en personlig markedsføring af den pågældende.

Huse skal se dyre ud og absolut ikke ligne danske étplanshuse i parcelhuskvartererne. Et af højdepunkterne i velstands-promoveringen er bryllupperne, der er rent business. Et brudepar og forældrene går til et bryllupsfirma, som ordner alt omkring fotografering (der kan vare en hel dag i naturskønne omgivelser) til arrangering af bryllupsdagen med op til flere receptioner og hundreder af gæster, og hvor udgiften for middelklassen let løber op i 100.000 kr. Altså en årsløn, som betales på forældre-siden. Dertil kommer, at pigen normalt forventer, at manden har en ejerbolig og bil.

Det *show-off*, som et bryllup også er, fører ofte til økonomisk ruin for brudgommens forældre, men selv om den slags overdådighed og selv-promovering understreger vel-

standsraaset, så understreger det også en vis sammenhængskraft i det nye kinesiske samfund. Familien har stadig en stor rolle at spille i valget af ægtefælle, og når ægteskabet er indgået, bliver man sammen, for dels er der investeret heftigt i brylluppet, dels er det vanærende for familie, venner og forretningsforbindelser, hvis det stort anlagte ægteskab falder på gulvet.

Kinesiske forbindelser

Individualismen stortrives i middelstanden, men livsnerven i den er stadig de klassiske kinesiske forbindelser, der knytter enkeltaktørerne sammen. Det er meget svært for individerne at bryde ud af disse bånd, men det er også forbindelser, som gør det muligt for enkeltpersonerne at skaffe sig investorer og politisk opbakning, så de kan banke millionforretninger og siden hen milliardforretninger op på ti år.

Den grundlæggende individualitet, som findes i Vesten, findes ikke i samme omfang i Kina. Den er knyttet ubrydeligt til familien og nogle interessegrupper, og det er også med til at forklare, hvorfor virksomheder kan udvikle sig så kraftigt. Det er let at finde samarbejdspartnere, der hjælper hinanden fremad, men det indebærer også, at de pågældende er smedet sammen i et ubrydeligt samarbejde.

At skabe forbindelser er også årsagen til, at mange private virksom-

Den nye middelklasse er drivkraften i Kina

hedsejere går ind i kommunistpartiet. Det er absolut ikke, fordi de er blevet kommunister, men de erkender, at de må pleje forbindelser til magthaverne. De ønsker at påvirke magthaverne indefra, fx om den lovgivning, der rammer virksomhederne, fx skattelovgivningen, og endelig ser de værdien i at have en stærk central instans, der kan lave en rammelovgivning, som er holdbar gennem både fem og ti år, og som giver erhvervslivet mulighed for at fortsætte med fuld kraft.

Fra Kina og fra denne gryende styringsmodel er der virkelig noget at lære for de europæiske samfund, der er gået i stå, økonomisk og udviklingsmæssigt.

Plads til det hele

Et af de nye partimedlemmer, Chen Ailian, kom kørende i sin Rolls Royce til partikongressen i år og måtte selvfølgelig forklare sig. Det gjorde hun uden besvær. Der skal være plads til det hele, mener hun. Hun begyndte som lastbilchauffør og er nu direktør for en af de største kinesiske private virksomheder, Wanfeng, som er Asiens største producent af aluminiumfælg. Hovedparten af de 12 millioner private firmaer har partiforeninger i deres virksomhed. Partiet og de private virksomheder kobles mere og mere sammen, men den kapitalistiske ånd i erhvervslivet er ikke på nogen måde blevet mindre.

Tværtimod slår middelklassens interesser igennem på en overraskende måde. Når titusinder af borgere organiserer en protestbevægelse via deres mobiltelefoner eller blogs mod en forurenende fabrik eller mod linjeføringen af magnetjernbanetoget i Shanghai, så har det virkning. Det har større virkning, end når tusinder af landmænd protesterer mod konfiskation af deres jord i fjerntliggende egne af landet.

Når tusinder eller millioner af mennesker via internettet kritiserer den elendige byggestandard, som har været medvirkende til, at mindst 50.000 mennesker døde under jordskælvet i Sichuan, så får det betydning: De genopbyggede huse og især skoler og hospitaler skal være jordskælvssikre.

Der har også været en omfattende kritik – på nettet – af, at rige kinesere og private koncerner har ydet forsvindende lidt i donationer til de jordskælvsramte i forhold til deres enorme indtjening. Kun USA har flere dollar-milliardærer end Kina. Kineserne lader sig ikke længere kue.

Dét der forbavser alle besøgende i Kina, er dynamikken i planlægningsarbejdet og infrastrukturen. Når der skal bygges nye boligområder og industriparker for tusinder af mennesker, så bliver nye veje rullet ud på forhånd, og hele infrastrukturen kommer på plads, så alt fungerer fra dag nr. ét.

En ny millionby kan etableres på tre år. Sådan noget er utænkeligt i

TEMA: KINA

Vesten, men det er dagligdagen i Kina, og det giver middelklassen nogle konkurrencefordele, som overgår alt i denne verden. Der åbner sig hele tiden gigantiske markedsmuligheder.

I Shanghai er der forventning om, at fem millioner borgere flytter til nyetablerede byer i omegnen inden for de kommende ti år. Samtidig flytter endnu flere til byområderne, især de tre regioner omkring Beijing, Shanghai og Guangzhou.

Mindst 100 millioner mennesker fra landet ventes at flytte til byerne. Generelt ventes befolkningstallet i byerne at stige fra 42 pct. af befolkningen i 2005 til 81 pct. i 2050.

By kontra land

Hos middelklassen i byerne ser man en ny holdning: De ser ned på landbefolkningen, selv om der er 130 millioner landarbejdere, der som andre fremmedarbejdere bor i byområderne og sikrer byggeri i et lynende tempo og produktion af industrivarer til udlandet.

Undersøgelser og snak mand-og-mand imellem viser, at byens middelklasse ikke ønsker at dele alt med de 700-900 millioner mennesker i landdistrikterne. Byfolk tjener tre gange så meget som folk på landet. De har en høj vækst i forbruget – på over 20 pct. om året – og har bedre jobmuligheder og uddannelsesmulighederne for børnene, og det vil de ikke sætte over styr ved at dele

det med landbefolkningen. Men på længere sigt er dette skisma dog det største spændingsmoment i Kina.

Da der heller ikke er nogen trang til at beskæftige sig med politik i den unge generation – 300 millioner er under 30 år, og tallet vil vokse til 500 millioner inden 2015 – så er dagligdagen for de unge helt igennem materialistisk og ego-centreret, men til gengæld begynder de i stigende grad at kæmpe for at forbedre deres egne, snævre rettigheder.

De ser en interesse i, at den nuværende økonomiske model, hvor det kommunistiske Kina ledes som et holding- eller aktieselskab, bevares. De ser fordele i den hurtige ekspansion af økonomien og infrastrukturen og i den gennemgående frihed til at leve privat, som man vil, vel at mærke under hensyntagen til de generelle normer i familien, på arbejdspladsen og i samfundet. Omvendt erkender kommunistpartiet, at det har brug for andre typer eksperter i ledelsen, fx forskere og virksomhedsfolk.

At middelklassen har fået rettighe-der, som landbefolkningen ikke har fået, ses med vedtagelsen af loven om privat ejendomsret. Borgerne kan eje deres egen virksomhed, og de kan eje deres bolig og kan sælge den. Men bønderne har ikke fået ejendomsret til jorden. I det lange løb bliver det utvivlsomt nødvendigt at give ejendomsret til bønderne, så de dels kan sælge jorden, dels købe op for at danne store landbrugsen-

Den nye middelklasse er drivkraften i Kina

heder, der kan sikre en voksende fødevareproduktion med færre ressourcer. Meget tyder på, at det er dette sidste aspekt, der vil få partiet til at give bønderne ejendomsret.

Ejendomsretten i byerne, som selvsagt også omfatter bilen og aktierne, har givet den nye middelklasse en helt ny mentalitet og identitet. Middelklassen er bevidst om dens eget værd som drivkraften i samfundet, og når virksomhedsejere går ind i partiet er det formentlig første skridt til, at alle i middelklassen bliver mere engageret i politik, i første omgang for at forsvare deres specifikke rettigheder, fx gennem grund-ejerforeninger.

Men et politisk systemskifte er der ikke udsigt til i en meget lang årrække. Når den voksende kløft i indkomsten mellem land og by ikke ser ud til at skabe et problem foreløbig, så skyldes det også, at der trods alt er en procentuel stor fremgang på landet, til tider større end i byerne.

Selvbevidstheden er så stor, at der kan opstå en nationalistisk stemning. Det blev tydeligt set omkring Tibeturoen og de udenlandske forsøg på at boykotte OL. Regeringen kan ganske vidst let skabe stemninger i befolkningen, men reaktionerne fra borgerne kom så hurtigt og voldsomt, igen via sms og blogs, at der tydeligvis var tale om en folkelig harme, som selv regeringen blev bekymret for. Den ønsker ikke en konfrontation med omverdenen inden OL.

At skabe økonomisk udvikling,

dvs. at komme ud af fattigdommens svøbe, går forud for alt andet for den nye generation, og derfor spiller politiske, religiøse og etniske hensyn en underordnet rolle, og OL skal som et reklameskilt vise den øvrige verden: Se, hvad Kina har opnået på bare 30 år.

Frygtløse investorer

Middelklassen i byerne udgør et samfund i sig selv, men som tidligere nævnt alligevel knyttet til kommunistpartiet – eller snarere til en statslig, kejseragtig topledelse. Det er i allerhøjeste grad middelklassen, som er investorerne i de selskaber, som flokkes på børsen.

Sidste år blev Kina det land i verden, der hentede flest penge på børsen, dvs. mere end i USA. Markedsværdien i Shanghai var sidste år på over 350 milliarder kr. 57 pct. af investorerne var private aktionærer mod 20 pct. i New York. 70 pct. kom fra de tre toneangivende byer.

De fleste af aktionærene har haft aktier i mere end fem år. De kan med rette føle, at de er med til at bringe de kinesiske selskaber ud på verdensmarkedet i en tid, hvor amerikanske finansselskaber leder efter kapital – og henter den i Kina. De voldsomme tab i USA får massiv omtale i kinesiske medier.

Investorerne hører til i den bedre end af middelklassen. To tredjedele har fast ejendom. Men det pudsige er, at de ikke er særligt vidende om

TEMA: KINA

finansforhold. Utroligt mange investorer på grundlag af lykketal og de rygter, der altid svirrer. Tre fjerdedele kender intet til de fundamentale begreber i et regnskab og omkring kursværdier. Den kinesiske spillernatur fornægter sig ikke, men den giver sig altså også udslag i en gudsbenådet frygtløshed, der får de sovende penge til at yngle i erhvervslivet i et omfang, der er utænkeligt i fx Danmark.

Ingen kinesisk jantelov

Drivkraften i middelklassen skyldes i høj grad, at alle kan se, at talrige mennesker kan skabe sig formuer på 10 og 20 år og på de mest bemærkelsesværdige måder. Det skaber ikke misundelse. Janteloven er ikke oversat til kinesisk. Her håber alle at kunne finde guldet.

En engelsklærer, den 44-årige Michael Yu, etablerede i 1993 en sprogskole, New Oriental, sammen med sin kone. Den er i dag den førende med 800.000 studerende, og i 2006 blev firmaet børsnoteret i New York, hvor firmaet hentede over 600 millioner kr.

Den i dag 50-årige 'papdronning', Zhang Yin, har på 12 år skabt sig en personlig formue på 20 milliarder kr. ved at lave pap af genbrugspapir, som hun importerer fra USA.

Yin Mingshan, der i dag er en ældre herre på 70 år, etablerede i 1992 en motorcykel- og bilfabrik for 150.000 kr. Den er i dag en af lan-

dets største private virksomheder med eksport, med 9000 ansatte og med en personlig formue på godt 800 millioner kr.

Næste generation af rige er på vej, og den rigeste er den 26-årige kvinde Yang Huiyan, der har arvet sin formue, 80 milliarder kr., efter faderen, Yang Guoqiang, der fra ingenting har skabt Kinas største byggeudviklingsfirma, Country Garden.

De velstående er blevet forbilledet for den nye middelklasse. Derfor er der også kamp om at få en lederuddannelse, der betragtes som indgangsbilletten til en rig tilværelse. De såkaldte business-schools stortrives, og der spyttedes så mange akademikere ud, at der er kamp om pladserne i erhvervslivet. Skolesystemet avler således en konkurrencementalitet, og mange tager chancen som virksomhedsejere, når de ikke kan få godt betalte job.

Det hele begyndte for kun 30 år siden, hvor Kina var fattigere end Indien. I dag er Kina blevet verdens næstrigeste land målt på købekraft, siger Verdensbanken.

Kina løber fra alle andre. Men ikke fra de danske minkavlere. De har forstået at komme ind på livet af de nyrige kinesiske forbrugere med en unik markedsføring af skind. Med et omfattende uddannelsesprogram for designere og personalet i pelsbutikkerne hjælper minkavlerne og auktionen Kopenhagen Fur den kinesiske pelsbranche med at blive verdens førende.

Den nye middelklasse er drivkraften i Kina

Det eventyragtige eksempel viser, at det er muligt for kreative erhvervsfolk i det stagnerende Vesten at koble sig på den mest dynamiske udvikling i verdens nye middelklasse. Alle unge kinesere kender H.C. Andersen, og den lille, sarte nattergal kan stadig opløfte sin røst i kæmperiget.

Når den danske designer Carsten Jørgensen, manden bag Bodum-kaffekanden, fra sin nye tegnestue i Shanghai har tegnet en nattergalstatuette i keramik for årets danske erhvervsmand i Kina, så er det helt bevidst: Der er plads til den lille og den store, og selv det store rige kan være skrøbeligt som det tyndeste keramik.

Holder Kina med denne spænding eller dette samspil mellem middelklassen og étpartistaten? Ingen ved det. Men vi er vidne til et enestående historisk eksperiment, som i alt for ringe grad er blevet analyseret, vel fordi det bryder med alle forestillinger om, hvordan et samfund kan eller bør udvikle sig.

Men eksperimentet kan være dét, der får størst virkning for flertallet af menneskeheden i den nye, ikke-vestlige verden.

*Hugo Gården, journalist, Dagbladet
Børsens korrespondent i Shanghai.*

Kina er stort – men ikke så stort som antaget

Frede Vestergaard

Nye tal fra Verdensbanken viser, at Kinas samlede BNP i 2005 udgjorde en mindre del af den samlede globale produktion end hidtil antaget. Men størrelsen er stadig imponerende

Ved udgangen af 2007 var der 549 millioner mobiltelefon-abonnenter og 345 millioner fastnet-abonnenter i Kina. Antallet af mobiltelefon-abonnenter steg med 76 millioner i løbet af året. Med en befolkning på nu 1.330 millioner mennesker, inklusive børn og gamle, siger tallene noget om, hvor hurtigt de økonomiske og samfundsmæssige ændringer foregår. Ifølge Boston Consulting Groups er der 310.000 dollarmillionærer (defineret som investeringsmulige aktiver) i Kina.

Den økonomiske revolution i Kina i december 1978 satte gang i en gradvis overgang fra planøkonomi til markedsøkonomi. To tredjedele af økonomien er nu markedsstyret, og det i en grad, der er langt mere udtalt end i fx Danmark.

Formelt regeres Kina af et teknokrati, der kalder sig kommunistisk,

men der er tale om kommunisme med et kapitalistisk ansigt. Det kommer bl.a. til udtryk i, at den kraftige økonomiske vækst er ledsaget af en voksende ulighed. Overgangen til markedsøkonomi frigjorde kolossale kræfter trods det manglende demokrati.

Den økonomiske vækst har været fænomenalt stor, og det samme gælder den kinesiske udenrigshandel. Eksporten er vokset fra 14 milliarder dollars i 1979 til 762 milliarder i 2005, mens importen i samme periode steg fra 16 milliarder dollars til 660 milliarder dollars. I 2004 overhalede Kina Japan som landet med den tredjestørste udenrigshandel efter USA og Tyskland.

Den dramatiske vækst i den kinesiske eksport, og dermed i den kinesiske økonomi afspejler den kinesiske udviklingsmodel. Den er og har i

Kina er stort – men ikke så stort som antaget

årevis været baseret på en stærkt undervurderet valutakurs, som i kombination med et lavt lønniveau har gjort arbejdskraftintensiv produktion særdeles konkurrencedygtig og dermed skabt millioner af arbejdspladser uden for landbruget.

Arbejdskrævende produktion er dyr i industrilandene, og mange traditionelt vellønnede arbejdspladser i Europa og Nordamerika er af samme grund flyttet til Kina (eller Indien og andre lavtlønslande) eller er blevet udkonkurreret af produkter fra Kina og andre udviklingslande.

Modstykket til eksporten af arbejdskraftintensive varer til Vesten har været en stærk vækst i Kinas import af maskiner m.m. og råstoffer, herunder energi. Udviklingen i udenrigshandelen har bevirket at Kinas andel af verdensøkonomien har været stærkt stigende i de seneste 10-15 år.

Hvor stort er Kina?

Den økonomiske vækst i Kina lå i årene fra 1996-2006 i gennemsnit på 8,3 procent (2007: 11,7 procent), hvilket er en markant højere vækst end noget andet større land. Til sammenligning lå den tilsvarende gennemsnitsvækst i de øvrige BRIK-lande, Brasilien, Rusland og Indien, på hhv. 1,1, 5,4 og 5,7 procent. Væksten i OECD's medlemslande – industrilandene – var i samme ti-årige periode 2,04 procent i årligt gennemsnit. Altså en fjerdedel af den kinesiske.

I de senere år er der derfor opstået spekulationer om, hvornår Kina vil overhale USA som verdens største økonomi. Det amerikanske Government Accountability Office, der hører under den amerikanske kongres, vurderede således sidste år, at Kinas økonomi målt i købekraftpariteter – såkaldte PPP-dollars – ville overhale USA så tidligt som i 2012.

Denne spådom var dog for tidligt ude. Den kinesiske økonomi er 40 procent mindre end tidligere antaget. Det fremgik tidligere i år af nye beregninger fra Verdensbanken. Her offentliggjorde man i januar nye beregninger af 146 landes bruttonationalprodukt og bruttonationalprodukt pr. indbygger på grundlag af de første opdaterede købekraftpariteter siden 1993.

Tallene viser, at Kinas samlede bruttonationalprodukt i 2005 ikke udgjorde 14,2 procent af den samlede globale produktion men – kun – 9,7 procent. Indiens andel blev tilsvarende justeret ned fra 6,2 til 4,3 procent. Tallene betyder naturligvis ikke, at Kinas og Indiens økonomier er mindre, end de hele tiden har været. Kun at deres *relative* størrelse er betydeligt mindre end tidligere antaget.

Det hører også med til billedet, at trods nedjusteringen har Kina passeret såvel Tyskland som Japan, og har dermed den næststørste økonomi i verden, når sammenligningen base-res på købekraftkorrigerede BNP-tal.

Nedjusteringen har naturligvis

TEMA: KINA

også konsekvenser for størrelsen af bruttonationalproduktet pr. indbygger. De omtalte beregninger viser, at bruttonationalproduktet pr. indbygger ikke var 6.760 PPP-dollars i 2005, men 4.091 PPP-dollars, hvilket vil sige en tiendedel af det amerikanske niveau og lidt mere end en syvendel af OECD-landenes PPP-dollar-gennemsnit. Indiens opdaterede PPP-indkomst opgøres til 2.126 dollars, hvad der giver cirka samme forhold mellem Kina og Indien – 2:1 – som beregnet efter de gamle PPP-kurser.

Opgjort efter almindelige markedskurser udgjorde det kinesiske bruttonationalprodukt 5,0 procent i 2005 (og Indiens 1,8 procent) af den samlede globale produktion, mens USA's andel var 28 procent.

Efter de nye PPP-kurser er USA's andel 22,5 procent mod 20,5 i følge de gamle kurser, hvor Kina efter de gamle kurser som tidligere nævnt lå på 14,2 procent. Det var denne svindende forskel, der udløste spørgsmålet om, hvornår Kinas totale økonomi (med godt 1.300 millioner indbyggere) vil overhale USA's (med 300 millioner indbyggere).

Den såkaldte Vækstkommission (Commission on Growth and Development), der offentliggjorde en stor analyse af den økonomiske vækst og udvikling i de 13 hurtigst voksende udviklings- og transitionslande i slutningen af maj, har foretaget en beregning af, hvor mange år det vil vare, før disse lande indhenter

OECD-landene, regnet i købekraftkorrigeret bruttonationalprodukt pr. indbygger.

For Kinas vedkommende lød tallet på 23 år (og for Indien 50 år) forudsat, at såvel Kina (og Indien) som OECD-landene vokser med den maksimale vækstrate, som de har haft i tiåret 1996-2006, hvilket for Kina var 10,1 procent, (for Indien 7,7 procent) og for OECD-landene 3,08 procent.

Disse beregninger er foretaget på grundlag af de gamle PPP-kurser. Selv om Vækstkommissionen har arbejdet i tilknytning til Verdensbanken, er rapportens tal desværre ikke opdateret med de nye PPP-tal. Men eftersom de nye PPP-beregninger viser, at Kinas økonomi er cirka 40 procent mindre end hidtil antaget, ville en nyberegning af catch-up-perioden vise en hel del år ekstra.

Formålet med at opgøre indkomst og produktion i købekraftkorrigeret valuta (PPP-dollars) er at korrigere for de forskelle, der skyldes forskelligt prisniveau. Mens forskelle i prisniveau er relativt små mellem industrilandene indbyrdes, er der store forskelle mellem i-lande og ulande.

Et frisørbesøg der i Danmark koster eksempelvis 150 kroner, koster i Kina et langt mindre beløb, måske mindre end 5 kroner uden for de gader, hvor turister bevæger sig. For en dansker, der kommer til Kina med penge tjent i Danmark er det 30 gange billigere end i Danmark.

Men ydelsen er i princippet den

Kina er stort – men ikke så stort som antaget

samme. Skal man sammenligne *levestandarden* i to lande, er det derfor nødvendigt at korrigere for disse prisforskelle, når man sammenligner indkomst og produktion. Det kan give problemer med hensyn til forskelle i den oplevede kvalitet af de varer og tjenester, som sammenlignes, men problematikken er reel. Det internationale købekraftsberegningsprojekt fandt, at prisniveauet i Kina lå på omkring 42 procent af det amerikanske.

Det er første gang siden begyndelsen af 1980'erne, at Verdensbanken har justeret sine PPP-tal, som omfatter 146 lande. De nyberegnete BNP-tal betyder ikke, at den økonomiske vækst i Kina har været mindre end tidligere antaget, understreger Verdensbanken, men derimod at væksten startede fra et lavere niveau end tidligere antaget.

Behovet for ressourcer

Modstykket til Kinas store andel af den globale produktion – og dets store eksport – er en hastigt voksende andel af det samlede globale ressourceforbrug. Eksempelvis voksede Kinas andel af den samlede stålproduktion i verden fra 12-13 procent i 1996 til 33-34 procent i 2006. Kinas andel af den globale cementproduktion var ifølge det nederlandske miljøvurderingsinstitut Planbureau voor de Leefomgeving i overkant af 50 procent.

Målt ved værditilvæksten tegnede

den kinesiske industriproduktion sig i 2006 for 11-12 procent af den globale industriproduktion, og den runder formentlig 15 procent i år. Det skal sammenlignes med en andel på tre procent i 1990. Væksten har ganske enkelt været fænomenal. Størst er Kinas andel af den globale produktion inden for computere og kontorudstyr, nemlig 42 procent i 2007, hvorefter kommer tekstiler og tøj med 27-28 procent.

En anden vigtig ressource for den økonomiske udvikling er energiforsyningen. Kinas energiforbrug har været stærkt stigende som følge af den stærke produktionsvækst. Alene i 2007 var stigningen i det primære energiforbrug på 8 procent. Kul udgør aktuelt 69 procent af det samlede energiforbrug og vil fortsat udgøre en overvejende del af energiforbruget i lang tid fremover.

Kina har meget store kulreserver. Men i takt med det stærkt stigende antal biler og den voksende flytrafik vokser også efterspørgslen efter olie. Siden 1993 har Kina været nettoimportør af olie, og importen har været hastigt stigende. Det kinesiske olieforbrug fordobledes fra 1994 til 2003 og ventes at være fordoblet igen i 2010.

Kina og andre asiatiske lande meldes i år at stå for en stor del af væksten i den globale efterspørgsel efter olie, cirka 70 procent af dette års efterspørgselsvækst på ca. 1 million tønder pr. dag. Resten af efterspørgselsstigningen kommer fra Mellem-

TEMA: KINA

østen og Latinamerika. For mens olieefterspørgslen er faldet i både USA og Europa på grund af fordoblingen af den internationale markedspris på olie i løbet af det sidste år, er efterspørgslen efter olie fortsat steget i en række udviklingslande, bl.a. nogle af de største som Kina, Indien og Indonesien, fordi disse lande holder benzin- og dieselpri- serne nede ved tilskud fra statskas- sen. I 2007 var Kina ansvarlig for 52 procent af dette års stigning i det globale energiforbrug.

Ifølge den Hongkongbaserede HSBC-bank vil Kina med de nu- værende regler og en fortsat ver- densmarkedspris på 120 dollars pr. tønde i 2008 komme til at bruge fire procent af statsbudgettet på brænd- stofs subsidier, svarende til 27 milliar- der dollars med mindre subsidiernes mindskes, hvilket næppe sker i år på grund af den i forvejen høje inflati- on. Det internationale energiagen- tur, IEA, forudser, at Kina i 2010 vil være verdens største forbruger af energi. Og bliver det ikke i 2010, bli- ver det ganske få år senere.

Kina er allerede verdens næst- største marked for motorkøretøjer og verdens tredje største producent, og der er et stort potentiale for ef- terspørgsel efter biler. For tiden er der blot 11 biler pr. 1.000 indbygge- re i Kina mod 480 i USA (og 377 i Danmark). Produktionen af biler voksede fra 7,2 millioner i 2006 til 9,04 millioner i 2007, og den hurti- ge vækst i bilproduktionen vil fort-

sætte i de kommende år i takt med at nye, store vestlige investeringer i joint-venture fabrikker bliver ud- møntet. Produktionen af personbi- ler udgjorde 4,95 millioner i 2007 mod 1,09 millioner i 2002.

Det stigende forbrug af olie og an- dre råstoffer har fået Kina til at søge samarbejde med lande i Afrika og Latinamerika. Senest indgik Kina i maj en omfattende, flerårig aftale med Congo-Kinshasa til en værdi af 9,25 milliarder dollars. I henhold til aftalen skal Congo levere 10,2 milli- oner tons kobber og 620.000 tons kobolt til Kina til gengæld for hun- dreder af sundhedsklinikker, hospi- taler og skoler, to store vandkraftan- læg samt bl.a. 3.000 kilometer jern- banespor og 3.300 kilometer asfalte- rede veje.

Stærkt stigende elforbrug

Ikke blot olieforbruget stiger. Det gælder også elforbruget. Regnet pr. indbygger steg elforbruget (inklusi- ve industriens store forbrug) fra 719 kilowatt-timer i 1993 til 1.684 kilo- watt-timer i 2004, hvilket præcist sva- rede til en fjerdedel af det danske elforbrug pr. indbygger samme år (og tre gange det indiske).

Forudsætningen for den kraftige vækst i elforbruget har været et om- fattende byggeri af kulfyrede kraft- værker. Alene i årene 2006 og 2007 er elproduktionskapaciteten samlet set vokset med ca. 200.000 MW, selv om en del mindre, og mindre effek-

Kina er stort – men ikke så stort som antaget

tive, værker er taget ud af drift. Stigningen over de to år svarer til tyve gange den eksisterende el-kapacitet i Danmark eller tre gange Storbritanniens. Ved udgangen af 2007 angives produktionskapaciteten at have været 145.000 MW vandkraft, 554.000 MW fossilt baserede kraftværker, 9.000 MW kernekraft og 4.000 MW vind, i alt 712.000 MW.

Den helt overvejende del af elproduktionen sker på basis af kul, men hvor kraftværkerne i overvejende grad befinder sig i sydøst, graves kullene op i nord og nordvest. Det betyder meget lange transporter, som belaster jernbanenettet kraftigt. Det er derfor i de områder, der ligger langt fra kulreserverne, at nye kernekraftværker skal bygges. China Electricity Council opstillede i juni 2008 et mål på 60.000 MW kernekraft i 2020.

Ud over at lægge pres på transportsystemet betyder det store forbrug af kul udledning af store mængder svævestøv og drivhusgasser. Kina overhalede i 2006 USA som den største udleder af drivhusgasser. Ifølge det nederlandske miljøvurderingsinstitut stod Kina i 2007 for 24 procent af den globale udledning af kuldioxid fra fossile brændsler og cementproduktion m.m., mens USA's andel var 21 procent og EU-15's andel 12 procent.

Det store kinesiske udslip skyldes blandt andet den store cementproduktion, der i 2007 stod for en femtedel af det samlede udslip af kuldi-

oxid. Det nylige jordskælv bevirker, at der også i år og næste år vil blive produceret ekstra meget cement til genopbygning af de cirka en million boliger, der blev ødelagt.

Også i de kommende år vil kul spille den afgørende rolle i elproduktionen, men kernekraft, der i dag tegner sig for to procent af energiforsyningen, vil få en større rolle. Et af flere måltal, der har været nævnt af forskellige instanser, lyder på en kernekraftandel på fem procent i 2020. Ud over de eksisterende 11 kernekraftværker er seks under bygning, og adskilligt flere er på vej ind i byggefasen. Ligeledes er forskellige vandkraftværker under bygning, ligesom alternativ energi som vindmøller og biobrændsel er under udvikling.

Faldende fattigdomsrate

De sidste tredive års hurtige økonomiske vækst har trukket mange hundrede millioner mennesker ud af ulandsfattigdommen. De snart 600 millioner mobiltelefonabonnenter er blot et enkelt eksempel på, at hundreder af millioner kinesere har råd til mere end de basale fornødenheder. Øget velstand og stigende urbanisering øger også efterspørgslen efter andre fødevarer end de mest basale, herunder animalske produkter, der nødvendiggør en vis import fra udlandet af korn, soja og andre foderstoffer.

Men der er også kommet en sti-

TEMA: KINA

gende ulighed, bl.a. som konsekvens af, at det sundhedssystem og de sociale ordninger, der var tilknyttet de gamle statsejede virksomheder, i vidt omfang er gået i opløsning uden at være afløst af noget andet.

Nedjusteringen af størrelsen af Kinas økonomi som konsekvens af de nye købekraftpariteter ændrer imidlertid ikke ved, at Kina har haft den største og hurtigste nedgang i fattigdomsraten nogensinde. Hvad de derimod viser er, at Kina – og kineserne – for tredive år siden var fattigere end hidtil antaget.

Verdensbankens gamle PPP-mål havde som resultat, at ca. 64 procent af befolkningen i 1981 havde et forbrug på mindre end en dollar om dagen. Et tal, der var faldet til 10 procent i 2004. Det samme fattigdomsmål – en dollar om dagen – giver med de nye PPP-tal en fattigdomsrate på 74 procent i 1981 faldende til 15 procent i 2004. Målt ved en-dollar-om-dagen-kriteriet var og er der altså flere fattige end tidligere antaget.

Verdensbanken har i lavet en ny beregning baseret på et *basic-needs*-kriterium, som baserer sig på, hvor meget en familie behøver for at kunne konsumere 2100 kalorier pr. dag plus andre basale fornødenheder. Ifølge denne beregning er fattigdomsraten faldet fra 64 procent i 1981 over 33 procent i 1990 til 10 procent i 2004 og syv procent i 2007.

Den faldende fattigdomsrater skyldes ikke kun den økonomiske udvik-

ling, men også den demografiske forskydning af befolkningens aldersstruktur. Uden etbarns-politikken ville folketallet alt andet lige have været 300-400 millioner højere end de 1.330 millioner, det faktisk er. Til gengæld har Kina fået en aldersstruktur, hvor de ældre årgange er meget større end de unge, hvad der vil lægge en stor byrde på de erhvervsaktive i de kommende år.

Tilmed er kønsfordelingen skæv. Forholdet mellem nyfødte drenge og piger var 108:100 i 1981, stigende til 112:100 ved den fjerde folketælling i 1990 og ved den seneste folketælling i 2002 var forholdet 117:100.

Valutareserverne

En status over Kinas aktuelle økonomiske udvikling må også berøre Kinas voldsomt store valutareserver. De er tidoblet siden 2000 og er nu på 1.700 milliarder dollars, en konsekvens af at eksporten i en årrække har været væsentligt større end importen, bl.a. som følge af en undervurderet valutakurs.

De store valutareserver vil bl.a. give Kina mulighed for store udenlandske investeringer i fremtiden, såsom at købe sig ind i store virksomheder i USA og Europa, og foretage direkte investeringer i Afrika og andre steder i verden.

Frede Vestergaard er cand. oecon. og journalist.

USA fester for Kinas opsparing

Jørgen Ørstrøm Møller

Det amerikanske overforbrug, som betyder at USA årligt nedsparer med fem procent af sit bruttonationalprodukt, er muliggjort af lande som Kina, der har stillet sin opsparing til rådighed. Men det er uholdbart, at de rige lande bliver finansieret af de mindre velstående – og Kina vil snart kræve indflydelse

Det seneste tiår har set et af de mest markante trendsift i den globale økonomi over mange år. USA er ikke alene blevet en debitoration, men opererer med en økonomi, der nedsparer (dvs. finansierer sit forbrug ikke gennem indkomst eller formue, men gældsættelse).

Verdens rigeste nation, USA, er ikke længere i besiddelse af en opsparing, men bruger andre landes opsparing. Til gengæld er verdens opsparing koncentreret to steder: Mellemøstens olieeksporterende lande og det asiatiske område med Kina i centrum.

Lad os se bort fra Mellemøsten, idet denne regions opsparing ene

og alene er afhængig af olieprisen og ikke hviler på en reel økonomisk aktivitet. Det er således Asien der finansierer resten af verden. Paradoksalt finansieres det amerikanske overforbrug af Asien, krigen i Irak ligeledes og det samme gælder investeringer i utallige udviklingslande.

Det rejser følgende spørgsmål, før vi kommer til en konklusion om den mere langsigtede virkning for den globale økonomi.

For det første hvordan er det kommet dertil? For det andet om det er holdbart, at et relativt fattigt land står i forgrunden ved finansiering af andre landes forbrug og investering. For det tredje konsekven-

TEMA: KINA

serne for indretning af det globale finansielle system.

For det fjerde hvorledes det globale investeringsmønster, herunder opvækst af asiatiske multinationale virksomheder, vil tegne sig i det kommende tiår. For det femte om de etablerede vestlige økonomiske stormagter vil affinde sig med de ændrede magtforhold.

Hvordan er det kommet dertil?

Verdensøkonomien har i et til to tiår svinget omkring en drivaksel baseret på amerikansk overforbrug, kinesisk overproduktion og amerikansk og japansk udpumpning af likviditet i det internationale system.

Det er en ligning som enhver økonom ved ikke holder på langt sigt. Den passede imidlertid som hånd i handske til de gældende politiske præferencer siden midten af 1990'erne. Alle kunne se, at der før eller senere ville ske en implosion; men ingen havde lyst til at tage initiativ til opretning af disse uligevægte. En uforholdsmæssig stor del af omkostningerne ved, som det hedder i økonomisk fagsprog, en tilpasning med deraf følgende overførelse af købekraft fra én nation til en anden kunne blive væltet over på det eller de lande, der startede med at rulle bolden tilbage.

USA havde intet ønske om at gribe ind. De amerikanske forbrugere havde det herligt og valgte igen og igen de politikere, som lod stå til.

De amerikanske politikere så intet problem ved Kinas opsamling af store dollaraktiver, eftersom kineserne anbragte dem i amerikanske statsobligationer, som USA's egne borgere og institutioner ikke købte. Hver gang, der var opræk til problemer, udtalte USA sig til fordel for en opskrivning af de asiatiske valutaer, herunder først og fremmest den kinesiske yuan, hvilket ikke var attraktivt for Kina, idet købekraften af allerede opsamlede tilgodehavender ville blive udhulet.

Kina havde behov for social stabilitet, og det krævede yderligere job. Med en begrænset hjemlig økonomi kunne det bedst skaffes gennem eksport. For Kina med en stor opsparring var der ikke behov for at bruge eksportindtægterne til investeringer, hvorfor de blev akkumuleret. Selvom Kinas selvfølgelig godt vidste, at i realiteten solgte man uden at blive betalt i reelle goder, talte den politiske præference for job frem for øget forbrug.

USA og Japan førte i en lang periode en løs pengepolitik. USA bl.a. motiveret af den asiatiske finansielle krise i 1997/98, hvor udpumpning af likviditet hjalp til at hindre dens udvikling til en global krise. Japan som led i de futile bestræbelser på at få gang i den japanske økonomi efter, at aktie- og ejendomsboblen brast i 1990.

Alle havde derfor alle de penge, som de kunne ønske sig.

Nøglen til at bringe tingene tilba-

USA fester for Kinas opsparing

ge til deres 'rette' tilstand var en opbremsning af det amerikanske forbrug; men hvem ville have fordel af det på kort sigt? USA ville komme ind i en opbremsning, som det nu er tilfældet. Resten af verden ville risikere at blive smittet. Alle håbede, at uligevægtene kunne holdes i kog så længe, at de asiatiske økonomier var blevet tilstrækkelig stærke til at overtage føringen af verdensøkonomien, når der gik hul på bylden i USA.

Som det ser ud nu i 2008, var det formentlig en risiko, der var værd at løbe, idet den amerikanske afmatning ikke rigtig har trykket vækstrakterne i Asien nedad.

Kina finansierer USA's forbrug

Er det holdbart, at et relativt fattigt land står i forgrunden ved finansiering af andre landes forbrug og investering?

Det er en anomali, at mindre rige lande låner til rigere lande i den størrelsesorden, som der her er tale om. Kinas valutareserve er omkring 1.530 milliarder amerikanske dollar, og underskuddet på den amerikanske betalingsbalance har de seneste år svinget omkring fem procent af bruttonationalproduktet, suppleret af et underskud på de offentlige finanser af størrelsesordenen fire procent.

De globale kapitalmarkeder er indrettet til at overføre kapital fra rige lande til fattige lande. De inter-

ationale institutioner som Verdensbanken og Den Asiatiske Udviklingsbank er alle opbygget til at optage lån på de rige landes kapitalmarkeder for derefter at udlåne til fattigere lande.

Dette problem er blevet løst ved, at den asiatiske opsparing er stillet til rådighed for de vestlige kapitalmarkeder, som herefter har genudlånt til enten hjemlige formål eller andre lande. Til en vis grad er det sket ved, at fx Kinas opkøb af amerikanske statsobligationer har frigjort en del af opsparingen fra vestlige lande fra hjemlige formål, som har kunnet kanaliseres til udviklingslande.

I realiteten betyder det, at placeringen af den asiatiske opsparing er foretaget af vestlige finanshuse. Med andre ord: Dem der præsterer opsparingen har ikke selv truffet beslutning om, hvor den skulle placeres. De vestlige finanshuse har rokeret rundt med Kinas og andre asiatiske landes opsparing.

Det bidrager til forklaring af, hvorfor det er gået galt bl.a. med subprimelånene i USA, selv om der ikke er en direkte kobling. Det forhold, at et lands finanshuse har kontrol over opsparing, som det pågældende land ikke selv har præsteret, indebærer risiko for mere dristig og i sidste ende dumdristig – i allersidste ende bare dum – investeringspolitik.

Skal et kapitalmarked fungere godt, er en eller anden form for forbindelse mellem dem, der træffer investeringsbeslutninger, og dem,

TEMA: KINA

der præsterer opsparingen, uundgæelig. Går det godt, skal begge få fordele. Går det skidt, skal begge bære tab.

En af forklaringerne på, at det internationale kapitalmarked er i turbulens, er spredning af risici fremkaldt af globaliseringen. Lovprisningen har stort set lydt således: Ved at sprede risikoen, ville hver enkelt investor bære en mindre del heraf, og gik det galt, ville virkningen for den enkelte investor eller finanshus være begrænset.

I realiteternes verden viste det sig at være stik modsat. Risikoen blev ikke spredt og fordelt på mange investorer, men i sin helhed gennem en form for kaskade væltet videre over på andre investorer i en lang kæde således, at et problem for ét finanshus lynhurtigt blev til et tilsvarende problem for et stort antal andre finanshuse.

Der var ikke tale om fordeling af en risiko på et antal finanshuse, men at et stort antal finanshuse alle bar den samme, store risiko.

Det globale finanssystem

Hvad er så konsekvenserne heraf for indretningen af det globale finansielle system?

De asiatiske lande stillede deres opsparing til rådighed for de vestlige finanshuse, ikke fordi de ønskede det; men fordi de havde den opfattelse, at ekspertisen oparbejdet i disse finanshuse igennem mange år, ja i visse tilfælde flere hundrede år, vil

le være stor nok til at sikre dem et bedre udbytte, end hvis de selv stod for placering af deres opsparing.

De har nu fået syn for sagen. Det er helt forkert. De finanshuse og personer, som de havde tillid til, har ødet en del af deres opsparing væk gennem helt uansvarlige transaktioner i strid med al sund fornuft.

Ikke overraskende er de nået til den slutning, at der ikke mere er forhold, der taler for, at deres opsparing rokeres rundt af vestlige finanshuse. Deres problem er manglende teknisk ekspertise om internationale investeringer. For at opnå den har en stribe asiatiske lande foretaget investeringer i næsten alle vestlige finanshuse herunder Citigroup, UBS, Merrill Lynch, Bear Stearns (listen er langt fra udtømmende).

Instrumentet hertil er de statslige investeringsfonde (SWF, sovereign wealth fund), hvoraf Singapore var blandt de første i Asien med GIC (1981) og Temasek (1974), og Kina fulgte efter i 2007 med China Investment Corporation (CIC) med en skønsmæssig kapital på 200 milliarder USD svarende til stort set Danmarks bruttonationalprodukt.

CIC lagde ud med en investering på fire milliarder USD i investeringsfonden Blackstone og har fulgt op med investeringer i Goldman Sachs på fem milliarder USD (9,9% af aktiekapitalen) og rygter i Business Week, der blev afvist, om køb af Dresdner Bank.

USA fester for Kinas opsparring

Som et eksempel på de problemer nogle iagttagere ser i kølvandet på SWF's aktiviteter, kan nævnes forlydender i slutningen af februar om, at CIC havde til hensigt at investere 10 milliarder USD i et af de førende japanske olie- og gasselskaber (Inpex).

Tilsyneladende skulle det være en normal investering; men når det erindres, at Kina og Japan er uenige om grænselinjen for udnyttelse af olie og gas i farvandet mellem dem, og at japanske selskaber er med i konkurrencen om at forestå udvinding, ses det klart hvorledes en sådan investering kan afføde overvejelser om, hvorvidt det kinesiske initiativ er politisk eller økonomisk begrundet.

Eksemplet viser hvorledes SWF's vil være langt mere ømfindtlige over for mistanke om, at deres investeringsaktiviteter ikke blot styres af økonomiske hensyn. En undersøgelse af SWF's aktiviteter indtil nu viser, at der ikke er grundlag for en sådan frygt; men den siger selvfølgelig ikke noget om, hvorvidt det ej heller vil være tilfældet i fremtiden.

I betragtning af analyser, der peger på en samlet størrelse på 12 billioner USD i 2015, er det klart, at der her er tale om spillere på banen med væsentlig indflydelse på markedet og dermed også på længere sigt på reglerne for, hvorledes det internationale kapitalmarked fungerer.

Set fra en amerikansk og vel også europæisk synsvinkel var risikoen el-

ler frygten for politisk styring af investeringer til at overse, så længe kapitalen var koncentreret hos lande, der traditionelt tilhørte USA's 'venner'. I USA ser i det mindste visse kredse Kina vokse frem som en kommende udfordrer af den amerikanske globale supermagt.

Det kan diskuteres, hvorvidt denne frygt er velbegrundet eller opbygges i USA som påskud til forfølgelse af politiske mål; men den markedsføres og spiller en rolle. Det skaber uundgåeligt en debat om, hvorvidt Kina kan eller vil bruge SWF til politiske og ikke økonomiske formål.

Logisk set burde den økonomiske globalisering føre til, at USA og Kina deltager i et plussumspil, hvor ingen af dem står sig ved at sætte spørgsmålstejn ved de økonomiske spilleregler; men det er ikke altid at logik er vinder i spillet om, hvad mennesker tror og forventer.

Det globale investeringsmønster

Hvorledes tegner det globale investeringsmønster, herunder opvæksten af asiatiske multinationale virksomheder, sig i de kommende tiår?

Verden har set hvorledes Kina og kinesiske virksomheder er begyndt at varetage deres økonomiske interesser.

I slutningen af 2007 og begyndelsen af 2008 startede overvejelser hos verdens største mineselskab BHP om overtagelse af konkurrenten Rio Tinto. Tilsammen står disse to sel-

TEMA: KINA

skaber for 38 procent af jernmalm, der transporteres ad søvejen, og en sammenslutning ville give dem afgørende indflydelse på prisen på jernmalm.

Kina trådte ind på banen og udtrykte sit mishag over for en sådan sammenslutning. Siden er sagen kørt med halve og hele rygter om kinesisk overtagelse af Rio Tinto eller mindretalsaktionær i BHP eller Rio Tinto.

Det korte af det lange er, at her så verden for første gang, hvorledes Kina kan ventes at varetage egne økonomiske interesser stillet over for operationer, som de vestlige multinationale selskaber for få år siden betragtede som deres monopol.

Ud fra økonomiske betragtninger er der intet overraskende og slet ikke noget forkert i, at Kina på den måde melder sig på banen. Hvorfor skulle Kina og kineserne ikke det – det er et spil som de vestlige lande og de vestlige multinationale virksomheder har udøvet i mange år.

Når det møder modstand og afføder debat, er det fordi kinesiske investeringer og rollen som mindretalsaktionær eller noget dertil svarende indebærer, at en del af profitten ved disse økonomiske operationer ikke længere tilflyder Vesten, men Kina.

Men hvordan kan det være anderledes, når Vesten og specielt USA ikke leverer opsparing, men overlader det til Asien og Kina. Det er utopisk at forestille sig, at Asien/Kina

skulle stille opsparing til rådighed for Vesten og affinde sig med ikke at få noget reelt afkast af den.

Ændrede magtforhold

Vil de etablerede vestlige økonomiske stormagter affinde sig med de ændrede magtforhold?

Politisk set er det internationale styresystem opbygget på en måde, der begunstiger de vestlige lande. Det er helt usandsynligt, at de fremstormende lande som Kina og Indien vil blive ved med at acceptere det. De vil kræve en gradvis overførelse af magt og indflydelse. Modsetter de vestlige lande sig dette, bliver konsekvensen en slags konfrontation om, hvem der skal fastsætte kursen.

Økonomisk må de vestlige lande og især USA forberede sig på en overførelse af købekraft fra dem til Asien. Kun ved at USA forbruger mindre og Asien/Kina forbruger mere, kan balancen på de respektive betalingsbalancer genoprettes.

Så længe dette ikke sker, er konsekvensen stigende amerikansk gæld og/eller salg af amerikanske aktiver så som fast ejendom, industrivirksomheder med videre for at finansiere overforbruget. Indtil et vist punkt har debitornationen, især når der er tale om en magt som USA, en vis indflydelse på, hvilke aktiver kreditornationer som Kina køber.

Efterhånden som gælden stiger, forøges kreditors kræsenhed ud fra

USA fester for Kinas opsparring

en simpel beregning af stigende risiko ved at lægge alle æg i en kurv. Det er i al sin gribende enkelhed det forhold, der ligger bag etablering af SWF i Kina. Kina som kreditor er ikke længere indstillet på at lade USA kanalisere dets investeringer ind i aktiver valgt af USA.

Det brutale budskab er, at Kina nu har besluttet sig for, at det som kreditor ønsker ejendomsret over dele af USA's produktionsapparat. Som den daværende engelske premierminister Harold MacMillan udtrykte det i en helt anden anledning "der sælges ud af arvesølvet". I USA's situation er det blevet eneste vej til finansiering af et fortsat overforbrug.

For første gang i sin historie står USA over for et sådant fænomen. Det er usikkert, hvorledes amerikanske politikere og den offentlige opinion reagerer, når det for alvor går op for landet, hvad der er ved at ske. Indtil nu har der været et par sager, som ikke lover godt. Et i Dubai hjemmehørende konsortium fik blokeret køb af amerikanske havne under henvisning til virkninger for USA's sikkerhed, hvilket af største-parten af iagttagere blev karakteriseret som grundløst.

Der er derfor reel risiko for, at USA reagerer ved en form for protektionisme, hvor USA tiltager sig ret til at undersøge udenlandske opkøb af amerikanske virksomheder med henblik på godkendelse eller forkastelse. Det vil varsle et nyt økonomisk klima, hvor den hidtidige li-

beralisering af internationale kapitalbevægelser kommer i fare med afsmittende virkninger på udenrigs- og sikkerhedspolitik.

Det kræver ikke megen fantasi at erkende, at USA vil skelne mellem, hvem der betragtes som venner og som ikke-venner. Det hævdevundne ikke-diskriminationsprincip bliver gennemhullet som en si for internationale kapitalbevægelser med risiko for den nuværende globaliseringsmodel.

Den eksisterende model er udformet af USA og Europa. De har stået fast på den og forsvaret den med argumenter om dens styrke og positive betydning ikke alene for dem selv, men for den globale økonomi. Den utrolige vækst i Asien syntes at give dem ret, modellen virkede, millioner af mennesker i Asien er løftet ud af fattigdom.

Det overlades til læserens egen forestillingsevne, hvorledes Asien og Kina reagerer, hvis USA og måske også Europa sætter foden på bremsen og kræver en omlægning af modellen i selv samme øjeblik, den ikke fungerer til deres fordel.

Konklusion

USA's position som ubestridt global supermagt er ved at være ovre. I rum tid endnu vil USA så ubetinget være den stærkeste magt, men ikke i stand til at gøre, hvad der passer det uden hensyn til andre landes holdninger og interesser.

TEMA: KINA

Spillet er begyndt om udformning af en ny global politisk og økonomisk verdensorden. Det vil tage tid, og mange parametre vil fungere tilsyneladende uændrede uanset, at der bag kulisserne sker omvæltninger.

Kernen er en overførelse af magt – politisk, økonomisk og kulturelt. USA kommer til at afgive en del af sin magt. Den amerikanske forståelse af det og villighed til at deltage i en proces bliver den ene side af mønten. Den anden side bliver dem, der modtager magt, og her

står i forgrunden Kina, men også andre lande som fx Indien. Viser USA storsind og forståelse for, hvad der ligger i kortene, og de fremstormende magter tålmodighed, kan ligningen måske gå op uden væbnet konflikt.

De statslige investeringsfonde er en brik i dette spil. Kinas fonde er de vigtigste og efterhånden mest iøjnefaldende.

Jørgen Ørstrøm Møller er forhenværende ambassadør, adjungeret professor, Copenhagen Business School.

Kina i Afrika – ressourcer og politisk magt

Tanja Kasandra Behrndt-Eriksen

Kinas engagement i Afrika er blevet opfattet som en politisk provokation. Men snarere er det et udtryk for Kinas ønske om at sikre energiressourcer til sin hastigt voksende økonomi. Der er altså tale om en overlevelsesstrategi

Hvad motiverer Kinas udenrigspolitik i Afrika, en kamp om magt eller en kamp for overlevelse?

Kinas udenrigspolitik er i de seneste år, især fra amerikansk hold, blevet udlagt som værende udtryk for en revisionistisk stats strategi for at udfordre Vesten. Kinas engagement i Afrika i form af ressourcekøb og bygning af infrastruktur indgår som en del af denne strategi. Fra kinesisk side præsenteres landets udenrigspolitik som værende udtryk for en fredelig politik – en ‘peaceful rise’, og engagementet i Afrika er et udtryk for, at Kina hjælper den tredje verden, og at den tredje verden nu står sammen.

Denne artikel argumenterer for, at Kinas engagement i Afrika ikke udpræget er udtryk for en revisioni-

stisk strategi, men handler om at sikre forsyning af nødvendige ressourcer til en hastigt voksende økonomi. Således er det en strategi for at sikre overlevelse. Dog er et interessant moment ved Kinas engagement i Afrika, at Kina får politisk magt, som det kan bruge til at fremme en anden dagsorden end den der promoveres af Vesten. Men dette følger utilsigtet af Kinas engagement.

Omfang og mønster

Kina har i de senere år – særligt de sidste tre-fire – involveret sig i Afrika. Den bilaterale handel er siden 2001 omtrent femdoblet – fra 10,8 mia. USD i 2001 til 55,5 mia. USD i 2006. Denne bilaterale handel forventes at vokse til 100 mia. USD i

TEMA: KINA

2010. Samtidig er omfanget af kinesiske investeringer dramatisk øget fra 107 mio. USD i 2003 til 1,1 mia. USD i 2005 med mere end 800 kinesiske virksomheder i Afrika.

Særligt er Kinas engagement i Sudan, Angola og Nigeria stort. I 2006 var de henholdsvis Kinas største, tredjestørste og femtestørste handelspartnere i Afrika. Alle tre steder er hjemsted for store kinesiske investeringer. Samtidig har de tre lande nogle af de største oliereserver i Afrika. Med sine 36 mia. tønder olie har Nigeria andenpladsen (efter Libyen), Angola har med 9 mia. tønder fjerdepladsen og Sudan har med 6,4 mia. tønder femtepladsen over de største oliereserver i Afrika.

Således tegner der sig det mønster, at Kina engagerer sig i form af bilateral handel, køb af ressourcer og bygning af infrastruktur i lande, hvor olieforekomster og -produktion er størst.

Kinas engagement i de tre lande, Sudan, Angola og Nigeria, følger det mønster, at Kina indgår store ressourceaftaler om køb og udvinding af olie i milliardklassen, og at disse ledsages af bygning af infrastruktur såsom jernbaner og veje til at muliggøre og understøtte en udvinding. De store aftaler ledsages af mange statsbesøg og indgåelsen af strategiske partnerskaber, hvilket er udtryk for den strategiske betydning, som Kina tillægger forbindelserne.

I 2002 indgik Kina et strategisk

partnerskab med Angola, i 2006 med Nigeria. I Sudan er forholdet 'kun' et partnerskab, men til gengæld er der her udnævnt en særlig Afrika-udsending i 2007.

Samtidig understøttes de store aftaler med donation af gaver, kulturelt samarbejde, bistand samt långivning med videre. Disse donationer er med til at lokke disse lande til at støtte Kina. Således er en vigtig konklusion, man kan drage, at de forskellige dele af Kinas engagement i Afrika – fra ressourcekøb til bygning af infrastruktur til politiske aftaler – understøtter hinanden i et samlet hele for at opnå de for Kina strategisk vigtige ressourceaftaler.

Ressourcer til økonomien

Hvad er baggrunden for engagementet i Afrika? Kinas hastigt voksende økonomi gør, at Kina har brug for stadig flere ressourcer for at fortsætte den nuværende vækst. I 1993 overgik Kina til at blive nettoimportør af olie. I dag kan Kina selv kun dække 90% af sit energiforbrug, og forventningen er fra flere sider, at Kina vil fordoble sit energiforbrug inden 2020.

Stater foretrækker at være selvforsynende med ressourcer og dermed undgå den usikkerhed, der følger af at importere. Således har Kina investeret og gør det fortsat massivt i interne kilder, herunder udbygning af olieproduktion – ledelsens antagelse er, at Kina kun har opdaget 33 pro-

Kina i Afrika – ressourcer og politisk magt

cent af sine oliereserver – samt videre udbygning af bæredygtig energi – vand, vind og nuklear energi. Her er De tre Slugters Dæmning et godt eksempel.

Imidlertid er lederskabets overordnede konklusion, som præsenteret i en strategi udsendt i december 2007, at set i lyset af begrænsede kendte reserver og den store vækst vil Kina i år 2010 få brug for at importere halvdelen af sit olieforbrug.

Kinas engagement i Afrika i form af ressourceudvinding samt en lang række tiltag i form af køb af ressourcer i både Rusland, Centralasien og i Sydamerika er således et resultat af strategien for at sikre tilførsel af ressourcer udefra.

I denne proces har Kina en interesse i at mindske importen fra Mellemøsten relativt set, da olieimport fra det konfliktramte Mellemøsten er behæftet med usikkerhed.

Ressourcer fra Afrika er relativt set behæftet med mindre usikkerhed end ressourcer fra Mellemøsten. Derudover har mange af Afrikas ressourcer været forholdsvis uberørte, da Vesten primært havde sat sig i Mellemøsten og for USA's vedkommende også i Sydamerika. Det afrikanske kontinent var således en oplagt mulighed for Kina at gå ind i. Imidlertid er det vigtigt at notere sig, at Afrika kun tegner sig for 10 procent af verdens kendte oliereserver, hvilket er betydeligt mindre end hvad Mellemøsten kan mønstre med 62 procent. I dag importerer Kina

stadig 51 procent fra Mellemøsten mod 24 procent fra Afrika.

Således må Kinas engagement i Afrika ikke overvurderes, men det er en del af en omfattende og overordnet strategi for at sikre ressourcer udefra til den voksende økonomi.

Politisk magt i Afrika

En vigtig pointe er, at Kina får politisk magt gennem sit engagement i Afrika – en politisk magt som kommer af måden, som Kina etablerer relationer med andre stater på. Politisk magt er et kontroversielt begreb. Senest har Joseph Nye gjort begrebet 'soft power' berømt ved at tale om den bløde magt, som stater har som resultat af en evne til at tiltrække andre stater. Jeg definerer politisk magt som et kvantitativt begreb målt i antallet af alliancepartnere, deres grad af støtte samt evnen til at indføre sit eget *governance system*.

Her kigger vi først på den politiske magt, som Kina har fået fra sine alliancepartnere. Dernæst kigger vi på den politiske magt, som Kina har fået ved at indføre sit eget *governance system* i Angola.

En analyse af Kinas relationer med afrikanske stater viser, at Kina støttes af 48 ud af 53 stater i Afrika. I flere årtier har Taiwan og Kina kæmpet om at vinde ikke bare afrikanske staters støtter, men stater generelt. I dag har Taiwan kun støtte fra 27 sta-

TEMA: KINA

ter i verden, heraf fem i Afrika samt primært små øgrupper og andre mindre betydelige stater. Af store afrikanske lande kan det nævnes, at Liberia i 2003, Senegal i 2005 og Chad i 2006 gik over til at støtte Kina.

Der tegner sig et mønster af, at når et land skifter side fra Taiwan til Kina og omvendt, er det et resultat af massiv långivning, donationer samt udsigt til stor bilateral handel. Dette var således baggrunden, da Sydafrika skiftede fra Taiwan til Kina i 1998.

På den måde har Kina været i stand til at isolere Taiwan fra kontinentet. Afrikanske lande har som et resultat af deres numerisk store antal og deres tradition for at stemme som en blok i internationale fora en særlig strategisk vigtighed for Kina som støttepartnere.

Her skal støtte forstås som, at Kina forventer opbakning i internationale fora såsom FN til en kinesisk dagsorden, herunder ét-Kina politikken og principper om suverænitet og ikke-intervention. Det er en forlængelse af måden, som Kina etablerer relationer med andre stater på. Kina har været i stand til at bruge støtten fra de afrikanske lande i internationale fora.

Således viste de afrikanske lande sig at være afgørende, da det lykkedes Kina at blive medlem af FN frem for Taiwan i 1971. Yderligere kan påpeges en lang række cases, både i WTO og i FN's Sikkerhedsråd, hvor afrikanske landes støtte har gjort, at

Kina kunne gennemtrumfe sin interesse – også i forhold til Sudan.

Angola

Angola er et særligt interessant eksempel til at belyse, at Kina får politisk magt gennem sit engagement i Afrika. I 2005 var Angola ved at være parat til at acceptere et lån fra IMF på flere milliarder kroner med IMF-låns krav om *good governance* (god regeringsførelse), da Kina pludselig tilbød et tilsvarende lån, men uden tilsvarende krav. Angola accepterede lånet med det resultat, at Angola har adgang til lån, men uden tilsvarende krav om at demokratisere.

I et bredere perspektiv er det udtryk for, at et udviklingsland kan udvikle sig, men uden samtidig at demokratisere. Det er klart, at hvis dette eksempel bliver til et mønster også blandt andre lande i Afrika og den tredje verden generelt, kan dette betyde, at den tredje verden kan opnå støtte og udvikle sig uden demokratisering.

Jeg argumenterer for, at Kina gennem sit engagement i Angola således har fået politisk magt ved at være i stand til at indføre sit eget *governance system*.

Det er vigtigt at understrege at modsat en revisionistisk strategi om at udfordre vestlige principper er engagementet i Angola et resultat af måden Kina indgår relationer med andre stater på – på basis af principper om suverænitet og ikke-inter-

Kina i Afrika – ressourcer og politisk magt

vention. Således kan Kinas engagement ikke ses som en bevidst dagsorden om at udfordre vestlige værdier. Snarere er dette en utilsigtet konsekvens af engagementet.

Beijing Consensus

Hvordan skal engagementet vurderes?

Der er ikke vidnesbyrd om, at Kinas engagement som sådan er udtryk for en særligt aggressiv strategi for at udfordre Vesten. Snarere er der vidnesbyrd om, at Kinas engagement i Afrika udelukkende handler om at sikre nødvendige ressourcer til økonomien for at sikre fortsat vækst og dermed overlevelse. Samtidig er det klart, at engagementet får nogle yderligere effekter.

Årsagen er, at Kinas engagement utilsigtet kan ses som fremmede for en dagsorden, som ikke er forenelig med demokrati og menneskerettigheder. Kinas engagement er baseret på principper om suverænitæt og ikke-intervention. Kina har ud fra princippet om ikke-indblanding fastholdt sin involvering i Sudan på trods af det folkekrig, der foregår i Sudan.

Kina har ved flere lejligheder (fx resolution 1567 og resolution 1574 i 2004) under påberåbelse af princippet om suverænitæt beskyttet Sudan i FN's Sikkerhedsråd. Senest er Kina fra amerikansk side blevet iscenesat som værende vært for et 'folkekrigs Olympiade', fordi Kina ses som an-

svarlig for folkekriget i Sudan.

Yderligere viste det ovennævnte eksempel i Angola, at Kina har været i stand til at udfordre vestlige normer om *good governance*. På den måde kan Kina med sit engagement i Afrika blive centrum for en udviklingsmodel – kaldet *Beijing Consensus* – som kan ses som konkurrent til den vestlige, også kaldet *Washington Consensus*.

Dette er interessant, fordi Kina kan være tillokkende for en lang række regimer, som hermed har mulighed for at få lån, men uden den indblanding, der ellers opleves fra internationale donorer, såsom IMF og Verdensbanken. Og dette kan betyde, at disse lande kan udvikle sig uden samtidig at demokratisere, som de ellers ville være nødsaget til, hvis de var afhængige af lån fra Vesten.

Dette kan så potentielt betyde, at en række udviklingslande udvikler sig i en anden retning end tiltænkt af Vesten.

Imidlertid må dette billede også nedtones en smule, da der samtidig er vidnesbyrd om en stor grad af opportuniste, hvad angår ledere i udviklingslande og deres låntagning. Således fremgår det ifølge James-town Foundation af en nærmere rundspørgen i Angola i slipstrømmen på de lån, som Angola optog hos Kina i 2005 i stedet for det forventede IMF-lån, at låntagningen hos Kina ikke er udtryk for, at Angola specielt tilslutter sig en kinesisk

TEMA: KINA

udviklingsmodel. Snarere tyder alt på, at Angola stadig ønsker at blive optaget i *Paris Club* – klubben af vestlige lande.

Imidlertid påpeger beslutningstagerne i Angola, at hvor Kina har eftergivet lån, så mangler Vesten fortsat at gøre dette. Således tegner der sig et billede af en række udviklingslande, som ikke vælger side i en værdidebat, men vælger side efter, hvad der er mest økonomisk opportunt. Imidlertid kan Angolas – og potentielt andre stater – valg af Kina som partner få konsekvenser, også på længere sigt.

Konklusion

Konklusionen er altså, at det ser ud, som om Kina involverer sig i Afrika for at sikre sit energibehov. Kinas långivning kan så medføre, at nogle regimer ikke udvikler sig i en demokratisk retning.

Men i forhold til det oprindelige vigtige spørgsmål om motiverne bag kinesisk udenrigspolitik, er der ikke vidnesbyrd om, at Kinas strategi som sådan er en revisionistisk politik, der har til hensigt at udfordre Vesten eller Vestens principper og værdier. I det omfang det alligevel sker, er det snarere en utilsigtet konsekvens af den måde, hvorpå Kina etablerer relationer med andre lande.

Desuden er der vidnesbyrd om, at en lang række udviklingslande er opportunistiske, at alliancepartnere kan skifte hurtigt, og at Kina skal arbejde meget hårdt for at bevare sine politiske alliancepartnere – og samtidig afskrække dem fra at være venner med Taiwan.

Tanja Kasandra Behrndt-Eriksen er cand.scient.pol, uddannet ved Københavns Universitet, Institut des Etudes Politiques de Paris og University of California Berkeley.

Kina, Taiwan og Vesten

Klaus Carsten Pedersen

Det tidligere monopolparti KMT genvandt magten på Taiwan. De fleste vestlige forretningsfolk, politikere og sinologer ser ud til at glæde sig fordi de tror, at Taiwan nu er ved at opgive sin selvstændighed. Men måske forregner de sig

Kina er en fabelagtig succes: Økonomien buldrer fortsat af sted med årlige vækstrater på omkring ti procent, og flere hundrede millioner kinesere har oplevet en enorm forbedring af deres levestandard. Men også udenlandske investorer, eksportører, importører og forbrugere har glæde af det store lands økonomiske vækst. Allerede i 2005 var Kinas eksport af varer og tjenester seks gange større end Danmarks (The Economist, *Pocket World in Figures*, 2008 Edition), og i år vil den formodentlig være ti gange større. Flere og flere turister besøger Kina, og denne sommer følger hele verden OL i Beijing, som er blevet grundigt renoveret til lejligheden.

Der er ikke mange tegn på politisk uro på de indre linjer med undtagelse af etniske mindretalsbefolkninger (tibetanere, uigurer og mongoler) i rigets vidtstrakte udkanter,

som man dog har fuldkommen styr på. Dertil kommer, at Kina er et respekteret permanent medlem af FN's Sikkerhedsråd og i det store og hele opfattes som en stabiliserende faktor, eller i det mindste forholdsvis uproblematisk i international politik. Hong Kong og Macao er leveret tilbage af henholdsvis England og Portugal med tak for lån, og at Rusland tilegnede sig sine fjernøstlige provinser ved 'unequal treaties' med Kina i 1858 og 1860 er tilsyneladende tilgivet.

Taiwan . . .

Men Taiwan er ikke tilgivet, og Taiwans selvstændighed er ikke accepteret. Kina gør krav på øen og truer ganske åbenlyst med at bruge militær magt, hvis Taiwan skulle finde på at formalisere sin faktiske uafhængighed, eller hvis betydende

TEMA: KINA

lande skulle finde på at give Taiwan diplomatisk anerkendelse, eller hvis det i øvrigt trækker for længe ud med Taiwans accept af kinesisk overhøjhed. Mange tvivler på, at Kina vil bringe det så vidt, fordi et angreb på Taiwan sandsynligvis ville påføre Kina selv enorm militær, økonomisk og politisk skade. Men Kina opbygger sine angrebsstyrker og har efterhånden opstillet ca. 1.000 mellemstanceraketter rettet mod Taiwan, og det vil derfor være klogt at tage truslerne alvorligt. Problemet er jo, at trusler, der gentages i en uendelighed uden at blive ført ud i livet, ender med at miste deres troværdighed. Hvis ikke Taiwan leverer en for Kina acceptabel grad af underkastelse, vil Kina blive nødt til at vælge imellem at angribe eller at skru ned for den aggressive retorik.

. . . er ikke kun Kinas sag

Der er ingen tvivl om, at en eventuel kinesisk angrebskrig ville få yderst dramatiske konsekvenser for de fleste af verdens lande. Alle søfartsnationer ville blive direkte påvirket, store dele af verdenshandelen ville gå i stå, og verdensøkonomien ville blive sat mange år tilbage. Det er desuden tvivlsomt, om USA ville kunne undgå at træde ind i en sådan krig på Taiwans side. Den amerikanske kongres vedtog efter anerkendelsen af Den Kinesiske Folkerepublik i 1979 *The Taiwan Relations Act*, som fastslår:

Det er De Forenede Staters politik

- at bevare og fremme vidtgående, tætte og venskabelige kommercielle, kulturelle og andre forbindelser mellem De Forenede Staters folk og befolkningen på Taiwan såvel som befolkningen på Kinas fastland og alle andre folk i det vestlige Stillehavsområde;
- at erklære, at fred og stabilitet i området er i De Forenede Staters politiske, sikkerhedsmæssige og økonomiske interesse og er af international betydning;
- at gøre det klart, at De Forenede Staters beslutning om at etablere diplomatiske forbindelser med Den Kinesiske Folkerepublik hviler på en forventning om, at Taiwans fremtid vil blive afgjort med fredelige midler;
- at betragte ethvert forsøg på at afgøre Taiwans fremtid med ikke-fredelige midler, herunder boycott eller embargo, som en trussel mod freden og sikkerheden i det vestlige Stillehavsområde og som et særdeles alvorligt problem for De Forenede Stater;
- at forsyne Taiwan med defensive våben; og
- at fastholde De Forenede Staters evne til at modstå enhver magtanvendelse eller andre former for tvang mod Taiwan, som kunne bringe befolkningens sikkerhed eller sociale eller økonomiske system i fare.

Hvordan man end vender og drejer problemet, er det internationalt. Vi har alle meget på spil og dermed en legitim interesse i, at det håndteres med fredelige midler. Vi burde derfor ikke acceptere den kinesiske

påstand om, at det er et internt anliggende, som ingen andre stater skal blande sig i.

Tyndt begrundet historisk krav

Kinas påstand er, at Taiwan er en historisk og umistelig del af det kinesiske fædreland. Men Taiwans oprindelige befolkning var ikke kinesisk. Den var overvejende austronesisk, beslægtet med øbefolkningerne i Stillehavet, som således sandsynligvis er rejst ud fra Taiwan.

Fra omkring det 15. århundrede begyndte flygtninge fra fastlandet at søge ud til Taiwan, hvor de blandede sig med de indfødte. Den første større indvandring var foranlediget af hollænderne, som havde etableret en koloni og handelsstation på den flade, frugtbare vestkyst af øen i 1624. De dyrkede ris og sukkerrør og importerede til formålet arbejdskraft fra fastlandet.

Det hollandske kolonistyre blev væltet i 1661 af en Ming-loyal krigsherre, der på flugt for manchu-invasionen nordfra trak sig ud på øen, som først i 1683 måtte overgive sig til manchu-styrker og underkaste sig Ching-dynastiet.

På det tidspunkt var den hankinesiske befolkning vokset til ca. 120.000; men først omkring midten af det 19. århundrede var der kinesisk befolkningsflertal på øen. Soldater og embedsmænd blev sendt ud til øen på åremål og uden deres familier. Øen blev behandlet og styret

som en koloni; men størstedelen (bjergene og den utilgængelige sydøstkyst) kom først under kinesisk kontrol i slutningen af 1870'erne. I 1885 fik Taiwan status af provins i riget – for ti år senere at blive afgivet til Japan efter kinesisk nederlag i en kortvarig krig mellem de to kejserriger.

Japan styrede og udviklede øen i de følgende 50 år, men måtte trække sig tilbage i 1945, hvor Chiang Kai-sheks kinesiske nationaliststyrker på de allieredes vegne overtog kontrollen. De næste fire år blev Taiwan regeret med hård hånd fra fastlandet, og fredelige protester i februar 1947 førte til, at formodentlig mellem 10.000 og 20.000 overvejende studenter og intellektuelle blev dræbt, og mange flere fængslet og mishandlet.

Da Maos kommunistparti i 1949 tog magten på fastlandet fra nationalistpartiet KMT, trak Chiang sig ud på Taiwan sammen med ca. halvanden million tilhængere, hovedsagelig soldater og embedsmænd og deres familier. De sad på al magt og erklærede Taiwan i militær undtægelsestilstand, mens de hævdede at være hele Kinas legitime regering.

De seks millioner, som boede på Taiwan i forvejen, betragtede invasionen fra fastlandet som en voldelig besættelse, og det skel mellem øboer og fastlandsfolk gør sig i et vist omfang stadig gældende.

Dele af Taiwan har altså været styret fra fastlandet som koloni i ca.

TEMA: KINA

200 år og hele øen som integreret provins i Kina i 1885-1895 og igen i 1945-1949. Fra et europæisk, for slet ikke at tale om et dansk synspunkt, må det historiske argument for Kinas suverænitetsskrav forekomme så tyndt, at det grænser til det latterlige.

Kina henviser imidlertid også til det etniske slægtskab og det sproglige og kulturelle fællesskab. Mandarin er som på fastlandet elitens lingua franca; men langt de flestes hjemmesprog er holo, som er beslægtet med sydfujianesisisk, og et stort mindretal taler hakka. Dertil kommer austronesiske sprog, som tales af et dusin indfødte folk, som dog tilsammen i dag kun udgør to procent af taiwanerne.

Det er således ubestrideligt sandt, at 98 procent af taiwanerne har ikke bare etniske og sproglige, men også kulturelle rødder på fastlandet.

Taiwansk identitet og udvikling

Men 80 procent af taiwanerne er folk, hvis forfædre slog sig ned på Taiwan før 1895, og de er – med den gamle professor og politiker Peng Ming-mins ord – omtrent så kinesiske, som amerikanerne er britiske.

De har under påvirkning fra mange sider, især Japan og USA, men også det øvrige Asien og Europa, udviklet en kultur og et samfund, der er meget, meget anderledes end det kinesiske, og et stadigt voksende flertal opfatter sig som taiwanere. I

vor del af verden holder vi på, at folk har ret til selvidentifikation, og vi burde derfor kunne enes om, at kineserne ikke har adkomst til at diktere taiwanerne, hvem de er.

De skabte en moderne økonomi længe før kineserne, og målt på købekraftpariteter havde de i 2005 et BNP per capita fire gange højere end kinesernes, på niveau med tyskerne og 30 procent under amerikanernes. De har en fuldt moderne infrastruktur, den mest ligelige indkomstfordeling i Asien og en fuldt udbygget velfærdsstat med undervisning, uddannelse, sygesikring og pension til alle.

Og sidst, men ikke mindst, har de nøjagtig som de fleste øst- og centraleuropæere i løbet af de seneste 20 år skabt et moderne demokrati med lovlig politisk opposition og alt, hvad dertil hører af borgerlige fri- og rettigheder. Man kan frit forsamle sig, ytre sig i en fri presse og organisere sig i partier, fagforeninger og NGO'er. Valg på alle niveauer må betegnes som frie og fair, og valgdeltagelsen er høj.

Ved Taiwans først frie præsidentvalg i 1996 genvandt KMT's mand Lee Teng-hui posten. Som født taiwaner blev han med rette mistænkt af kineserne for at stræbe efter formel international anerkendelse af sit land, og kinesiske trusler og sabelaslen antages at have øget hans popularitet.

Hans modkandidat fra det nye oppositionsparti DPP (Democratic

Progressive Party) var i øvrigt den allerede omtalte professor Peng Ming-min, som tre år forinden var vendt hjem efter 23 år i politisk eksil i Sverige og USA. Ved næste valg i 2000 vandt DPP's kandidat Chen Shui-bian, og han genvandt posten i 2004.

Vestlig 'realpolitik'

Med denne demokratiske udvikling har taiwanerne imidlertid skabt et ubehageligt problem for os i Europa og USA. De har uden voldsanvendelse frigjort sig fra et militærdiktatur, som det var let at vende ryggen. Nu holder et demokratisk Taiwan et spejl op for os, og det er ikke et charmerende billede, vi ser. Det er billedet af en samling lande, der falder over hinanden – og falder hinanden i ryggen – for at tækkes Kina, og som for sælge flere varer og tjenester sælger ud af vore såkaldte værdier – værdier, som vi i andre sammenhænge sender vore unge i krig for.

En sådan opførsel kaldes almindeligvis 'realpolitik' eller statsmandskunst; men er man uheldig, kan man få den i nakken ved en senere lejlighed.

Det nævnte spejlbillede er ubehageligt at se på, og det er ubehageligt at se på, at et demokratisk land med 23 mio. indbyggere trues med erobring eller udslettelse af et udemokratisk naboland med 1,3 mia. indbyggere. Så derfor er vi tilbøjelige til at slå blikket ned eller helt lukke

øjnene. I overensstemmelse hermed får Taiwan almindeligvis ikke megen opmærksomhed i vore medier eller blandt vore politikere.

KMT til magten

Dette forår har dog været lidt af en undtagelse. Ved at vinde først parlamentsvalget den 12. januar og derefter præsidentvalget den 22. marts genvandt de tidligere indehavere af det absolutte magtmonopol, nationalistpartiet KMT, magten i landet, og mange kommentatorer verden rundt drog et højlydt suk af lettelse.

Umiddelbart forkommer KMT-sejren overraskende på baggrund af KMT's historie. Partiet havde holdt befolkningen i et politisk og militært jerngreb fra 1945, indtil opposition blev tilladt i 1987, og da det i mangt og meget var identisk med staten, blev det med adgang til næsten ubegrænsede ressourcer verdens måske mest velhavende politiske parti.

Hvordan kommer sådan et parti tilbage efter otte år i opposition? Lidt på samme måde som kommunisterne kom tilbage i Øst- og Centraleuropa genfødt som socialdemokrater. KMT's politiske rutine og organisation var intakt ligesom store dele af dets netværk blandt samfundets støtter i erhvervslivet, i embedsværket og de væbnede styrker, på TV, på universiteterne og i tænketankene.

Desuden var og er partiets finan-

TEMA: KINA

ser tilsyneladende også intakte, og intet er leveret tilbage til staten. Det er jo et godt udgangspunkt at gå til valg på, og partiets program er selvfølgelig ingenlunde det samme som før. Det markedsfører sig som det kompetente, erhvervsvenlige, internationalt orienterede og Kina-venlige parti.

Det med Kina-venligheden kræver en forklaring, da KMT og Kinas Kommunistparti som taber og sejrherre i en blodig borgerkrig var dødsfjender. Forklaringen er, at dødsfjenderne nok havde kæmpet om magten i Kina; men at de var enige om, at der kun kunne være ét Kina. I parentes bemærket går professor Peng Ming-min også varmt ind for ét-Kina-modellen, bare Taiwan må være fri for at være med.

Kinas udgangspunkt for eventuelle forhandlinger har hidtil været, at Taiwan accepterer Hong Kong-modellen ét-land-to-systemer. Den model blev afvist allerede af Lee Teng-hui og selvfølgelig også af Chen Shui-bian; men også den nyvalgte præsident Ma Ying-jeou fra KMT fandt det nødvendigt i valgkampen at tage klar afstand fra modellen.

Så KMT's Kina-venlighed udmøntede sig i valgkampen på anden vis. Man erklærede at ville åbne for (endnu) flere taiwanske investeringer i Kina, men også for kinesiske investeringer i Taiwan. Men vil åbne for charterflyvninger med kinesiske turister og direkte flyvninger mellem Taiwan og Shanghai til lettelse

for de mange taiwanere, som driver forretning eller arbejder i Shanghai-området. At denne trafik ikke for længst er kommet i gang, skyldes at Kina ønsker den kategoriseret som indenrigsflyvning; mens Taiwan fastholder, at der må være tale om udenrigsflyvning.

Derudover har KMT talt om at etablere en økonomisk union efter europæisk model.

Valgkampen

Disse forbedringer i forholdet til Kina var et hovedtema i KMT's valgkamp; men det var næppe udslagsgivende for vælgerne, som har blandede følelser: man vil gerne have et godt forhold til Kina; men man vil ikke opgive sin selvstændighed.

KMT's formentlig vigtigste tema, der vandt mest genklang blandt vælgerne, var derfor løfter om bedre økonomi. DPP's politik blev fremstillet som fuldkommen fejlslagen, hvilket tydeligt fremgik af, at Taiwans økonomiske vækst i de senere år med 4 - 5 procent har ligget på kun det halve af Kinas. Det blev selvfølgelig ikke nævnt, at meget få andre højt udviklede økonomier i verden har haft så høje vækstrater som Taiwan.

KMT ville således forbedre økonomien ved at knytte den (endnu) nærmere til Kina, mens DPP påpegede, at Taiwan med sammenlagt ca. 150 mia. dollars allerede er den suverænt største udenlandske investor

i Kina og dermed er rigeligt eksponeret. Taiwanske investeringer har skabt 50 mio. arbejdspladser i Kina og tegner sig for 15 procent af Kinas eksport.

Pudsigt nok ville det borgerlige KMT give økonomien en indsprøjtning ved at investere astronomiske summer i den allerede ganske effektive infrastruktur, mens det mere socialdemokratiske DPP ville give virksomhederne skattelettelse for at styrke deres konkurrenceevne.

Når DPP ikke i løbet af otte år ved regeringsmagten har fået gennemført ret meget af sin politik, hænger det nøje sammen med, at partiet ikke på noget tidspunkt fik flertal i den lovgivende forsamling, hvor KMT har haft mulighed for at stoppe de fleste DPP-forslag.

Endnu et KMT-valgte tema skal nævnes: Korruptionsanklager mod blandt andre den afgående præsident Chen Shui-bians kone. Disse sager har ikke hjulpet DPP, og de vil nu blive ført til doms i fuld offentlighed; men efter det hidtil foreliggende er sagerne små – ikke mindst hvis man sammenligner med, hvad KMT har tilegnet sig gennem tiderne.

Valgkampen og dens resultat kan måske ganske kort sammenfattes således: Det lykkedes KMT at overbevise et flertal af vælgerne om, at Taiwans økonomi er elendig; men at KMT kan gøre noget ved det. Og det er lykkedes KMT at overbevise amerikanerne og europæerne og muligvis kineserne om, at man vil

gøre sig megen umage for at komme Kina i møde, samtidig med at man har forsikret taiwanerne om, at man ikke er ved at sælge juvelen i kronen, Taiwans selvstændighed. De første forhandlinger er gennemført, og der er indgået aftale om charterflyvninger med kinesiske turister.

Vestlig lettelse – i utide?

Vestlige forretningsfolks, politikeres og kommentatorers begejstring for KMT-sejren skyldes, at de fleste forestiller sig, at Taiwan nu af egen drift og/eller tvunget af de økonomiske omstændigheder er på vej ind under Kinas vinger. Man håber, at man dermed fremover ikke bliver nødt til at sælge ud af sine værdier for at holde sig på god fod med Kina, at man bliver lettet for hykleriets byrde, og at man derefter med større glæde kan se sig selv i spejlet.

Det kan dog være, at man forregner sig. Hvis øvelsen skal lykkes, skal KMT levere varen. Det skal forbedre økonomien synligt, og det er ikke sikkert, at der er så meget mere at hente i Kina-tilnærmelsen, som jo allerede er gået meget langt på det økonomiske område. Infrastrukturudbygningen giver økonomisk aktivitet på kort sigt, måske endog overophedning; men de langsigtede resultater kan lade vente på sig, og de lukrative entrepriser bør ikke alt for tydeligt gå til vennerne.

Og balancegangen i forhold til Kina kan blive svær. Hvor meget kan

TEMA: KINA

KMT give kineserne uden at tage noget fra taiwanerne, som de ikke vil af med. Vestlige iagttagere narrer sig selv, hvis de tror, at det solide flertal af taiwanere, som ifølge talrige meningsmålinger foretrækker at bevare status quo i forhold til Kina, faktisk ikke ønsker formel selvstændighed og sæde i FN, WHO m.fl. internationale organisationer. Man skal huske, at når taiwanere svarer opinionsmålere og afgiver deres stemme er det vel vidende, at Kina kigger dem over skulderen.

Hvis man stiller spørgsmålet på en anden måde, hvis man spørger, hvilken status de ville ønske for Taiwan, hvis de ikke havde Kinas krigstrussel hængende over hovedet, svarer 80 procent, at de ville foretrække fuld formel selvstændighed.

Kinas mulige alternativ . . .

Det tragiske er, for nu igen at citere professor Peng Ming-min, at Taiwan umiddelbart ville blive Kinas bedste ven i verden, hvis Kina ville demontere sine raketter og offentligt afstå fra enhver magtanvendelse i håndteringen af det indbyrdes problem.

Kinas mange venner i verden kunne hjælpe til ved at forsikre Kina om, at deres agtelse for landet ville stige til hidtil usete højder, hvis det kunne se sig i stand til at tage et sådant skridt. Mange kinesere og udenlandske iagttagere hævder, at regimet i Beijing umuligt kan gå på kompromis her, fordi befolkningen

ikke ville tolerere det; men den påstand forekommer lidet troværdig. Regimet er med sin nationalistiske retorik klatret op i et meget højt træ, og heri ligner det mange andre regimer med legitimitetsproblemer. Kommunismen som legitimerende ideologi er død; men regimet legitimerer sig i dag med sin enormt vellykkede økonomiske politik og med OL og en hel del andet.

Det burde ikke længere være nødvendigt at slå så hårdt på de nationalistiske trommer. Kinas styrke, lykke og velstand burde ikke afhænge af besiddelsen, med det gode eller med det onde, af et lille land, som ikke ønsker at blive besiddet, og retorisk vil regimet sikkert være i stand til langsomt og forsigtigt at klatre ned af det høje træ igen.

. . . og vort

For taiwanerne giver Kinas voksende økonomiske styrke og velstand anledning til både håb og frygt. Håbet er selvfølgelig, at Kina får psykologisk og politisk overskud til at lade Taiwan i fred. Frygten er, at det ikke sker, og at den økonomiske styrke bruges til at opbygge en knusende overmagt, som så i tidens fylde på den ene eller anden måde bringes i anvendelse.

Det ville måske mindske risikoen for fatale fejlkalkulationer fra Kinas side, hvis USA ville gøre det lysende klart, at *The Taiwan Relations Act* stadig gælder. Fra EU's side burde man

Kina, Taiwan og Vesten

gøre det klart, at våbensalg til Kina vil være betinget af, at Kina afstår fra magtanvendelse mod Taiwan. En sådan betingelse ville uden tvivl glæde USA, som hvis udviklingen skulle løbe helt af sporet, kunne komme til at kæmpe mod europæiske våben i kinesiske hænder.

Politikere og kommentatorer kunne hjælpe til ved at lægge sprogbbru- gen lidt om. En ting er, at kineserne taler om taiwanske provokationer, 'som kan være krigsfremkaldende' – i klar tekst, 'som kan medføre, at vi smadrer dem'. Det virker absurd, at så mange i Vesten accepterer syns- punktet, og kalder det farlige provo- kationer, når gode demokrater for- søger at stå fast på demokratiske grundværdier.

De tusinde kinesiske raketter ret- tet mod Taiwan er til gengæld en provokation ud over alle grænser, og det samme er angrebstruslerne, hvad enten de er nedfældet i en

'lov' eller ytret af en politisk eller militær leder. Hvis politikere og kommentatorer ikke finder det op- portunt at anfægte disse kinesiske tiltag, burde de som minimum af- holde sig fra at belære taiwanerne, som ikke truer nogen.

Og selvfølgelig burde taiwanske ledere kunne besøge EU. Hvis den stiltiende forståelse om, at man næg- ter visum til dem stadig gælder, bur- de den afløses af en stiltiende forstå- else om, at enhver pæn og ustraffet, folkevalgt taiwansk demokrat selvføl- gelig kan få visum til at besøge os.

Eller man kunne komme ud over vanskeligheden ved ganske enkelt at give alle taiwanere ret til indrejse uden visum, en ret som Taiwan alle- rede har givet alle EU-borgere.

Klaus Carsten Pedersen er direktør i Det Udenrigspolitiske Selskab. Han har i 15 år fulgt udviklingen i Taiwan og besøgt øen fem gange.

Polens syn på NATO, EU og Rusland

Radoslaw Sikorski

Ifølge Polens udenrigsminister er en af de vigtigste udenrigspolitiske opgaver at sikre balancen mellem de europæiske og de transatlantiske sikkerhedsdimensioner

Lad mig starte med ganske kort at skildre de omvæltninger i Polens nyere historie, som uden tvivl er med til at forme vore udenrigspolitiske standpunkter.

Efter Anden Verdenskrig var Den Polske Folkerepublik en stat med begrænset suverænitet, indlemmet i et system af satellitstater skabt af Sovjetunionen. Dette system var et resultat af Jaltakonferencens beslutning om at inddele Europa i indflydelsessfærer. Vort land har altid betragtet sig som en del af den vestlige civilisation, alligevel strandede Polen og andre lande i regionen på grund af Jalta uden for den.

I dag er der en tilbøjelighed til, at den fremtrædende Solidaritetsbevægelse og dens bedrifter i kampen mod kommunismen overskygges af Berlinmurens spektakulære fald i november 1989. Men uden Solidari-

tets standhaftige kamp, ledet af nobelprisvinderen Lech Walesa, ville Muren formentlig først være faldet langt senere, måske engang i løbet af næste generation.

Solidaritet demonstrerede at kommunismen kunne besejres. Og endnu vigtigere, den fredelige Solidaritetsrevolution er stadig en gyldig model for, hvordan man vælter et tyrannisk styre uden at gribe til vold.

Polens plads i Europa

Efter at have genvundet sin uafhængighed i 1989 stod Polen over for den vigtige opgave at genopbygge sin økonomi og transformere sit politiske system. Landets udenrigspolitik skulle omlægges radikalt og tilpasses de ændrede internationale vilkår. Solidaritetsaktivisterne der havde overtaget magten, havde ikke

Polens syn på NATO, EU og Rusland

haft mulighed for at udforme et sammenhængende udenrigspolitisk program. Det måtte skabes i farten, og Polen skulle handle hurtigt for at definere sin plads i Europa:

- Hvordan skulle Polens sikkerhed garanteres i dets særlige geopolitiske omgivelser?
- Hvordan skulle det nærme sig europæisk integration?
- Hvilke relationer skulle det have til Sovjetunionen og de stadig mere uafhængigt-sindede sovjetrepublikker?
- Og endelig, hvilket forhold skulle Polen søge at få til USA – vinderen af den kolde krig og den eneste tilbageværende supermagt?

Svaret var utvetydigt: Polen skulle have tætte forbindelser til Europa og blive et fuldgældigt medlem af den Europæiske Union, som rummede den optimale formel for kontinentets politiske og økonomiske enhed. EU der repræsenterede værdier, som Polen delte, ville styrke vort demokrati og give os et klart udviklingsperspektiv.

NATO

Indtil 1991 var Polen medlem af Warszawapagten, og sovjetiske tropper var stationeret i vort land indtil 1993. Ikke desto mindre mente nogle politikere, inklusive mig selv, allerede i begyndelsen af 1990'erne, at NATO bedst kunne garantere Polens uafhængighed og sikkerhed. Jeg var personligt overbevist om, at

det ville være nemmere og hurtigere at udvide NATO end at optage nye medlemmer i EU.

Vor største bekymring var, hvordan vi skulle forhindre, at Polen pludselig befandt sig i en sikkerhedspolitisk gråzone uden klare garantier fra USA og dets europæiske partnere, og – sammen med andre stater i regionen – blev betragtet som stødpude mellem Vesten og Rusland.

Udvidelsen af NATO – i første omgang med optagelsen af de central-europæiske lande, der havde frigjort sig fra sovjetisk dominans – var et politisk dristigt træk. Det garanterede Polen og dets naboer deres sikkerhed, forkastede arven fra Jalta og styrkede betragteligt den europæiske søjle i NATO. På en måde bidrog NATO til at gøre EU's udvidelse nemmere og styrkede samtidig kontinentets enhed.

Det er ikke tilfældigt, at de nye stater i Alliancen er blandt dens mest aktive og pligtro medlemmer. Det samme gælder de nye stater i EU, hvoraf mange er gengangere: De er førende i den Europæiske Union hvad angår økonomisk vækst, og de har tilført det indre marked talrige, stadigt mere velhavende, forbrugere og dermed fremmet den økonomiske udvikling i hele Europa.

NATO er den primære institution med hensyn til at garantere Polens sikkerhed. Den skal forblive et instrument for kollektivt forsvar og

RADOSLAW SIKORSKI

det vigtigste forum for transatlantiske sikkerhedskonsultationer, uanset at der er en stigende sandsynlighed for, at NATO oftere vil engagere sig uden for traktatområdet.

USA

Der er ikke nogen modsætning mellem på den ene side et aktivt engagement i den europæiske integrationsproces og på den anden side indsatsen i NATO og udviklingen af tætte bånd til den amerikanske partner. Og det har der aldrig været. Det er en polsk udenrigspolitisk prioritet at sikre en balance mellem de europæiske og de transatlantiske sikkerhedsdimensioner.

For Polen, der er medlem af både EU og NATO, har det strategisk betydning, at der eksisterer et stærkt og effektivt atlantisk samarbejde, og erfaringer fra mange europæiske lande beviser gyldigheden af det polske standpunkt. Alliancen, som har ført Europa og USA sammen, baserer sig på fælles værdier, på forsvaret af demokrati, frihed og menneskerettigheder.

Køen af lande, der utålmodigt venter på at blive medlem af NATO, viser at denne særlige model for sikkerhed og disse særlige værdier har bibeholdt deres tiltrækningskraft og udgør et positivt referencepunkt i nutidens komplicerede internationale relationer.

Polen er på en og samme tid en loyal allieret til USA og en loyal

partner i Europa, forpligtet over for den gryende fælles udenrigspolitik i EU. På samme tid forbliver NATO, hvor USA spiller en fremtrædende rolle, de næste mange år et bolværk for europæisk sikkerhed.

Derfor ønsker vi at NATO forbliver, hvad det altid har været: ikke kun en alliance, men også en militær organisation. NATO bygger sin troværdighed på uomtvistelige sikkerhedsgarantier, baseret på Washington-traktatens artikel fem og Alliancens militære organisation.

De hære og stater der er knyttet sammen inden for NATO, har haft tillid til, at der ikke kunne tilstå dem noget ondt, fordi deres væbnede styrker var integrerede, og fordi garantierne ville blive opfyldt af de politiske beslutningstagere og NATO-styrkerne.

Ukraine og Georgien

På NATO-topmødet i Budapest i begyndelsen af april i år var Polen en af de mest energiske fortalere for at give Ukraine og Georgien en såkaldt *Membership Action Plan*. Vi mener at det at efterlade Ukraine og Georgien i en gråzone mellem Rusland og Europa kan friste til at genopbygge imperiet, som Zbigniew Brzezinski engang udtrykte det.

Derfor havde Robert Kagan ret, da han for nylig under en debat i Warszawa gav udtryk for, at den bedste måde at sikre stabiliteten i Europas periferi var at fjerne denne re-

Polens syn på NATO, EU og Rusland

gion fra det geopolitiske skakbræt – ved at optage Ukraine og Georgien i NATO. At opretholde den åbne dørs politik styrker Alliancen og sikrer regional stabilitet. Den åbne dørs politik skal også gælde andre europæiske stater, herunder Finland.

Den Europæiske Union

Polen ønsker en energisk, stærk og sammenhængende Europæisk Union, der effektivt vil føre medlemsstaternes mål ud i livet inden for rammerne af den Fælles Udenrigs- og Sikkerhedspolitik (FUSP). Efterhånden som FUSP udvikler sig, håber vi at se en bedre koordination af EU's eksterne relationer.

I samme ånd ser vi frem til udviklingen af den Europæiske Sikkerheds- og Forsvarspolitik (ESDP), samtidig med at det strategiske partnerskab med NATO bibeholdes. Lisabon-traktatens ikrafttræden vil styrke EU og føre til en bredere, mere effektiv dialog med USA.

Vi tillægger også de nye samarbejdsperspektiver, som traktaten har skabt, stor betydning, især hvad angår EU's øgede evne til at handle og intervenere uden for egne grænser. Den evne bliver sat på prøve under den europæiske mission i Kosovo, hvor den skal operere side om side med KFOR, og under den fredsbevarende operation i Chad, hvor også Polen deltager.

I dag er EU uden tvivl det vigtigste

referencepunkt i polsk udenrigspolitik. Polen er helt bevidst om betydningen af EU-medlemskabet og de politiske og økonomiske fordele, der er forbundet hermed.

Vi ønsker at den europæiske model for integration og fredeligt samarbejde skal udbredes uden for EU og blive en model for de ny demokratier. Derfor må vi ikke begrænse vort samarbejde med lande som Ukraine og Georgien. Deres politiske og økonomiske succes, stimuleret af den Europæiske Union, vil sætte et positivt eksempel for dem, der stadig vakler mellem demokrati og diktatur.

Rusland

EU's og NATOs vigtigste partner i Europa er Rusland. Som alle ved, har det polsk-russiske forhold en lang og stormfuld historie, som har set såvel krig, undertvingelse og nederlag som sejr og fredeligt samarbejde. Der er plads her til gensidig kulturel påvirkning og frugtbar økonomisk samarbejde. Polen har en vital interesse i at udvikle gode naboforbindelser til Rusland. De er blevet bedre siden det seneste parlamentsvalg i Polen, som det fremgår af stigningen i bilaterale kontakter og resultaterne af premierminister Donald Tusks nylige besøg i Moskva. Vi håber, at de positive signaler bliver fuldt op af konkret handling fra russisk side.

Vi er særdeles interesserede i ud-

RADOSLAW SIKORSKI

viklingen af EU's samarbejde med Rusland, selv om vi føler at den russiske holdning over for EU ikke er entydig. På den ene side ser Kreml EU som en potentiel modvægt til amerikansk dominans, på den anden side frygter de fremkomsten af en alt for magtfuld Europæisk Union og en europæisk orden, hvor Rusland er marginaliseret.

Derfor tillægger Kreml forbindelserne til noglelande som Tyskland, Frankrig, Storbritannien og Italien stor betydning. Det skal indrømmes, at Moskva er dygtig til at udnytte forskelligheden i interesser inden for EU og forhindre en koordinering af Unionens Øst-politik. Desuden er det vigtigt for Rusland at få adgang til de europæiske markeder, tiltrække investeringer fra EU og få finansiel og teknologisk støtte fra EU og de respektive medlemslande til dets moderniseringsprojekt.

De russiske myndigheders beslutninger om at bygge gasrørledninger til Vesteuropa uden om Centraleuropa, samtidig med at de forsøger at få kontrol over transportinfrastrukturen, har alvorlige politiske og økonomiske implikationer. Det afslører en stræben efter at skaffe sig redskaber til direkte indflydelse på de øst- og centraleuropæiske lande og andre EU-lande.

EU er nødt til at vie forholdet til Rusland særlig opmærksomhed. EU's medlemsstater og Rusland forfægter forskellige værdier, og det påvirker deres bilaterale forbindelser.

Jeg benægter ikke vor kritiske indstilling til visse dele af Ruslands indenrigspolitik. Desværre er begrebet 'fælles værdier' i forhold til Rusland gradvist – og med nogle medlemsstaters samtykke – ved at blive erstattet af fælles og, ind imellem, særlige interesser. Det fører til et farligt misforhold mellem praktiske handlinger og erklærede principper som i tilfældet med Ruslands overholdelse af menneskerettighederne eller dets ratifikation af Det Europæiske Energicharter.

Behov for solidaritet

Det betyder ikke at Polen er modstander af EU's samarbejde med Rusland. Vi føler tværtimod at et sådant samarbejde er afgørende for Europas trivsel og stabilitet, men det kan ikke ske samtidig med, at Rusland forsøger at splitte medlemsstaterne og behandle nogle bedre end andre. I forholdet til Rusland skal EU-landene udvise urokkelig indbyrdes solidaritet. Hvis den fastholdes, kan vi forvente at EU's politik over for Rusland vil give fordelagtige resultater.

Lad mig fx nævne Ruslands embargo mod polsk eksport af kød, som blev indført ene og alene af politiske grunde. Embargoen blev hævet – i høj grad takket være EU's solidaritet og støtte til Polen i samtalerne med Rusland. Som følge heraf har vi kunnet trække vore indvendinger mod forhandlingsmandatet

Polens syn på NATO, EU og Rusland

om den nye samarbejdsaftale med Rusland tilbage.

Desværre mangler den solidaritet i energisamarbejdet med Rusland, og det udnytter Moskva til at fremme løsninger, der splitter medlemsstaterne og undergraver deres energisikkerhed. Nord Stream-projektet er et sigende eksempel: det er ikke økonomisk levedygtigt, det udgør en alvorlig miljøtrussel mod hele Østersøområdet, og det bruges til at inddele EU i gamle og ny medlemslande – dvs. lande som Moskva betragter som bedre eller dårligere samarbejdspartnere. De lande som for nylig befriede sig selv fra den østlige nabos dominans, har ret til at forvente, at deres allierede udviser større forståelse for deres bekymringer og interesser.

Østersøområdet

EU står over for en anden udfordring: at udvikle Østersøområdet til et kraftcenter for økonomisk vækst og innovation for hele kontinentet. Så sent som for 20 år siden var Østersøen stadig delt af Jerntæppet, og polske tropper blev trænet til en fremtidig landgang på danske kyster. I dag er de baltiske lande blandt de førende i EU hvad angår vækstrater, konkurrencedygtighed og innovation. Ved fælles anstrengelser kan vi nå endnu mere.

Men Østersøen er også et vigtigt område for samarbejde med Rusland, og vi håber at EU's fremtidige

strategi for Østersøen aktivt vil tilskynde det.

EU har brug for en vidtfavnende og sammenhængende politik over for dens østlige naboer på det tidligere Sovjetunionens område – en politik af den type som vi tilstræber i forhold til vore middelhavspartnere. Forskellige initiativer er blevet søsat, fx partnerskabs- og samarbejdsaftaler, Den Nordlige Dimension, Det Europæiske Naboskabsprogram, Sortehavssynergi-initiativet og Det Økonomiske Samarbejde i Sortehavsområdet.

Vi mangler imidlertid en helt overordnet politisk plan, der tager højde for de pågældende landes forskellighed og etablerer en institutionel ramme for multilaterale forbindelser, der kunne være EU's Østlige Dimension. Den Østlige Dimension skal hvile på den grundlæggende forudsætning, at EU fører en sammenhængende politik over for hele det postsovjjetiske område, en politik der er baseret på ens behandling af alle partnere uden hensyn til karakteren af deres forbindelse til EU, men som tager hensyn til deres forskellighed.

Ingen af staterne skal have lov til at skabe sig en dominerende position, da det vil være i strid med både EU's og dens østlige naboers interesser.

Konklusion

Jeg har i det foregående søgt at skit-

RADOSLAW SIKORSKI

sere nogle vigtige elementer i Polens politik over for NATO, EU og Rusland. Vi erkender, at der inden for denne trekant er uoverensstemmelser om interesser og mål. Men det er helt naturligt – det er en væsentlig del af alle menneskers og staters handlinger. På den anden side deler EU og NATO en lang række fælles værdier, der retfærdiggør deres indbyrdes tætte bånd.

Vi ser optimistisk på den uenighed der eksisterer, da vi har lagt mærke til, at alle involverede parter er åbne for at tale sammen og nå til

enighed. Det er i USA's, Ruslands og EU's bedste interesse at arbejde for positive, pragmatiske forbindelser på det politiske, økonomiske og sikkerhedsmæssige område – og det er helt afgørende for den globale stabilitet i disse flygtige og uforudsigelige tider.

Artiklen er en lettere bearbejdet udgave af en tale som Polens udenrigsminister, Radoslaw Sikorski, holdt i Det Udenrigspolitiske Selskab den 8. maj 2008.

Oversat fra engelsk af Brita V. Andersen

Valg i Kenya og Zimbabwe: Ligheder og paradokser

Holger Bernt Hansen

Både Zimbabwe og Kenya havde gamle herskere før de seneste omstridte valg. Begge havde siddet fast og voldeligt på magten i to årtier, og begge havde skabt en klientgruppe omkring sig gennem udbredt korrupktion. Alligevel vurderede Vesten dem vidt forskelligt: Kenya var håbet, Zimbabwe var håbløst

I 2000 var det almindeligt i Afrika at gøre status ved både at se tilbage på de seneste årtiers blandede demokratiske og udviklingsmæssige resultater og håbefuldt at vende blikket mod den nære, men dog stadig usikre fremtid.

Pendulet svingede mellem pessimismen fra fortidens erfaringer og en håbeful optimisme influeret af, at der i det internationale samfund med de store donorer i spidsen var sat en ambitiøs dagsorden i form af årtusindmålene, som alle gode kræfter skulle samles om at realisere frem mod år 2015.

I Kenya og Zimbabwe svingede pendulet i 2000 dog til den pessimistiske side, ikke mindst når man ka-

stede blikket på de autoriserede ledere af de to landes mangeårige og bedagede præsidenter.

I Kenya havde Daniel arap Moi siddet rimeligt solidt i State House siden 1978. Nok havde han måttet tage hensyn til de demokratiske vinde, der blæste over Afrika i begyndelsen af 1990'erne i slipstrømmen efter Den Kolde Krigs ophør og Sovjetunionens opløsning, ved at indføre flerpartisystem og en begrænsning af præsidentperiodernes antal til to. Men demokratiske spilleregler er jo til for at brydes, når penge og villigheden til at bruge de nødvendige magtmidler, endda voldelige midler, er for hånden.

Derfor vandt Daniel arap Moi to

HOLGER BERNT HANSEN

valg (i 1992 og 1997), og de fleste regnede med, at han let ville kunne klare hindringen med begrænsningen i terminer og stile mod 'third term' – et udbredt modefænomen blandt siddende afrikanske præsidenter.

I Zimbabwe overtog Robert Mugabe præsidentposten i 1980 efter en mangeårig kamp mod et hvidt mindretalsstyre. Mugabe er således stærkt rodfæstet i en befrielsesbevægelse, og hans position og regeringspartiets monopolisering af staten og førstefødselsret til magten finder sin forklaring i befrielseseologien.

Mugabe har gennem alle årene fastholdt et system med en demokratisk fernis, hvilket ofte har vildledt omverdenen og virket som et skjold over for nabostaterne. Han har arbejdet gennem demokratiske procedurer (regelmæssige valg, folkeafstemninger om forfatningen etc.), men han har groft manipuleret med og misbrugt centrale institutioner som valgkommissionen, domstolene, sikkerhedsstyrkerne, medierne osv. Med hensyn til brug af voldelige midler har han overgået Moi især ved at inddrage hæren som et politisk redskab legitimeret af netop befrielseseologien.

Alene præsidentportrætterne gjorde det derfor nærliggende i år 2000 at trække paralleller mellem Kenya og Zimbabwe, og den livlige kenyanske presse satte ligefrem de to navne på en enkelt formel: *Moi-*

gabe. Begge havde siddet fast og voldeligt på magten i to årtier, begge havde tilgodeset sig selv og deres nærmeste gennem kontrol over statens ressourcer, og begge havde skabt en klientgruppe omkring sig gennem udbredt korrupsion, hvilket udviklede et interessefællesskab om med næsten alle midler at fastholde magten.

I begge lande var der således omkring årtusindskiftet oparbejdet betydelige demokratiske underskud.

Fælles fortid – forskellig dagsorden

Sammenstillingen af de to lande giver også mening på baggrund af den fælles koloniale fortid.

For det første var de de to eneste kolonier med en betydelig gruppe af europæiske setlere og i forlængelse heraf en gruppe hvide farmere, der havde tilegnet sig den mest frugtbare jord. Som følge heraf blev for det andet afkoloniseringsprocessen og opnåelse af uafhængighed kompliceret og medførte voldelige opgør anført af modstandsbevægelser – i Kenya Mau Mau-opstanden under ledelse af legenden Jomo Kenyatta og i Zimbabwe etablering af en egentlig befrielsesbevægelse, ZANU-PF, med Robert Mugabe som den ledende kraft.

Der opstod således velorganiserede og højt mobiliserede grupper i de to samfund med langsigtede politiske konsekvenser til følge.

Endelig for det tredje fik de to

Valg i Kenya og Zimbabwe: Ligheder og paradokser

lande en anderledes sammensat økonomi end andre afrikanske lande, men de stod samtidig tilbage med et uhyre kompliceret problem i form af nødvendige jordreformer, en mere retfærdig jordfordeling og spørgsmålet om ejendomsret til jord.

Kenya fik løst problemet på en tilsyneladende smidig måde ved en gradvis afrikansk overtagelse af de hvide farme, men skabte samtidig et væsentligt ulighedspå problem baseret på etniske skillelinjer, idet hovedaktørerne i Mau Mau-oprøret, Kikuyu-erne fra det centrale højland, der ved uafhængigheden i 1963 havde overtaget den politiske magt, også blev den økonomisk dominerende gruppe ved at sætte sig på farmene, der for flertallets vedkommende lå uden for deres kerneområde.

Herved kom der en væsentlig grad af ulighed ind i samfundet såvel økonomisk som etnisk. Der var skabt en slags herskende og privilegeret gruppe, som var lidet tilbøjelig til at dele med andre, og som på grund af indsatsen i uafhængighedskampen også tilkendte sig selv en førsteret til – med Kwame Nkrumahs udtryk – det ‘politiske kongedømme’.

I Zimbabwe gav uafhængigheden i 1980 ikke anledning til samme smidige og gradvise løsning af det basale jordproblem. Trods de marxistiske hældninger i befrielsesideologien fastholdt Mugabe af pragmatiske grunde det eksisterende økonomi-

ske grundlag for landets udvikling, idet få tusinde hvide farmere fortsatte den for landet givtige produktion på den mest frugtbare jord.

Løsningen blev efter aftale med den tidligere kolonimagt udskudt til en fælles løsning på et senere tidspunkt. Det lå også i befrielsesideologien, at Mugabe helt naturligt måtte prioritere overtagelsen af ‘det politiske kongedømme’ og fastholde befrielsesbevægelsens monopol herpå gennem maksimal udnyttelse af alle smutveje i den demokratiske overbygning.

Indbygget modsætning

Der var således indbygget en fundamental modsætning i hele denne uafhængighedskonstruktion, hvor blot en lille gnist kunne udløse en eksplosion. Den kom i slutningen af 1990’erne og havde sin baggrund i flere forhold, ikke mindst en klodset optræden fra en nytiltrådt engelsk udviklingsminister.

Det velkendte scenario startede med krigsveteranernes voldelige fordriven af flertallet af hvide farmere og den efterfølgende fordeling af farmene blandt inderkredsen omkring præsidenten, dvs. blandt ministre, og blandt lederne fra hær og politi.

I forbindelse med det militsprægede opgør med de hvide farmere opstod et nyt politisk parti, MDG (Movement for Democratic Change), med udgangspunkt i fagbe-

HOLGER BERNT HANSEN

vægelsen og under ledelse af Morgan Tsvangirai. Åbenlys opbakning og støtte til det nye parti fra hvide farmere gav Mugabe anledning til en meget håndfast antikolonial retorik med en forstærket polarisering mellem de forskellige grupper til følge.

Det er således karakteristisk for situationen i Zimbabwe omkring år 2000, at der ikke gennemførtes en jordreform med en mere rimelig fordeling af den frugtbare landbrugsjord.

Det fik som konsekvens, at den økonomiske udvikling blev nedprioriteret, mens den politiske udvikling fik absolut primat. Befrielsesideologien og befrielsesbevægelsen i ZANU-PF-inkarnationen blev det statsbærende princip, mens oppositionen gennemgående blev set som forræderisk mod den anti-koloniale revolution.

De økonomiske og etniske modsætninger, som kendtes fra Kenya, var om ikke fraværende så i hvert fald betragtet som mere marginale størrelser helt overskygget af befrielsesideologiens hegemoni. Karakteristisk for Zimbabwe bliver det, at den politiske dagsorden klart overordnes den økonomiske og sociale dagsorden, som faktisk hægtes af, hvor situationen i Kenya mere er karakteriseret ved, at de kører parallelt.

Denne forskel peger på et væsentligt problem generelt for Afrika: forholdet mellem politisk udvikling og demokratisering på den ene side og

økonomisk vækst og reducere af fattigdom på den anden.

Hvad kommer først, og hvilken af dem udgør trækraften i udviklingen?

Dansk tilvalg og fravalg

Uanset de mange ligheder mellem de to lande var den netop fremhævede forskel central i den danske beslutningsproces, da den nytiltrådte VK-regering i begyndelsen af 2002 foretog en revision af den danske bistandspolitik og fremlagde nye prioriteter. Nedskæringer i bistandsbudgettet medførte en reducere i antallet af samarbejdslande, og såvel Kenya som Zimbabwe kom i spil.

I Kenya var omfanget af bistandsindsatsen blevet betydeligt reduceret gennem 1990'erne, og der arbejdedes efter den såkaldte Kenya-model, hvor midlerne kanaliseredes uden om regeringen og direkte til modtagerne gennem lokale myndigheder og frivillige organisationer.

I Zimbabwe skete også nogle omlægninger, men trods politiske vanskeligheder kunne bistandsaktiviteterne i vid udstrækning gennemføres og nå ud til målgrupperne.

Når det alligevel besluttedes at fastholde Kenya og trække sig helt ud af Zimbabwe, indgik der uden tvivl i beslutningen en vurdering af, hvorvidt den politiske dagsorden og økonomiske udvikling stadig var sideordnede og udgjorde parallelle forløb, hvilket var tilfældet i Kenya

Valg i Kenya og Zimbabwe: Ligheder og paradokser

om end med ringe grad af synergi, hvorimod Zimbabwe havde nedskaleret økonomisk udvikling og ensidigt prioriterede den politiske befrielsesdagsorden.

I vurderingen indgik tillige, om der var udsigt til politiske ændringer især i form af styrket demokratisering, såkaldt 'regime change', således at den politiske arena kunne udgøre en større 'trækkraft' i realiseringen af udviklingsmålene.

Også på dette punkt faldt Kenya positivt ud, mens Zimbabwe fortsatte i den nedadgående spiral med Mugabe-regimets fastholden af magtmonopolet gennem stigende voldsanvendelse.

Den positive danske vurdering af Kenya blev bekræftet allerede ved valget i slutningen af 2002, hvor 'regime change' blev en realitet. Først og fremmest måtte Daniel arap Moi trods forsøg på det modsatte respektere en ny politisk realitet og opgive en 'third term'. Væsentligst var, at oppositionen havde lært af fortidens fejltagelser og havde indgået en 'regnbuekoalition' med opbakning bag en fælles kandidat.

Veteranpolitikeren Mwai Kibaki blev valgt for en femårig periode med et mandat baseret på konsensus mellem de forskellige grupperinger til et politisk og økonomisk reformprogram, hvor spredning af den politiske magt og kampen mod korruption skulle være hovedpunkter.

Begejstringen – for ikke at sige eu-

forien – indadtil og blandt eksterne samarbejdspartnere var stor, idet Kenya nu fik en ny start med sammenhæng og synergi mellem den politiske arena og den økonomiske vækst. Resultaterne viste sig da også hurtigt i form af imponerende vækstrater og stor uafhængighed af eksternt bistand, og succesen blev ikke overskygget af, at de politiske reformer stod i stampe på grund af de følgende års ustabile og skiftende koalitioner mellem partier og interessegrupper.

Det var en udbredt opfattelse, at Kenya som følge af den stedfundne 'regime change' var ved at blive en succeshistorie med status som Afrikas tredje største økonomi, og at en sammenligning med Zimbabwe blev mindre og mindre relevant.

Valget i Kenya

På denne baggrund kom det som en overraskelse og næsten som et chok, at valget i Kenya 27. december 2007 fik katastrofale konsekvenser. Parlamentsvalget og præsidentvalget fik modsatte udfald, hvilket kun kunne forklares ved udbredt svindel ved selve optællingen (af *The Economist* betegnet som 'massaged figures').

Det medførte meget alvorlige opgør mellem de store etniske grupper, der nærmest havde karakter af 'ethnic cleansing'. Forskellige militser, der var overraskende velforberedte, førte an i, hvad der udartede til et voldsorgie, der resulterede i ca.

HOLGER BERNT HANSEN

500 dræbte og en halv million internt fordrevne. Kun sikkerhedsstyrkernes meget håndfaste nedkæmpning af urolighederne hindrede en borgerkrig og en almindelig opløsning af landet.

Hvorfor nu denne overraskelse og store skuffelse over de seneste måneders udvikling i Kenya blandt donorer og i det internationale samfund i almindelighed, hvor sammenligningen med Zimbabwe nu igen er blevet ført frem?

Et væsentligt svar ligger i, at mens man i Zimbabwes tilfælde har vurderet udviklingen realistisk og pessimistisk, har man betragtet Kenya som 'et demokratisk fyrtårn' og overset de advarselssignaler, som jævnlige har været der gennem hele den sidste valgperiode. Den politiske og økonomiske udvikling forblev ikke ligestillede, idet kampen om 'det politiske kongedømme' i stigende grad var blevet det væsentlige og førte til et 'valgkup' gennemført af koalitionen omkring den siddende præsident Kibaki med afkobling af alle hensyn til den økonomiske udvikling, idet fastholden af magten var blevet det primære.

Dette bunder i to underliggende faktorer, som er blevet overset i euforien over Kenya efter skiftet i 2002. For det første var der med Kibaki-regimet sket en økonomisk og etnisk koncentration af magten. Kikuyu var efter Moi-årene vendt tilbage til det politiske centrum, og de udgjorde som tidligere fremhævet

også den økonomisk privilegerede elite. Og deres opfattelse af en given fødselsret til magten blev underbygget af en slags *etnisk* baseret befrielsesideologi med Mau Mau-oprøret som grundlag.

For det andet var der trods megen retorik ikke sket strukturelle ændringer i det kenyanske samfund og end ikke tilløb til at gennemføre bebudede reformer, primært en jordreform. Uligheden og den ulige fordeling af goder bestod uændret, og bevidstheden herom blev øget gennem de demografiske ændringer med stor befolkningsvækst, et stigende antal unge arbejdsløse, forringede muligheder for uddannelse og job og generelt en stigende ulighed.

Etniske skillelinjer

Det afgørende element i Kenya har været, at uligheden og de stigende spændinger fik deres stærkeste udslag og afløb i de etniske skillelinjer (42 forskellige etniske grupper, der kan opdeles i 5 større grupper ud fra visibilitet og aktivitet). Konflikten i Kenya er i udgangspunktet ikke en etnisk konflikt, men de etniske forskelle aktiveres af ulighederne i samfundet og misbruges af politikerne i kampen om magten, og for befolkningen udgør det etniske tilhørsforhold under usikre vilkår den naturlige reference og identitet og bliver grundlaget for handling.

De senere års medieeksplosion, herunder en række lokalradioer,

Valg i Kenya og Zimbabwe: Ligheder og paradokser

har yderligere bidraget til hele den etniske bevidstgørelse.

Mere uventet har været omfanget af det voldsorgie, som på etnisk grundlag har gennemtrængt alle samfundets institutioner i chokerende grad, inklusive universiteter.

Men det skal også ses i en akkumuleret sammenhæng. Det er først under krisen, at man for alvor har set etniske militser i aktion rekrutteret fra det stigende antal unge arbejdsløse og – nok så alarmerende – med mere eller mindre direkte støtte udefra og med forbindelse til ledende politikere.

Hertil kommer, at vold har været et almindeligt anvendt middel i kenyansk politik siden kolonitiden og opgøret med Mau Mau. En ledende forsker er endda gået så vidt som til at hævde, at der i Kenya eksisterer en voldskultur, som har været brugt i forbindelse med alle valg i Kenya.

Både paralleller og forskelle

Sammenligningen med Zimbabwe er derfor igen nærliggende og forstærkes af de mange paralleller til situationen i Zimbabwe forud for, under og efter valget den 29. marts 2008.

Der har været klare advarsler om, at Kenya kunne udvikle sig til et nyt Zimbabwe på grund af uregelmæssighederne ved selve valghandlingen og det efterfølgende 'valgkup', hvor det siddende styre med manglende respekt for gængse demokratiske

principper og spilleregler har fastholdt sin ret til magten, og hvor de efterfølgende uroligheder med militsernes hærgen og sikkerhedsstyrkernes unødvendigt hårde magt anvendelse har bragt landet på randen af opløsning.

Til forståelsen af situationen i begge lande er det en afgørende og lærerig faktor, at helt centrale institutioner til garanti af demokratiets spilleregler som valgkommissionen og domstolene ikke har de fornødne midler og ej heller status og uafhængighed til at varetage deres funktioner.

Nok var der interne og eksterne valgobservatører, men når de øverste institutioner, der skulle have myndigheden til at gribe ind, ikke fungerer ordentligt eller er allieret med de siddende magthaverne, bliver ethvert valgresultat kontroversielt og utroværdigt – i øvrigt en erfaring med almen afrikansk gyldighed.

Lige så væsentligt er det at trække de punkter frem, som sætter de to situationer i relief:

For det første fulgte valgsituationen i Kenya og den efterfølgende voldsanvendelse et etnisk udgangspunkt med militslignende grupperinger af unge, der førte an i volden, hvorimod de etniske modsætninger stort set var fraværende i Zimbabwe, hvor volden såvel før, under og efter valget er udført af sikkerhedsstyrkerne og krigsveteranernes militser, der helt kontrolleres af regeringen.

HOLGER BERNT HANSEN

Hvor hæren i Kenya er politisk neutral, er den i stigende grad et politiseret instrument for Zimbabwes regering, og der er tale om en stigende militarisering af hele styret.

For det andet er risikoen for en tilsvarende voldelig reaktion i Zimbabwe begrænset: dels på grund af regeringens monopol på magtapparatet og dens uhæmmede brug heraf over for oppositionsgrupper, der efterhånden er underkuede og frygtsomme, dels på grund af vanskeligheden ved at mobilisere oppositionen på grund af folkeflytninger internt og især tre millioner flygtninge (en tredjedel af befolkningen) i nabolandene, først og fremmest Sydafrika.

Dette hænger sammen med en tredje helt afgørende forskel. Hvor polariseringen i Kenya som tidligere fremhævet følger 'etno-økonomiske' skillelinjer, er den i Zimbabwe ensidigt markeret af befrielsestideologien, som sætter de væsentlige demokratiske principper ud af kraft.

Derfor kunne Mugabe, da han var kommet sig efter det første valgchok, slå fast, at han og bevægelsen aldrig vil overlade magten til oppositionen, der totalt mangler legitimitet. Såvel politiets som hærens ledelse, samlet i 'the Joint Operational Command', har ved flere lejligheder givet kontant udtryk for, at de ikke kan acceptere andre end Mugabe og ZANU-PF som ledere af landet.

Hvis et omvalg derfor fik et ikke acceptabelt udfald, var der en nær-

liggende risiko for et militærkup, specielt da militæret allerede var rykket tæt på magtens centrum gennem deres tilstedeværelse i de enkelte ministerier.

Muligheder for konfliktløsning

Specielt sidstnævnte forskel spiller ind, når vi vender os mod løsningsmulighederne for de to kriser. Befrielsestideologiens legitimering af et magtmonopol og Zimbabwes medlemskab af et de facto eksisterende 'befrielsestideologisk netværk' bestående af staterne i det sydlige Afrika har gjort styret resistent over for internationalt pres og nærmest handlingslammet en organisation som SADC (Southern African Development Community), der ellers har et mandat til at virke som mægler og garant for den demokratiske proces med Sydafrikas præsident, Thabo Mbeki, som leder og mægler.

I Kenya var der en anden baggrund for styrets første hårdnakkede afvisning af hjælp til konfliktløsning og mægling udefra. Styret kunne ikke omgøre resultatet af parlamentsvalget, som gav oppositionspartierne et flertal til at vælge formanden.

Men samtidig stod den regerende koalition urokkeligt fast på, at den siddende præsident Kibaki havde vundet præsidentvalget og derfor fortsat var statsoverhoved med forfatningsgaranterede beføjelser til alene at udpege en regering. Derfor

Valg i Kenya og Zimbabwe: Ligheder og paradokser

handlede styret hurtigt og besatte alle nøgleposterne i regeringen, mens man på arrogant vis afviste behovet for international mægling. Eksempelvis udtalte et ledende medlem af den hårde kerne omkring præsidenten, at hvis formanden for Den Afrikanske Union, Ghanas præsident Kufuor, skulle komme forbi, ville han altid være velkommen til the hos præsidenten.

Når situationen udviklede sig anderledes, skyldes det først og fremmest omfanget af den etnisk baserede vold, der i nogles øjne skabte mindelser om folkemordet i Rwanda. Selv om dette ikke var en korrekt vurdering, kunne det ikke overskygge en voksende humanitær katastrofe med en halv million internt fordrevne, ej heller en situation, der mindede om 'ethnic cleansing'.

Der var altså ikke blot tale om en valgkrise og en demokratisk krise med voldelige overtoner, men en krise, hvor borgerkrig og landets falden fra hinanden var rykket tæt på i den i forvejen sårbare og kriseprægede østafrikanske region. Derfor har de tunge aktører inden for det internationale samfund haft et helt andet grundlag for at øve pres, end tilfældet har været i Zimbabwe.

Afrikansk organ som mægler

Dernæst har det som den anden faktor været afgørende, at Den Afrikanske Union (AU) blev udpeget som det organ, der skulle mægle mellem

de stridende parter. Uanset at den hårde kerne omkring præsidenten lagde talrige hindringer i vejen, var det i længden ikke muligt selv med en Zimbabwe-lignende retorik at afvise et afrikansk organ med dets særlige autoritet.

Hertil kommer som en tredje faktor det personlige element i situationen: Dels udpegede AU Kofi Annan, FN's nyligt afgående afrikanske generalsekretær, til at stå i spidsen for en mæglingsmission, dels var nabolandet Tanzanias præsident, Jakaya Kikwete, nyligt blevet valgt til AU's formand. Som kommende fra et naboland med en baggrund som legitimt valgt statsoverhoved har han optrådt med en autoritet, som selv den hårde kerne har måttet bøje sig for.

Alligevel forsøgte den hårde kerne på næsten bizarre måder at modarbejde Kofi Annan, og kun hans store diplomatiske erfaring og næsten endeløse tålmodighed bragte et resultat for dagen i form af en national enhedsregering bestående af de to store partikoalitioner. Det omtvistede valgresultat måtte accepteres som det eneste mulige grundlag, hvilket har betydet, at præsident Kibaki fortsætter uændret med de store magtbeføjelser, som forfatningen tillægger ham.

Det nye er, at oppositionslederen Raila Odinga indtager en nyoprettet post som premierminister med beføjelser til at lede en særdeles talstærk regering, hvori hans parti har

HOLGER BERNT HANSEN

fået et antal medlemmer på gennemgående mindre betydningsfulde poster.

Samtidig er det vedtaget, at der skal gennemføres et langsigtet reformprogram omfattende en forfatningsændring, en jordreform og en mindske af ulighederne i samfundet, altså reformer på de områder, som har udløst den aktuelle krise.

Den eksterne pression bidrog på afgørende vis til at løse en akut og alvorlig krise, men de særlige omstændigheder, primært det tilranede valgresultat som det givne udgangspunkt for en løsning, rejser tvivl om langtidsholdbarheden.

Der udestår stadig banale formaliteter og en række uafklarede spørgsmål, som giver kritikere og modstandere en forhalingstaktisk mulighed. Specielt har spørgsmålet om tilbagemødet af de internt fordrevne til deres hidtidige jord skabt uenighed internt i regeringen om, hvorvidt en jordreform først skulle afklares.

I praksis betyder den opnåede løsning, der er en minimumsløsning på de givne vilkår, at de væsentlige spørgsmål skal løses af den samme struktur, som ikke har formået det gennem de seneste mange år. Derfor er der stadig usikkerhed om fremtiden, og mange politikere er allerede begyndt at positionere sig med henblik på næste valg om fem år.

Et alternativ kunne have været en tidsbegrænset overgangsregering under ledelse af en neutral, uafhæn-

gig person med mandat til at lede landet frem til et hurtigt valg, hvor reformprogrammet kunne have været hovedemnet for den politiske stillingtagen. Det ville imidlertid have forudsat en annullering af det netop afholdte valg, som ville have været uacceptabelt for det siddende styre.

Zimbabwes dilemmaer

Netop sidstnævnte løsningsmulighed har været i spil i Zimbabwe for at komme uden om en helt nødvendig 'regime change', som Kenya gennemgik tidligere, og som resultatet fra første valgrunde pegede frem mod. Det kan forklare nabostaternes valne holdning og den uhørte og retsstridige langsommelighed i at offentliggøre det valgresultat, som de fleste kendte allerede kort efter valget.

En overgangsregering kunne både have givet Mugabe mulighed for en hæderfuld sortie og en mulighed for at fastholde befrielsesbevægelsen ved magten og derved reducere risikoen for en militær magtovertagelse.

Som allerede anført har selve befrielsesideologien og befrielsesbevægelsens faste greb om magten udelukket en sådan løsning, som ikke indebærer 'regime change', men blot et generationsskifte inden for bevægelsen. Den hårde kerne omkring Mugabe med militæret i spidsen har vetoet selv denne be-

Valg i Kenya og Zimbabwe: Ligheder og paradokser

skedne ændring og benhårdt krævet en ny valgrunde, hvor de velkendte manipulerende og voldelige midler skulle sikre befrielsesbevægelsens monopol på magten personificeret i genvalget af Mugabe.

At denne løsning ikke vil give nogen form for politisk legitimitet til styret og betyde en fortsat nedsmeltning af økonomien, ses der bort fra. Den givne ret til magten, der hentes fra befrielsesideologien, har første-prioritet og bliver det eneste afgørende.

Det internationale samfund har ikke kunnet trænge igennem dette 'teflon-skjold'. Pressionsforsøgene fra den tidligere kolonimagt har kun gjort ondt værre, og alle havde været bedst tjent med tavshed fra britisk side i lyset af deres tidligere fejltagelser. Ligeledes har Kinas tavse og skjulte støtte her som i andre internationale krisesituationer reduceret betydningen af den vestlige pression. I stedet har opgaven som nævnt været overdraget til den regionale organisation SADC, der som værende del af 'det befrielsesideologiske netværk' er vejet tilbage for at støtte den nødvendige 'regime change', som kunne indebære risikoen for, at det skete på bekostning af befrielsesbevægelsen.

Stillet over for såvel en økonomisk som en politisk nedsmeltning begyndte denne enighed dog at krakelere i opløbet til anden valgrunde 27. juni 2008 (Den 22. juni meddelte oppositionens leder, Morgan

Tsvangirai, at han trak sig fra anden valgrunde efter chikane mod oppositionen. Mugabe blev derfor genvalgt uden modkandidat. Red.) specielt blandt de nyere statsledere, som har deres udgangspunkt i demokratiske valg. De har i stigende grad talt for en stærkere reaktion ved at inddrage AU og specielt formanden, Tanzanias præsident Kikwete, der har en dobbeltrolle gennem sit lands medlemskab af SADC

Thabo Mbeki

Alle bestræbelser stødte mod en barriere på grund af holdningen hos Sydafrikas præsident Thabo Mbeki, der stædigt har benægtet, at der overhovedet er tale om en krise i Zimbabwe.

Det er genstand for en ivrig debat, hvordan Mbekis holdning skal forstås og forklares. Han er stærkt rodfæstet i den sydafrikanske befrielsesbevægelse ANC og kan ikke acceptere noget alternativ hertil hverken i Sydafrika eller Zimbabwe. For Mbeki står Mugabe som frihedshelten, der i modsætning til Tsvangirai aktivt deltog i guerillabevægelsen.

Om det er Mugabe som person eller som symbol, der er afgørende, står ikke helt klart. Langsigtet synes Mbeki at arbejde for en løsning, der sikrer, at Mugabe får en ærefuld sortie, blot ZANU-PF fastholder sin ubestridelige ret til at sidde på magten.

HOLGER BERNT HANSEN

Derfor støttede han fortsat med sin kendte stædighed den vingeskudte demokratiske proces og et genvalg af Mugabe som den nødvendige garant for, at befrielsesbevægelsen forblev ved magten.

Det er dog et spørgsmål, om Mbeki ikke er ved at blive overhalet indenom af andre begivenheder, således at hans veto-agtige position mod selv en begrænset form for 'regime change' ikke kan opretholdes. Mugabes klare nederlag ved valget 29. marts skabte en ny situation, som kræver stadig grovere midler for at fastholde magten.

Som nævnt er enigheden i SADC og i en bredere afrikansk sammenhæng ved at krakelere, og Mbeki kommer under stadig stærkere kritik for sin politik fra stadig mere højtaltende kredse i selve Sydafrika, heriblandt fra hans sandsynlige efterfølger som præsident og fra havnearbejdere, der har nægtet at lodse en våbenleverance fra Kina til Zimbabwe.

Der er ved at opstå et stadig større spænd mellem en ubrydelig fastholden ved og loyalitet mod befrielsesideologien og almindeligt accepterede demokratiske principper.

Et sidste grundskud mod Mbekis politik kan blive de omfattende angreb i slutningen af maj på de op til

fem millioner flygtninge i Sydafrika, hvoraf langt størstedelen er fra Zimbabwe.

De forklares som et uheldigt udbrud af xenofobi, og de undskyldes og beklages som et alvorligt brud på et grundlæggende princip i Sydafrikas eksistens, at give asyl til forfulgte parallelt med den gæstfrihed, som ANC's tilhængere selv nød godt af under Apartheid.

Det er således karakteristisk, at den første forklaring hentes fra anti-apartheid-bevægelsen og befrielsesideologi-komplekset. Men da det især er de talrige flygtninge fra Zimbabwe, der ses som årsagen til social uro og kriminalitet, vil næste reaktion uden tvivl finde årsagen i Mbekis politik og pege på, at han i stedet for en ideologisk baseret støtte til fastholdelse af et bestemt regime, der i stort omfang har tvunget egne borgere ud af landet, skulle have prioriteret den økonomiske udvikling. Det kunne have fastholdt flygtningene hjemme til gavn for landets og regionens fredelige udvikling, og jævnsides hermed have støttet 'regime change' på demokratisk grundlag.

Holger Bernt Hansen er professor ved Center for Afrikastudier, Københavns Universitet.

Armenien: Valg og undtagelsestilstand

Søren Theisen

Den 54-årige Serzh Sargsyan vandt ikke uventet valget, men vejen fra stemmeurne til præsidentpalads viste sig umiddelbart at blive mere kontroversiel end først antaget

Den 19. februar i år afviklede Republikken Armenien sit femte præsidentvalg efter selvstændigheden fra Sovjet i 1991. I alt ni kandidater opstillede til valget, men sejren tilfaldt ikke overraskende den 54-årige Serzh Sargsyan, der nu står til at blive landets tredje folkevalgte præsident siden uafhængigheden.

Vejen fra stemmeurne til præsidentpalads viste sig dog umiddelbart at blive mere kontroversiel end man først kunne antage. Undertegnede befandt sig i Armenien under valget som langtidsobservatør for OSCE/ODIHR og blev derfor øjenvidne til begivenhederne.

Den 20. februar offentliggjorde den Centrale Valgkommission (CEC) således et foreløbigt valgresultat, der antydede at kandidat Sargsyan havde opnået 52,86 procent af de afgivne stemmer i forhold

til sine to nærmeste rivaler, Levon Ter-Petrosyan, Armeniens første præsident fra 1991-98, med 21,50 procent af de afgivne stemmer og Arthur Baghdasaryan, leder af partiet Orinats Yergir (For en Retsstat), med 16,67 procent af de afgivne stemmer.

Begge disse havde desuden ført deres valgkamp som oppositionskandidater til det regeringsbærende Hayastan Hanrapetakan Khusakhtsutioun (Armeniens Republikanske Parti), som havde opstillet Serzh Sargsyan. Hvad angår de nævnte stemmetal, adskilte ingen af dem sig dog væsentligt fra det endelige valgresultat, der blev offentliggjort af CEC den 24. februar.

Den 20. februar offentliggjorde også OSCE/ODIHR's valgobservationsmission (EOM) sammen med OSCE's Parlamentariske Forsam-

SØREN THEISEN

ling, Europaparlamentet og Europarådet en fælleserklæring, hvori det hed sig, at valget var blevet administreret overvejende i overensstemmelse med disse organisationers standarder, men samtidig gjorde opmærksom på en række problemer omkring valgprocessen, som de armenske myndigheder opfordredes til at søge rettet fremover.

Denne erklæring, der som sædvanligt var udarbejdet af hensyn til de tre diplomatiske delegationers hastværk, blev dog derfor også udsendt, inden samtlige detaljer fra valgnatten var kendt, og ligeledes før resultatet af omtællingerne af 135 valgsteder, som sideløbende gik i gang overvåget af de udstationerede langtidsobservatører, indløb.

Det medførte at OSCE/ODIHR så sig nødsaget til at udsende en såkaldt foreløbig post-elektoral rapport igen den 3. marts med en betydeligt mere detaljeret og kritisk ordlyd.

Kritik fra kandidaterne

Allerede om formiddagen den 20. februar havde kandidat Levon Ter-Petrosyan imidlertid fremsat en række meget skarpe udtalelser i medierne, hvori han hævdede at hele valgprocessen havde båret præg af 'omfattende forfalskninger og overgreb', og at han selv som følge deraf havde vundet valget.

I samme åndedrag gav han OSCE/ODIHR skylden for diverse fore-

komne uregelmæssigheder grundet organisationens 'dårlige observatører'. Desuden opfordrede han sine tilhængere til at samles i Jerevan til et 'sejrs- alternativt protestmøde'.

Også kandidat Arthur Baghdasaryan udtalte, at valgets gyldighed burde drages i tvivl som følge af mange uregelmæssigheder, selv om han pure afviste Levon Ter-Petrosyans påstand om sejr. Endelig valgte den fjerdebedst placerede kandidat, Vahan Hovhannisyanyan fra partiet Dashnaktsutioun (Armeniens Revolutionære Føderation), i protest at træde tilbage fra sin post som viceformand for parlamentet, selv om hans parti senere erklærede, at det ikke ville gøre formel indsigelse mod valgresultatet.

Blandt de øvrige kandidater hævdede Vazgen Manoukyan, at overgreb var forekommet, mens Tigran Karapetyan som den første rejste en formel anklage ved Forfatningsdomstolen den 27. februar, efterfulgt af Levon Ter-Petrosyan den 29. februar.

På hele denne baggrund indledte sidstnævntes tilhængere fra den 21. februar og de følgende 11 dage en fredelig 'sit in' demonstration på Frihedspladsen (tidl. Operapladsen) i Jerevan, afvekslende med protestmarcher ad byens hovedstrøg.

Skønt ingen af disse tiltag havde indhentet formel tilladelse, forholdt myndighederne sig generelt passivt indtil CEC's offentliggørelse af det

Armenien: Valg og undtagelsestilstand

endelige valgresultat den 24. februar, som gav tilhængere af Serzh Sargsyan og det Republikanske Parti anledning til selv at afholde demonstrationer både i hovedstaden og flere større provinsbyer.

Efter et møde mellem siddende præsident Robert Kocharyan, cheferne for de væbnede styrker, politiet og den Nationale Sikkerhedstjeneste indledte civilt politi, iført sorte lædermasker, sideløbende sporadiske arrestationer af oppositionelle i Jerevan under beskyldninger om ulovlig våbenbesiddelse, overgreb mod embedsmænd i funktion og planer om iværksættelse af et kup.

Situationen kulminerede foreløbigt tidligt om morgenen den 1. marts, da fuldt udrustet uropoliti tiltvang sig adgang til Frihedspladsen med henvisning til at have modtaget oplysninger om våben og sprængstoffer blandt de demonstrerende.

Det kom til voldelige sammenstød mellem politi og demonstranter, og forsamlingen blev opløst. Ifølge officielle oplysninger blev 31 personer såret, og Levon Ter-Petrosyan førtes til sin bolig af politiet, skønt myndighederne konsekvent hævdede, at han ikke befandt sig under husarrest og frit kunne forlade sit hjem, hvis han ville fraskrive sig den politibeskyttelse han har nydt siden sin tid som præsident.

I formiddagens nyhedsudsendelser viste de officielle medier til gengæld uophørligt optagelser af de i

alt tre håndskydevåben, et antal håndgranater, flasker med benzin til Molotovcocktails, tilspidsede træ- og metalstave samt kanyler og ampuller, fundet blandt de demonstrerendes ejendele. Hvorvidt disse genstande reelt befandt sig på stedet, hvilket ikke helt kan udelukkes, eller blev anbragt der af politiet med henblik på at retfærdiggøre dets indgriben, får vi dog sandsynligvis aldrig noget svar på.

Fordrevet fra Frihedspladsen spredte demonstranterne sig efterfølgende ud i de omliggende gader, men samledes i løbet af eftermiddagen på ny i den sydlige del af centrum på pladsen foran Frankrigs Ambassade og Jerevans nyopførte rådhus. Efter officielle angivelser var der omkring 7.000 personer. Heroverfor hævder andre, inkluderet venner af undertegnede, at der var tale om op mod 400.000 mennesker, men det tillader jeg mig dog at betvivle til fordel for et mere forsigtigt skøn på godt 30.000.

Voldsomme sammenstød

Hvorom alting er, kom det imidlertid i de sene eftermiddagstimer og om aftenen til nye voldsomme sammenstød mellem ca. 1000 stenkastende demonstranter og uropoliti, de sidste bistået af militær i pansrede mandskabsvogne og bevæbnet med automatvåben.

Herunder blev i følge officielle angivelser otte personer dræbt (sy

SØREN THEISEN

demonstranter og en politimand), et tal der dog sagtens kan være højere, hvis myndighederne har ladet de omkomne anbringe på flere forskellige mindre lighuse i byen, som stædige rygter i befolkningen vil vide.

Ifølge Sundhedsministeriet blev officielt 131 såret, heraf 72 politimænd og værnepligtige, men sundhedsministeren Harutioun Kushkiyan udtalte senere i et interview, at antallet af sårede, der havde modtaget hospitalshjælp efter urolighederne, var oppe på 230 personer. Desuden blev et større antal busser, politikøretøjer og privatbiler sat i brand og ødelagt, mens et nærliggende butikscenter blev vandaliseret og udplyndret.

Som svar på begivenhederne lod præsident Kocharyan omkring kl. 22.30 Jerevan erklære i undtagelsestilstand i 20 dage, og i de følgende timer tog kampvogne opstilling på byens større pladser og indfaldsveje, mens svært bevæbnede tropper bevogtede alle offentlige bygninger. I henhold til undtagelsestilstanden blev desuden alle massemøder, demonstrationer og strejker forbudt, såvel som sammenstimling af mere end tre personer, og der indførtes personkontrol af al privatbiltrafik ind og ud af byen.

Desuden indførtes forbud mod politisk propaganda uden myndighedernes tilladelse, og alle massemedier, inklusive internettet, blev mørkelagt med undtagelse af den

statslige TV-kanal A+1, som dog kun måtte sende officielle informationer. Ikke desto mindre forekom demonstrationer den 2. marts i Armeniens næststørste by Gyumri, hvorunder mange blev arresteret, heriblandt en gammel ven af undertegnede, der dog blev løsladt sent om aftenen den 3. efter at være blevet tævet sønder og sammen på en lokal politistation.

Da jeg rejste fra Armenien den 7. marts hvilede en tung stemning over Jerevan, nærmest en choktilstand hos folk ved synet af kamptropper i gadebilledet og bevidstheden om, at armeniere for første gang i meget lang tid har dræbt andre armeniere i en politisk konflikt. Hertil kommer en såret selvfølelse hos mange, idet armenierne berettiget har været stolte over hidtil at have undgået de borgerkrigs-lignende tilstande, der for eksempel flere gange er forekommet i naborepublikken Georgien siden uafhængigheden, men nu føler at de har passeret en afgørende skillevej.

Ny valglov

Det store spørgsmål forbliver, hvorfor det kunne gå så galt?

Efter foreløbigt at have observeret otte armenske valg siden selvstændigheden, det ene ringere end det forrige, er der hos denne iagttager ingen tvivl om, at også dette seneste lå betragteligt under de standarder, som OSCE/ ODIHR lægger til

Armenien: Valg og undtagelsestilstand

grund for sine vurderinger, idet kandidat Serzh Sargsyan i modsat fald næppe ville være nået op over 50 procent af de afgivne stemmer.

Ganske vist har Armenien siden 2006 fået udarbejdet en ny valglov, der i betydelig grad har øget gennemskueligheden omkring diverse procedurer og derved reduceret mulighederne for fusk på selve valgdagen. Ligeledes har storstilede træningsprogrammer for medlemmer af valgkommissioner på både distrikts- og valgstedsniveau bidraget væsentligt til at forbedre disses professionalisme.

Begge disse aspekter gav sig således klart udtryk både ved parlamentsvalget i maj 2007 og nu igen under præsidentvalget 2008, hvor kun et mindre antal af de udsendte korttidsobservatører fandt noget virkeligt graverende at rapportere om bagefter.

Fra et rent valgteknisk perspektiv må altså selve stemmeafgivelsen begge gange generelt siges at være gennemført i overensstemmelse med lovens bogstav. På den anden side har stort set samtlige langtidsobservatører (LTO'er) hver gang siddet tilbage med en fornemmelse af, at der var noget helt galt uden dog at kunne verificere deres mistanke, og som følge deraf haft meget svært ved at blåstemple OSCE/ODIHR's efterfølgende pressemeddelelser.

Nu forholder det sig sådan, at mens korttidsobservatørerne (STO'er) kun observerer selve valg-

handlingen på et større eller mindre udsnit af et lands valgsteder, så følger man som langtidsobservatør den samlede valgproces i en given provins fra start til slutning, dvs. i helt op til to måneder, og er derfor ideelt langt bedre i stand til at danne sig et indtryk af lokale politiske forhold.

Myndighedernes indblanding

Fra en langtidsobservatørs synsvinkel er problemerne omkring de to seneste armenske valg altså helt klart koncentreret i perioden før valgdagen.

De drejer sig her især om myndighedernes forsøg på indblanding i valgprocessen gennem forskellige former for pression over for vælgerne til at stemme på en bestemt måde, underrepræsentation af oppositionelle eller blot ægte neutrale individer i valgkommissionerne, ulige betingelser for oppositionelle kandidaters og partiers valgkamp samt mangel på upartiskhed i de æterbårne massemedier, der dominerer nyhedsformidlingen.

Vanskeligheden her består i, at denne indblanding ofte er næsten umulig at verificere efter vestlig målestok. Hertil kræves konkret dokumentation, modsat de løse rygter, påstande og konspirationsteorier, som typisk flourerer i en politisk kultur, hvor magten og politikken altid hører til en bestemt klikes personlige gebet, og derfor for enhver pris

SØREN THEISEN

søges gjort uigennemskuelig for en bredere offentlighed. Og hvor tilsvarende de fleste almindelige mennesker er yderst bevidste om risikoen ved at udtale sig om farlige emner og derfor skyr netop den form for konkret bevisførelse for deres påstande, som en langtidsobservatør efterlyser.

Stillet over for dette dilemma lades det i stedet op til den enkelte langtidsobservatørs lande- og kulturkendskab samt personlige integritet at vurdere, hvorvidt han eller hun tør satse sit omdømme på tilliden til de informanter, han møder i dagens løb, eller ej.

Den 'Republikanske magtstruktur'

Men for på denne baggrund at vende tilbage til nylige armenske præsidentvalg, kan man konstatere en ting med sikkerhed: nemlig at det statsbærende Republikanske Parti og hvad man kan kalde den 'Republikanske magtstruktur' på nuværende tidspunkt har udstrakt sin indflydelse til landets fjerneste afkroge på alle niveauer.

Partiet opstod oprindeligt på grundlag af de paramilitære grupper, der forsvarede Armeniens østgrænse i starten af krigen med Aserbajdsjan over Nagorno-Karabakh, men som blev afvæbnet af daværende præsident Levon Ter-Petrosyan i dennes forsøg på at opbygge en egentlig national hær i 1991.

Disse grupperes veteraner, samlet i

den delvis hemmelige organisation 'Yerkrapah', var således allerede fra starten stærkt kritiske over for Ter-Petrosyan og sluttede derfor op bag det Republikanske Parti, der dengang især udmærkede sig ved en ekstremt armensk chauvinistisk retorik vendt imod præsidentens kompromissøgende politik over for Aserbajdsjan.

Som følge heraf henlevede partiet under dennes to præsidentperioder en ret obskur tilværelse, indtil det pludseligt manifesterede sig som støtteparti for den nyudnævnte premierminister Robert Kocharyan efter dennes sejr over Levon Ter-Petrosyan under det ekstraordinære præsidentvalg i Februar 1998.

Dets nyvundne magt understregedes yderligere under parlamentsvalget i 1999, hvor det fremstod som Armeniens dominerende politiske parti, en position det fastholdt under de efterfølgende parlamentsvalg i hhv. 2003 og 2007 i takt med, at det styrkede sit greb om statens institutioner.

På nuværende tidspunkt er det således svært at finde et landsbyoverhoved, en borgmester eller en provinsguvernør, der ikke enten er medlem af partiet eller udpeget direkte af præsidentembedet, hvis repræsentanter ligeledes dominerer diverse valgkommissioner.

Det betyder, at bare den formelle Republikanske magtstruktur i dag omfatter titusindvis af offentligt ansatte inden for stats- og lokal-admi-

Armenien: Valg og undtagelsestilstand

nistration såsom fx hele sundheds- og uddannelsessektoren, ordensmagten og forsvaret, for slet ikke at tale om det store erhvervsliv, som på forskellig måde har nydt godt af de herskende forhold.

Læg hertil den uformelle Republikanske magtstruktur i form af pårørende eller afhængige af disse eller med andre ord personer, der har en personlig interesse i at opretholde, hvad man kan kalde den republikanske fødekæde, for simpelthen at kunne overleve, og som derfor vil være tilbøjelige til at afgive deres stemmer til fordel for partiet. Dette er naturligvis helt legalt, idet vi trods alt taler om et land med en arbejdsløshed, der sine steder når op over 50 procent, og med en befolkning, som for 34,6 procents vedkommende lever under den officielle fattigdomsgrænse, hvorfor mange udelukkende klarer sig i kraft af deres personlige netværk og derfor står til at miste alt, hvis magtforholdene ændres.

Underforstået pression

Hvad der derimod ikke er legalt er, at der blandt alle disse individer utvivlsomt også findes mange, som ikke nødvendigvis støtter Republikanerne eller måske direkte er imod dem, men som ikke desto mindre er ekstremt sårbare over for pression fra magtstrukturens side. En sådan pression fra myndigheder eller private arbejdsgivere behøver ikke en

gang at være direkte udtalt. Den ligger simpelthen i luften, idet alle kender betingelserne og derfor som regel foretrækker at føje sig.

Ikke desto mindre har jeg i årenes løb, også i forbindelse med det aktuelle valg, påhørt så mange beretninger om folk, der har mistet deres arbejde eller er blevet truet med at miste det, med mindre de stemte, som deres arbejdsgivere ønskede, at jeg personligt er fuldstændig overbevist om, at det er en vidt udbredt praksis.

På den anden side er det næsten umuligt at påvise konkret, da kun de færreste er beredte til at lægge navn til en formel anklage over for OSCE /ODIHR's langtidsobservatører, fordi de, som mange sandt nok erklærer, er tvungne til at blive tilbage i landet, når vi rejser.

Det kræver med andre ord et rigtig godt bryst at være en erklæret oppositionel i Armenien, og det er da også et skridt, som folk kun tager, hvis de er personligt uafhængige af den dominerende magtstruktur i kraft af egne indkomstkilder, eller hvis de alligevel ikke har noget at miste.

Men selv hvis vælgere ikke kan trues til at stemme for systemet, kan de ofte købes. Vedvarende rygter om køb og salg af stemmer for rede penge eller materielle goder til fordel for den Republikanske magtstruktur har været et tilbagevendende spørgsmål i forbindelse med de seneste armenske valg.

Personligt har jeg hørt om beløb

SØREN THEISEN

på op til flere hundrede dollars for en stemme, hvilket på ingen måde er usandsynligt i betragtning af den nyrige elites formidable privatformuer og ønske om at fastholde deres magt over samfundets ressourcer uanset prisen. Omvendt har jeg endnu ikke mødt en person, som åbenlyst har vedgået salg af sin stemme, ligesom jeg ikke helt kan gennemskue, hvad der forhindrer nogen i at tage imod pengene og så i øvrigt sætte sit kryds, hvor vedkommende lyster.

Et ledsagende problem omkring både vælgerintimidering og stemmekøb er imidlertid, at der generelt i Armenien eksisterer en udbredt mistillid til selve valghandlingens hemmeligholdelse, selv om det kan være vanskeligt for udenforstående at forstå. Det betyder, at mange fuldt og fast tror på, at myndighederne kan få oplyst, hvad den enkelte stemmer på, selv når vedkommende befinder sig alene bag forhænget i valglokalet.

Grunden hertil har givetvis til dels rod i Sovjetperioden, men skyldes også at i samfund som det armenske, især i landsbymiljøer, men selv i provinsbyer med op til 50.000 indbyggere kender alle hinanden og ved alt om hverandre som følge af den udbredte netværksmentalitet.

Pointen her er altså ikke, hvorvidt vælgerkontrol rent faktisk forekommer, men om vælgerne tror at det gør, og derfor mere eller mindre bevidst indretter sig derefter.

Social elendighed

Til trods for at det Republikanske Parti tilsyneladende besidder næsten uindskrænket kontrol over Armeniens politiske liv, enten direkte eller i kraft af taktiske alliancer med andre større partier, som fx Dashnaktsutioun, med hvem det har dannet regering siden parlamentsvalget sidste år, eller partiet Bargavach Hayastan (Velstående Armenien), stiftet af finansmogulen Gagik Sarukhyan i 2006, er der ingen tvivl om, at der eksisterer en udbredt folkelig utilfredshed med partiets regeringsførelse gennem de forløbne ni år.

Årsagerne hertil er først og fremmest af økonomisk natur, for selv om landet har kunnet fremvise en økonomisk vækstrate på 13 procent de senere år, og Jerevan oplever et veritabelt byggeboom, har udviklingen ikke smittet af på den brede befolknings levestandard. Det gælder især ude i provinserne, hvor arbejdsløsheden er astronomisk, og mange familier lever i yderste armod.

Sideløbende har monopoliseringen af den politiske magt siden selvstændigheden under først Levon Ter-Petrosyans Armenske Pan-Nationale Bevægelse – Hayastan Hamasgayin Sharzhum (HHsh) – og derefter Robert Kocharyan og det Republikanske Parti medført, at staten ikke har formået at opbygge den fornødne legitimitet i befolkningen til fx at få denne til at bidrage frivilligt til dens ressourcer gennem skatteind-

Armenien: Valg og undtagelsestilstand

betaling, hvorfor den offentlige ældreforsorg, sundhedsvæsenet og undervisningssystemet er i en sørgelig forfatning.

Som svar på de elendige levevilkår og manglen på fremtidsudsigter har måske helt op mod en million armeniere derfor gennem de seneste 15 år valgt at forlade landet enten permanent eller som sæsonarbejdere især i Rusland. Disse emigranter tegner sig til gengæld for en betragtelig del af de tilbageblevnes daglige økonomi i form af pengeoverførsler til deres familier hjemme.

Det er derfor ikke overraskende, at mange ældre og midaldrende tænker tilbage til Sovjetperioden med nostalgi, al den stund Armenien dengang nød ry som en af de mest velstående af de nationale republikker i kraft af en betydelig industrivirksomhed og en af de højst uddannede befolkninger i føderationen.

Den dårlige levestandard blandt almindelige mennesker står i grel kontrast til den herskende elite af nyriges, måske fem procent af befolkningens, prangende livsstil og overdådige luksusforbrug, opnået gennem godt tilsløret spekulation i regeringens privatiseringsprogrammer, herunder salg af nationale industri- og råstofressourcer til udenlandske selskaber, især russiske. Således menes Rusland for nærværende at kontrollere omkring 80 procent af Armeniens energikilder, inklusive atomkraft-anlægget Metsamor uden

for Jerevan og en gasrørledning fra Iran, der er under opførelse.

Denne politik har muliggjort Ruslands fortsatte militære tilstedeværelse i landet i form af basefaciliteter og et tæt forsvarssamarbejde, der fastholder Armenien som Moskvas sidste strategiske allierede i Sydkaukasus, et forhold der af mange armeniere ses som en hindring for åbning mod resten af verden.

Magtmisbrug

Til den økonomiske elendighed lægger sig dyb modvilje over for den Republikanske magtstrukturs politiske magtmisbrug, ikke blot i valg-sammenhæng, men også til daglig, og dermed den tiltagende retsløshed, der har præget samfundet siden partiets regeringsovertagelse.

Her tænkes især på det, der har fået navnet Oktober 1999-begivenheden, hvor den dengang nyligt udnævnte premierminister Vazgen Sargsyan, parlamentsformanden Karen Demirchyan og 6 andre højtstående embedsmænd og parlamentsmedlemmer blev dræbt af en attentatmand, der trængte sig ind i parlamentsbygningen under et møde. Han blev senere pågrebet og officielt idømt livsvarigt fængsel for mordene, men retssagen blev hemmeligholdt, og det er derfor en udbredt opfattelse i offentligheden, at om ikke præsident Kocharyan så i hvert fald den republikanske inderkreds stod bag.

SØREN THEISEN

Hertil kommer i marts 2007 en senere premierminister, nemlig Andranik Markaryans, yderst belejligede død af et hjerteslag, der banede vej for daværende forsvarsminister Serzh Sargsyans overtagelse af hans post, og dermed førerpladsen som den Republikanske magtstrukturs kandidat til præsidentvalget i år. Endelig blev både borgmesteren og viceborgmesteren i Gyumri kun få uger senere beskudt og hårdt sårede på vej hjem fra en republikansk partikonference i Jerevan, og selv om dette sandsynligvis havde årsag i et internt opgør mellem kriminelle grupper, idet samme borgmester har et meget blakket ry i Gyumri, er attentatmændene aldrig blevet pågrebet, og ikke mange tror på at dette er tilfældigt.

I hvert fald har begivenheder som de nævnte bidraget til at skabe, hvad mange informanter har beskrevet over for undertegnede som 'en udbredt stemning af frygt' i offentligheden, men tillige skærpet utilfredsheden.

'Karabakh-klanen'

Vreden mod den regerende elite under præsident Kocharyan har desuden gennem de senere år fået en overraskende dimension, idet både denne og en række af Armeniens øvrige topfolk oprindeligt stammer fra Nagorno-Karabakh, den armensk befolkede enklave i Aserbajdsjan over hvilken de to stater ud-

kæmpede en bitter konflikt i 1988-94, og derfor ofte omtales som den såkaldte Karabakh-klan.

Allerede Levon Ter-Petrosyan bragte under sin tid som præsident flere embedsmænd fra enklaven ind i sin regering, herunder den nyvalgte præsident Serzh Sargsyan, der tjente som forsvarsminister fra 1993, samt i 1997 også Robert Kocharyan selv, altså med andre ord netop de to personer, som i 1998 spillede nøglerollen i den parlamentsmanøvre, der tvang ham til at træde tilbage.

Tendensen er fortsat under Præsident Kocharyan, og der menes i dag at være omkring 15.000 tilflyttere fra Nagorno-Karabakh, som har slået sig ned i Armenien. Heriblandt er der 20-30 familier, som takket være deres særlige forbindelser til statens øverste myndigheder, er blevet ufatteligt rige i kraft af muligheder for at unddrage sig skatte- og toldafgifter samt sikre sig monopol på brændstoffer, sukker og andre varer.

Blandt disse omtales fx Kocharyans søn Sedrak Kocharyan, som hævdes at kontrollere importen af mobiltelefoner; Barsegh Beglaryan, som dominerer markedet for tankstationer; Mika Baghdasaryan, som står i spidsen for olieimporten og det nationale luftfartsselskab, og endelig Karen Karapetyan, som leder Armruzgazard, et joint venture gas-selskab med Ruslands Gazprom.

'Karabakhtsjerne' hævdes endvidere at stå i vejen for en endelig løs-

Armenien: Valg og undtagelsestilstand

ning på Karabakh-konflikten, eftersom de nyder godt af den lukkede grænser mod Aserbajdsjan og Tyrkiet, som gør det lettere at kontrollere bevægelserne af varer via Georgien og Iran.

Denne politik hindrer samtidig udviklingen af den hjemlige småindustri og handel til fordel for det store forretningsliv, men lammer ultimativt landets økonomi. Det er da heller ikke overraskende, at en del af støtten til fx Levon Ter-Petrosyan netop kommer fra små og selv mellemstore erhvervsdrivende.

Reelt eksisterer der ikke de store kulturforskelle mellem armeniere fra Republikken Armenien, de såkaldte 'Hayastantsi', og 'Karabakhtsierne', selv om de sidste tenderer til at være mere positivt indstillede over for Rusland, ofte taler bedre russisk og er mindre religiøse end de første. På den anden side er der ingen tvivl om, at favoriseringen af især Kocharyans og Sargsyans allierede samt den omstændighed, at Karabakh i dag fremstår som den infrastrukturelt og økonomisk mest velstillede del af det samlede armensk beboede territorium, har bidraget til at øge modviljen over for den Republikanske magtstruktur i almindelighed.

Selv for denne iagttager, som oplevede Karabakh-bevægelsens storhedstid fra slutningen af 1980'erne, med dens massemøder og følelseladede slagord om det moderløse Karabakhs tilbagevenden til Armenien,

er det ikke uden en vis ironi at kunne konstatere, at det i dag er det samme Karabakh, som tilsyneladende har overtaget republikken.

Fra magtesløshed til modstand

Hvorom alting er, eksisterer der af alle de ovennævnte årsager en altomfattende følelse af frustration i brede udsnit af den armenske befolkning, først og fremmest dens fattigste lag, men også blandt mindre næringsdrivende og resterne af den veluddannede middelklasse af videnskabsmænd og andre intellektuelle fra Sovjetperioden, som er blevet hårdt ramt af den røverkapitalisme, som er opstået efter selvstændigheden.

Frustrationen er så meget større, fordi der efter det seneste præsidentvalg ikke længere er udsigt til nogen umiddelbar ændring af tingenes tilstand. Det er lige præcis denne frustration, som Levon Ter-Petrosyan har formået at gøre sig til talsmand og samlingspunkt for med sine flamboyante udtalelser og andre initiativer i kølvandet på valget.

På den anden side er dog værd at huske på, at han selv langt fra er nogen idealistisk oppositionel, men tværtimod har et særdeles blakket ry fra sin tid som præsident og sandsynligvis ville optræde ganske som den Republikanske magtstruktur, blot med andre aktører.

For eksempel var det Levon Ter-Petrosyan, der først bragte kampvog-

SØREN THEISEN

ne ind i Jerevans gader, da Vazgen Manoukyan, hans hovedrival ved præsidentvalget i 1996, udfordrede valgresultatet, ligesom mange andre af de problemer, der præger Armenien i dag, reelt blev grundlagt med ham og hans tilhængere i spidsen for statens ledelse.

Det husker mange armeniere ganske udmærket, og når de demonstrerende den 1. marts derfor brugte hans navn som slagord, er det ikke nødvendigvis fordi de ønsker ham tilbage som statsleder, men nok så meget fordi han på nuværende tidspunkt fremstår som det mest synlige alternativ, og fordi de ville markere deres vrede over den Republikanske magtstrukturens videreførelse af sin dominans efter nok et uigen-

nemskueligt valgresultat. Den situation der foreligger i Armenien nu, er således uden tvivl et resultat af Republikanernes misregiment gennem de sidste ni år; men de begivenheder som udløste undtagelsestilstanden, blev ligeså sikkert fremprovokeret af Levon Ter-Petrosyan og hans tidligere netværk i deres egen interesse.

Og – som så ofte før er det igen almindelige mennesker i det hårdtprøvede land, der må bære konsekvenserne.

Søren Theisen er historiker. Han har været observatør for OECD ved de fleste valg i Sydkaukasus siden uafhængigheden.

Sorte skyer over Georgien

Mikael Hertoft

Oppositionen nægter at anerkende resultatet af parlamentsvalget og vil boycotte parlamentet. OSCE er heller ikke begejstret

Da Mikheil Saakashvili, Georgiens præsident, besøgte Danmark i sidste efterår, var alt tilsyneladende fryd og gammen i Georgien.

Præsidenten talte i Det Udenrigs-politiske selskab, hvor han sagde, at Georgien var en succeshistorie og understregede Georgiens fremskridt på områder som fx politireform, vejbyggeri og kampen mod korrup-tion.

Han understregede, at selv om nogle af hans reformer havde været upopulære, så var hans regering stadig populær i befolkningen. På Vi-beke Sperlings spørgsmål om ikke beslutningerne i Georgien blev taget af en meget snæver kreds omkring præsidenten, svarede han at rosere-volutionens team stadig var intakt.

Men kort tid efter præsidentens besøg i Danmark brød der urolighe-der ud i Georgien, og situationen er yderst spændt i forhold til Abkhasi-en og Sydossetien, udbryderområ-der fra Georgien, og til Rusland mod nord.

Efterårets krise

Den politiske krise i Georgien starte-de i oktober 2007, da den fyrede for-svarsminister Irakli Okruashvili be-skyldte Saakashvili og kredsen om-kring ham for korrup-tion. Dette var en af de udløsende årsager til mas-sedemonstrationer, der krævede re-geringens afgang. Disse demonstra-tioner var ikke større eller mere frygtindgydende, end hvad man har set i mange europæiske lande – men måske er situationen i Georgien grundlæggende mere ustabil og re-geringen svagere funderet. Derfor udgør selv middelstore demonstra-tioner som dem i efteråret en trussel.

I hvert fald reagerede præsiden-ten med en massiv politimæssig ned-kæmpning af demonstrationerne den 7. november med anvendelse af tæv og tåregas i en målestok, der chokerede befolkningen i Georgien, selv om voldsanvendelsen ikke hæ-ver sig over, hvad man har set flere gange i fx Danmark.

MIKAEL HERTOFT

I Georgien udløste dette imidlertid voldsomme protester. Også fra udlandet kom der kritik af den indførte undtagelsestilstand, da politiet stormede, ødelagde og lukkede den største oppositionelle TV-kanal.

Georgien blev kastet ud i en krise både mellem præsidenten og folket og mellem præsidenten og oppositionen, samtidig med at Saakashvili brat tabte international troværdighed.

Præsident- og parlamentsvalg

Præsidenten udskrev et tidligt præsidentvalg 5. januar 2008, hvor han blev genvalgt med bare 53 procent af stemmerne – og hvor valgets afholdelse langt fra var uproblematisk. Samtidig var der en folkeafstemning, om der skulle være parlamentsvalg, og dette blev vedtaget.

I løbet af foråret skulle der så være forhandlinger om valglov og den tekniske sammensætning af det nye parlament. Saakashvili havde lovet oppositionen at søge konsensus om disse vigtige forfatningsændringer – men i stedet valgte han med regeringspartiets bekvemme majoritet i det gamle parlament at gennemtrumfe sin løsning, uden at oppositionen fik nogen indflydelse.

Efter den nye valglov blev der væsentligt færre medlemmer i parlamentet, og af dem skal halvdelen vælges på partilister og den anden halvdel ved flertalsvalg i enkeltmandskredse. OSCE kritiserede, at

enkeltmandskredsene var af så forskellig størrelse fra omkring 6.000 til omkring 140.000 vælgere pr. kreds, og at vægten af hver stemme derfor var højst ujævn. Den nye model favoriserer i høj grad regeringspartiet, som det også blev dokumenteret i valgresultatet. Oppositionen blev rasende, naturligvis, men valget blev udskrevet til 21. maj og afholdt med massiv deltagelse af internationale observatører.

Op til valget kom der endnu en afskalning fra de regerende cirkler, idet parlamentets formand og en af lederne af roserevolutionen, Nino Burjanadze, erklærede, at hun ikke ville genopstille til parlamentet. Hun må have været meget vred, da hun tog dette skridt, for hun gjorde det på den måde, der var mest egnet til at genere regeringspartiet. Hun indgav sin erklæring en halv time før deadline for indlevering af lister over opstillede til den centrale valgkommission.

Resultatet blev et tragikomisk mellem spil, hvor regeringspartiet hævdede, at de havde afleveret en liste, og valgkommissionen at de havde modtaget en sådan liste – men hvor ingen, hverken opposition eller valgobservatører, kunne få listen at se før adskillige timer senere.

Valgkampen var domineret af regeringspartiet – Den Forenede Nationale Bevægelse – der både havde flere penge end nogen andre og også i høj grad brugte administrative ressourcer – dvs. statsapparatet – i

sin valgkamp. Selv om oppositionen ofte hævdede, at dens medlemmer blev lagt under pres, og man havde problemer, så førte flere oppositionspartier en nogenlunde energisk valgkamp.

Generelt vurderede internationale observatører, at valget var 'på linje med international standard', men at der var 'et antal problemer', der gjorde, at implementeringen af internationale standarder var 'ujævn og ukomplet'. Der er derfor ifølge OSCE 'en mangel på tillid' til valgprocessen, som er en udfordring, der skal overvindes. Oppositionen, der havde mange observatører, og en del andre NGO-observatører var endnu mere kritiske.

Klager fra NGO'er og fra visse internationale observatører førte til dusinvis af annullerede valgsteder. Den mangel på tillid til valgresultatet, som OSCE omtalte, er meget udbredt blandt georgiere, som udtrykker stor skepsis over for de metoder, der er blevet anvendt for, at

Den Forenede Nationale Bevægelse har vundet valget.

Valgresultatet

Resultatet af valget 21. maj blev, at regeringspartiet med under 59 procent af stemmerne fik 79 procent af mandaterne. En sådan dominans betyder, at regeringspartiet, hvis det ønsker det, også kan ændre forfatningen, idet dette kun kræver to tredjedele flertal. Oppositionen har vedtaget at boykotte parlamentet, selv om nogle medlemmer siger, de vil indtage deres pladser.

Oppositionen er meget fragmenteret. Den største strømning er Den Forenede Opposition – Nyt højre, bestående af ni partier (nu otte – et har forladt koalitionen efter valget). Blokken adskiller sig politisk ikke meget fra Saakashvili, og mange af dens ledere har også tidligere været en del af Saakashvilis team. Men netop denne strømning var mest kritisk i forhold til præsidenten.

Resultat af Georgiens valg til parlamentsvalget 21. maj 2008		
Antal vælgere: 3.465.736. Antal deltagere i valget: 1.840.407		
<i>Parti eller politisk blok</i>	<i>Stemmer %</i>	<i>Mandater</i>
Den Forenede Nationale Bevægelse (Præsident Saakashvili)	59,18%	119
Den Forenede Opposition, Nyt højre (9 partier)	17,73%	17
De Kristelige Demokrater (konservative, ortodokse)	8,66%	6
Arbejderpartiet	7,44%	6
Republikanerne	-	2*
<i>*Republikanerne kom under spærregrensen på 5 %, men fik valgt 2 i enkeltmandskredse.</i>		

MIKAEL HERTOFT

De Kristelige Demokrater er et helt nyt parti, som er stærkt konservativt og ortodokst, og som knap nok kan regnes med til oppositionen (og bl.a. ikke vil boykotte parlamentet). Arbejderpartiet er en slags venstrefløj, men ikke særlig markant.

En række andre partier kom ikke over fem procents spærregrensen. Det gælder bl.a. republikanerne der mere er en slags klassisk dissidentstrømning, og som fik valgt to medlemmer af parlamentet i enkeltmandskredse.

Man kan konstatere, at i dagens Georgien er der ikke noget alternativ til Saakashvili, men der er en meget stærk mistillid til ham og til de processer, der har ledt til hans og hans parlamentsflertals valg.

Særtræk ved det politiske spil

Som i de øvrige lande i det tidligere Sovjetunionen er der ingen stærk partitradition eller -struktur i Georgien. Sovjetunionen var et etpartisystem, hvor partierne var ophævet på nær et, og kommunistpartiet selv var egentlig ikke noget parti, men en del af statsapparatet. Da Sovjetunionen brød sammen, og kommunistpartiet mistede magten, efterlod det sig et vakuum.

I Georgien er der i modsætning til Rusland i dag slet intet kommunistparti tilbage. Magten gled så over i strukturer, der er individuelle og klanbaserede.

Ordet klan skal her ikke forstås som noget mystisk. I et samfund hvor staten er svag eller udefra påtvunget, vil mennesker overleve ved at etablere sociale netværk – strukturer for gensidig hjælp. I et hierarkisk samfund, som det georgiske, vil der naturligt være ledere af sådanne strukturer – og det er sådanne personligheder, snarere end ideologi, der konstituerer politiske partier.

Oppositionen består således i høj grad af politikere, der er gået over fra regeringen og regeringspartiet, og hvor det er svært at se en egentlig politisk forskel, men derimod let at få fortalt hvilke personlige magtkampe, der har ført til overgang fra regeringsparti til opposition.

I hele det postsovjjetiske område har man nu en struktur, hvor det er præsidenten, der udpeger de centrale ledere i de lokale administrationer, der så igen udnævner deres repræsentanter. Den udøvende del af det civile statsapparat er således direkte præsidentstyret. Når præsidenten skifter, skifter embedsmændene også langt ned i systemet.

De råd, der som regel også eksisterer som lokalt valgte repræsentanter for folket, har mindre administrative ressourcer og beslutningskompetence samt så godt som ingen direkte magt. Dette gælder i Ukraine, Rusland og også i Georgien.

Denne måde at organisere staten på kan føres tilbage til strukturerne i sovjetsystemet, men også videre tilbage til, hvordan tingene var organi-

seret under zaren, og bredere til en feudal samfundsstruktur, som har overlevet alle omvæltninger, fordi den passer enhver ny magthaver. Man kan sige, at det herskende parti i meget høj grad smelter sammen med statsapparatet.

Dette gælder også i dag fordi Saakashvili, som han fremhævede i København, startede sin tid som præsident med en grundlæggende politireform. Derved fik han gjort op med en masse politikorruption – den mest åbenlyse slags, hvor vejpatruljer krævede penge af folk for at lade dem køre videre – men hvad der er mindre omtalt er, at han også fik etableret et politi, der er meget loyalt over for netop Saakashvili.

Det er derfor ikke overraskende, at statsapparatet også er aktivt i valgkampen, som det i høj grad var tilfældet i Georgien.

Forholdet til Rusland

Rusland har gennemført noget, der minder om boykot af alt georgisk. For et par år siden stoppede Den Russiske Føderation for import af georgisk vin og mineralvand (den berømte Borjomi, en af verdens bedste mineralvand), lukkede for visa til georgiske statsborgere og stoppede endda flyvningerne mellem Tbilisi og Moskva (flyvningerne er siden blevet genoptaget).

Disse skridt fra russisk side er temmelig uforståelige. For boykotten har nok ramt Georgien bredt, men

rammer i særlig grad ramt de elementer i det russiske og georgiske samfund, der kunne sikre kulturelle og økonomiske bånd mellem Georgien og Rusland: Den økonomiske boykot rammer de handelsmænd og sektorer, der før hovedsagelig arbejdede på det russiske marked. Visumstoppet rammer især det armenske mindretal, der i høj grad levede af at rejse til Rusland og arbejde i sommerhalvåret.

Og bølgen af fjendtlighed mod georgiere, som bl.a. medførte politiraziaer i det georgiske hus på Arbat i hjertet af Moskva, rammer især de georgiere, der bor millioner af i Rusland. Resultatet af den russiske politik har derfor været, at Ruslands fjender i Kaukasus har fået vind i sejlene, mens Ruslands venner har mistet argumenterne for et tæt forhold til Rusland.

Ikke desto mindre er Georgien stadig med i SNG. En praktisk grund er måske, at det formelt er SNG, der står for de fredsbevarende styrker i Abkhasien, og selv om de er russisk dominerede, så giver det i hvert fald formelt Georgien ret til at få indsigt i operationerne.

En bredere forklaring er måske, at det ikke er så nemt for Georgien at melde sig ud af sin postsovjjetiske virkelighed. Naboerne (bortset fra Tyrkiet) har trods alt alle en fortid i Sovjetunionen.

Et af Ruslands største prestigeprojekter er planerne for vinterolympiaden i Sotji i 2014, umiddelbart nord

MIKAEL HERTOFT

for Abkhasien. Dette projekt vil bringe storpolitik og international opmærksomhed til området. Når de ser på, hvordan olympiaden i Beijing er blevet brugt til at rette søgelyset mod Tibet og spørgsmålet om menneskerettigheder i Kina, så må russiske magthavere frygte at noget tilsvarende kan ske med vinterolympiaden. Dette giver Rusland en stærk interesse i at få normaliseret forholdet til Georgien.

Samtidig vil vinterolympiaden også sætte skub i Ruslands planer for integration af Abkhasien i Ruslands økonomi, idet man planlægger at anlægge cementfabrikker i Abkhasien til byggeriet op til olympiaden. Endnu er der længe til 2014, og man kan forestille sig at Rusland i de næste 3-4 år vil øge presset på Georgien for at få løst konflikterne i Abkhasien og Sydossetien, men på russiske betingelser.

Ruslands interesse er dels at få sat et endelig punktum for Georgiens ambitioner om NATO-medlemskab og at modvirke en reintegration af Sydossetien og Abkhasien i Georgien. Hvis det ikke lykkes Rusland at få sin vilje i løbet af 3-4 år, så vil Rusland derimod være tvunget til at søge en form for diplomatisk udglætning i forhold til Georgien for at undgå skandaler omkring vinterolympiaden.

Georgien som USA's allierede

USA har i flere år behandlet Georgi-

en som en tæt allieret, udsigt til NATO-medlemskab eller ej. Georgien er et betydningsfuldt medlem af en anden alliance: 'Koalitionen af Villige', de få lande der opretholder et militært engagement og medansvar for USA's besættelse af Irak.

Mens lande som Ukraine og Danmark har trukket sig ud, og England og Australien har skåret voldsomt ned på deres tropper (Australien har netop trukket 500 mand ud og har nu kun 300 soldater i Irak, hvoraf 110 bevogter den australske ambassade), så vokser Georgiens engagement i Irak til stadighed – Georgiens militære engagement i Irak er nu det tredjestørste efter USA selv og Storbritannien. Georgien ligger ikke langt fra Irak.

Georgien får så til gengæld en omfattende, amerikansk finansieret fornyelse af sin hær efter NATO-standard. Dette opfattes naturligvis som en trussel fra russisk og ikke mindst fra abkhasisk og sydossetisk side. (Man må ikke glemme, at konflikten med de to udbryderområder ikke kun er en konflikt med Rusland, men også med nationale minoriteter, der energisk modsætter sig at blive underordnet Tbilisi, som de mangler tillid til). Rusland føler sig sikkerhedsmæssigt truet af NATOs udvidelse mod øst og bliver helt hysterisk ved tanken om georgisk NATO-medlemskab.

Den nuværende amerikanske tilstedeværelse er en torn i den russiske bjørns fod.

Krænkelser på begge sider

Den 22. april – dvs. midt under valgkampen til parlamentsvalget – blev et ubemandet fly – en såkaldt drone eller på engelsk *Unmanned Aerial Vehicle* – UAV, skudt ned over den abkhasiske kyst. Flyet var et Hermes 450 – et rekognosceringsfly, der kan flyve i op mod 20 timer med en effektiv rækkevidde på 500-600 km fra basen, og som kan armeres med to hellfire missiler. De små ubemandede fly bruges af det israelske militær som angrebsfly.

I dansk presse, og i endnu højere grad i georgisk presse, er det blevet skildret som russisk aggression, at et sådant fly er blevet skudt ned. FN kom godt en måned efter nedskydningen med en rapport. Rapporten bekræfter ud fra det materiale, der er stillet til rådighed fra georgisk side, at der med stor sandsynlighed er tale om nedskydning fra et russisk fly.

Dette er en krænkelser af våbenhvileaftalen indgået i Moskva i 1994, slår FN's rapport fast.

Men hvad der er meget underreporteret i international presse er, at Georgien bliver udsat for præcis lige så skarp en kritik fra FN. Det er en krænkelser af våbenhvileaftalen, at Georgien overflyver Abkhasien med ubemandede spionfly. "Det siger sig selv, at den form for militær efterretningsindsamling på abkhasisk territorium må blive set som forløber for en militær operation, specielt i en

periode med et spændt forhold mellem parterne."

FN's rapport tilføjer, at det er værd at bemærke, at den abkhasiske side har rapporteret 16 overflyvninger med ubemandede fly siden august 2007.

Rapporten, som altså kritiserer både Georgien og Rusland for krænkelser af våbenhvileaftalen, slutter med en påmindelse til parterne om at "En våbenhviletilstand har en stor fordel – at den forhindrer krig. På den anden side pålægger den også en begrænsning i friheden hos parterne, inklusive den at tage skridt, som kan og vil blive opfattet som trusler fra den anden side."

På selve valgdagen blev to busser, der havde transporteret vælgere, beskudt med granater og ødelagt i Kurcha tæt på den abkhasiske grænse. Episoden fik massiv dækning i georgisk TV i valgudsendelserne, og georgisk TV hævdede, at busserne var blevet beskudt af abkhasiske separatister.

Den norske Helsinki Komite havde Ivar Dale og Aage Borchgrevink som observatører i området, og de talte med en række lokale øjnevidner, der alle mente, at episoden var iscenesat af den georgiske side som mediebegivenhed omkring valget.

Hvad der er sandheden er svært at sige, og sådan er det som oftest i Kaukasus – der er påstande og modpåstande og at komme ind til kerne og finde ud af, hvad der sandt, er vanskeligt.

MIKAEL HERTOFT

Fred og stabilitet

Georgien er nu et vigtigt transitland for olie og snart gas fra Aserbajdsjan og Centralasiens oliefelter. Georgien er ved at åbne nye vej- og togforbindelser til Tyrkiet, og dermed vil Georgien også blive transitland mellem Aserbajdsjan og Armenien og Tyrkiet. Det vil sikre den georgiske stat relativt små, men stabile indtægter.

Den georgiske stat er ikke særlig stabil, men det er ikke noget nyt. Georgiens stabilitet ligger i noget andet – i folket, dets sammenhold og dets tilhørsforhold til den georgi-

ske nation. Selv på et kort ophold i Georgien kan man ikke undgå at blive inviteret til en georgisk fest – en *supra*. Mad og drikke er vigtig ved en sådan fest – men det vigtigste er, at der er en *Tamada* – en slags leder af festen, der er den ældste og øverste i hierarkiet blandt værterne.

Tamadaen udbringer skåltaler, og et par af dem vil uvægerligt være for Georgien og for fred!

Mikael Hertoft er cand. mag i russisk og øststatskundskab og har netop været langtidsobservatør ved parlamentsvalget i Georgien.

Fremtiden for Iraks arabiske sunnimuslimer

Helle Lykke Nielsen

Iraks sunnimuslimer har om nogen måttet betale prisen for krigen i Irak. Efter i flere hundrede år at have tilhørt Iraks magtelite mistede de i 2003 deres magtposition og blev reduceret til en blandt flere minoriteter i Irak. Hvordan er det gået dem siden Saddamstyrets fald, og hvordan tegner fremtiden sig for dem?

Saddamstyrets fald i 2003 var på mange måder en katastrofe for Iraks arabiske sunnimuslimer. I flere hundrede år havde de siddet på magten i Irak, først under osmannerne frem til Første Verdenskrig og siden i den irakiske nationalstat, hvor de udgjorde rygraden i militæret, efterretningstjenesterne og partiapparatet. Selv om de talmæssigt var en minoritet – som tommelfingerregel regner man med, at de udgør omkring 20 procent af befolkningen, men ingen ved det helt nøjagtigt – formåede de effektivt at underlægge sig resten af den irakiske befolkning.

Men i 2003 var det slut: Den amerikanske invasion fjernede effektivt

den sunnimuslimske ledelse med Saddam i spidsen, opløste den irakiske hær med tilhørende efterretningstjenester og forbød Bathpartiet. Det sunnidominerede irakiske magtapparat faldt sammen, og de arabiske sunnimuslimer blev reduceret til en minoritet, der talmæssigt blot var lidt større end kurderne, som hovedsageligt også er sunnimuslimer, men etnisk ikke er arabere.

Det var selvsagt ikke alle arabiske sunnimuslimer, der var en del af Saddams magtapparat. Mange var slet ikke aktive i partiet, endstøttede hans magtpolitik, og nogle modarbejdede endda styret i en så-

HELLE LYKKE NIELSEN

dan grad, at de var nødt til at gå i eksil, hvis de ikke ville miste livet eller rådne op i et irakisk fængsel.

Alligevel var det som hovedregel en fordel at tilhøre gruppen af arabiske sunnimuslimer under Saddam, for det gav lettere adgang til velbetalte job i militæret og efterretningstjenesterne, højtstående embedsfunktioner i Bathpartiet og de goder, der fulgte med i form af høj løn, gode boligforhold, lettere adgang til gode skoler for børnene, etc. Med invasionen forsvandt dette eksistensgrundlag som dug for solen og ramte alle uanset deres støtte eller mangel på samme til styret.

Iraks arabiske sunnimuslimer er ikke nogen homogen befolkningsgruppe. Geografisk er de spredt over Bagdad, de nordlige områder i og omkring Tikrit, Samara og al-Dur, stammeområderne i den vestlige del af landet samt de blandede befolkningsområder syd for Bagdad. Socialt er de meget forskellige: I Bagdad og de større byer udgjorde de kernen i den irakiske middelklasse under Saddam, og selv om meget har ændret sig siden 2003, er de stadig overrepræsenteret blandt den sociale og kulturelle byelite.

I de vestlige stammeområder derimod udgør de en skønsom blanding af fattige landarbejdere og bønder, lokale rigmænd og velhavende stammeledere. Politisk og religiøst dækker de et stort spektrum fra sekulære grupper over tværreligiøse partier til islamister og jihadi-

ster, der er parate til at udføre voldelige handlinger i islams navn. Iraks arabiske sunnimuslimer er kort sagt en meget broget forsamling både økonomisk, socialt og kulturelt.

Problemer efter invasionen

Invasionen i 2003 medførte voldsomme forandringer for de arabiske sunnimuslimer. I kølvandet på den irakiske stats kollaps stod de nu uden ledere og dermed uden nogen til at tage over og varetage deres interesser i det nye Irak. Der var ingen institutioner, der kunne danne ramme om et nyt politisk liv, ingen eksilgrupper af betydning, der kunne vende tilbage og hjælpe med processen, og måske værst af alt – intet bud på, hvad der nu skulle bære den arabisk sunnimuslimske identitet videre. Den politiske og sociale identitet, der havde udgjort kittet mellem dem, var væk, og en ny skulle genopfindes *from scratch*.

Og siden invasionen har problemerne stået i kø. De arabiske sunnimuslimer har ikke blot mistet deres tidligere privilegier, men er også konkret blevet meget fattigere: De har mistet deres job i militæret, efterretningstjenesterne og partiet, og mange er blevet fyret fra andre job af personlige eller sekteriske grunde, eller fordi de står først i køen, når økonomien kræver nedskæringer.

Den manglende sikkerhed i landet har ramt sunnierne hårdt, både

Fremtiden for Iraks arabiske sunnimuslimer

fordi indenrigsministeriets shiadowminerede politi mange steder systematisk jagter sunnier og sætter dem i fængsel – det dokumenteres bl.a. af at arabiske sunnier er stærkt overrepræsenteret i de irakiske fængsler – og nogle steder har man sågar oprettet hemmelige centre for sunnifanger, der tortureres og mishandles.

Mange sunnier, især i de vestlige stammeområder, føler at amerikanerne i særlig grad er ude efter dem med de voldsomme angreb fx på Falluja og de mange besværligheder, de udsættes for i dagligdagen af amerikanske soldater, hvilket nogle steder kan minde om regulær besættelse. Og så er de bange for fremtiden og for, hvad der skal ske, hvis Irak bliver en føderal stat med ud-bredt regionalt selvstyre: De frygter, at de vigtige olieindtægter så vil blive kanaliseret uden om de sunnimuslimske områder og gøre de arabiske sunnimuslimer endnu fattigere, end de er i dag.

Og der er i praksis meget lidt, almindelige sunnimuslimer kan gøre ved situationen – prøve at skifte navn så det lyder mindre sunnimuslimsk, købe sig til et falsk identitetskort der angiver shia som trosretning, og ellers holde sig indendørs for ikke at komme i problemer. Med mindre man altså engagerer sig politisk og deltager i det spegede magtspil, der kendetegner det nye irakiske styre, eller vælger at lægge kræfterne i en af de væbnede grupper, der ved hjælp af bomber, likviderin-

ger og andre voldelige midler bekæmper de shiamuslimske og amerikanske fjender.

Der er et bredt udvalg af grupper at vælge mellem – al-Qaeda i Mesopotamien, Jaish al-Islam, Jaish Muhammad og Ansar al-Sunna for blot at nævne nogle – og her kan man både få afløb for vrede og frustration og tillige tjene gode penge, der kan holde familien oppe i en svær tid. Det er ikke underligt, at det er svært at få bugt med den sunnimuslimske modstand i Irak under de omstændigheder.

Nye muligheder

I det seneste års tid har der dog åbnet sig nye muligheder: I takt med de stigende uoverensstemmelser mellem væbnede sunnimuslimske grupper som fx al-Qaeda og sunnimuslimske stammeledere, der fra 2006 førte til stadig flere likvideringer af lokale stammeledere, borgmestre og andre, der ikke ville følge islamisternes påbud, har amerikanerne forstået at støtte disse stammer med penge og våben til gengæld for, at de så deltager i at opretholde sikkerheden og samarbejder med amerikanerne om at slå de islamistiske grupper ned.

Fænomenet der går under betegnelsen *Sahwa*, vækkelse, eller 'Berørte lokale borgere' som amerikanerne har valgt at kalde dem, har til formål at isolere al-Qaeda, forbedre sikkerheden og give stammefolk og al-

HELLE LYKKE NIELSEN

mindelige sunnimuslimske irakere penge at leve for, og det er håbet på længere sigt at knytte disse grupper tættere til den irakiske stat, fx gennem militær og politi. Der skulle i dag være mere end 90.000 *sahwaer*, primært i Bagdad og i den nord- og vestlige del af landet, der for ca. 10 USD om dagen samarbejder med amerikanerne om at beskytte sunnimuslimske kvarterer og landsbyer, og det har utvivlsomt bidraget til den reduktion af volden, man har set i Irak siden efteråret 2007.

Og på det seneste har det rent faktisk ført til resultater: Omkring 5000 af disse *sahwaer* skulle i løbet af foråret 2008 være blevet indrulleret i de irakiske sikkerhedsstyrker, primært i det lokale politi, og selvom det har affødt en del modstand blandt shiamuslimske politifolk, der typisk anser *sahwaerne* for terrorister, som blot for en stund har skiftet side, har det utvivlsomt bidraget til at forøge stabiliteten: Sunnierne har brug for konkrete resultater i form af job og bedre leveforhold, hvis ikke de igen skal give deres støtte til al-Qaeda og andre voldelige grupper. Men der er stadig lang vej igen, før man når målet om at integrere 20.000 *sahwaer* i sikkerhedsstyrkerne og finde civile job til resten.

De nye politiske ledere

Siden invasionen i 2003 har sunnierne altså måttet kæmpe på mange niveauer for at holde sammen på liv

og familie og skabe en dagligdag under helt nye betingelser. Og selv om mediebilledet både nationalt og internationalt primært har fokuseret på de væbnede gruppers attentater, død og ødelæggelse – den slags giver som bekendt gode billeder – har der også været bevægelse og udvikling inden for det politiske liv.

Efter den rådvildhed, der prægede de arabiske sunnimuslimer i tiden efter invasionen, er der efterhånden dukket en række nye ledere op af forskellig observans, der med større eller mindre held har forsøgt at varetage sunnimuslimske interesser. Det er selvsagt mere komplekst at beskrive end attentater og selvmordsbomber, men fortjener så meget desto mere opmærksomhed, som at det er herfra, håbet om en mere fredelig varetagelse af deres interesser skal hentes.

De nye politiske ledere er, ganske som den sunnimuslimske befolkning generelt, ikke nogen homogen gruppe. De kommer fra både sekulære og religiøse grupper og tilhører såvel byeliten som ulamaer og stammesheiker. Deres vigtigste opgave lige efter invasionen var at minimere det magttab, de arabiske sunnimuslimer havde lidt, og skaffe sig mest mulig indflydelse.

Og det lykkedes i begrænset omfang i den første tid: I den midlertidige regering, der blev etableret under ledelse af Iyad Allawi i juni 2004 og under stærk amerikansk kontrol, var fem ud af 25 ministre arabiske

Fremtiden for Iraks arabiske sunnimuslimer

sunnimuslimer, herunder bl.a. indenrigsministeren, og det var også en sunnimuslim, stammelederen Ghazi al-Yawir, der blev udpeget som Iraks første præsident.

I den overgangsregering, der fulgte i maj 2005, var der ligeledes fem sunnimuslimske ministre: Her mistede man ganske vist indenrigsministerposten, men fik i stedet forsvarsministeriet, og præsidentembedet måtte overdrages til kurderen Talabani, og al-Yawir måtte nøjes med en post som vicepræsident. Men det, der ifølge den israelske historiker Ronen Zeidel var mest karakteristisk for den periode, var, at de fleste af disse ministre primært var folk, der var vendt hjem fra eksil, og som derfor ikke var repræsentative for sunnibefolkningen som helhed.

Religiøse rørelser

I samme periode begyndte repræsentanter for forskellige religiøse grupperinger at markere sig politisk. En af de mest omtalte var *Hayyat Ulama al-Muslimin*, Rådet for Muslimske Lærde – en paraplyorganisation af sunnimuslimske ledere, der forsøgte at balancere mellem rollen som talerør for sunnimuslimerne, om end de ikke havde ambitioner om direkte politisk deltagelse, samtidig med at de indirekte gav i hvert fald moralsk støtte til den væbnede modstand.

Mange af disse var begyndt deres

politiske aktivisme i 1990'erne, hvor Saddam som reaktion på nederlaget i Kuwait og den voldsomme nedslagtning af det efterfølgende shiamuslimske oprør i det sydlige Irak havde kastet sig ud i en religiøs propaganda-aktion: Målet var at udbrede en økumenisk sunni-shiaislam, der kunne lægge låg på den voksende shiamuslimske bevidsthed i samfundet, og det foregik bl.a. ved at bygge moskeer, både i sunni- og shiaområder, uddele koraner og lade sig filme under bøn.

Det var også i den periode at det irakiske flag fik tilføjet *allahu akbar* som et tegn på styrets religiøsitet. Ifølge Zeidel og flere andre historikere førte kampagnen imidlertid blot til en voksende kløft mellem irakiske sunni- og shia-muslimer, hvor imamer af begge retninger prædikede deres egne versioner af islam og derved gav plads til en voksende modstand mod regimet.

Og det var nogle af disse imamer, der efter invasionen i 2003 begyndte at manifestere sig i sunnimuslimske organisationer, som fx Rådet for Muslimske Lærde. Og de havde i langt højere grad end de tilbagevendte eksilministre forbindelser til sunni-befolkningen.

En anden islamisk inspireret gruppering af sunnimuslimer, som dukkede op i de første år efter invasionen, var *Hizb al-Islami al-Iraqi*, Det Irakisk-Islamiske Parti. Det var oprindeligt dannet i 1960 som en udløber af Det Muslimske Broderskab i

HELLE LYKKE NIELSEN

Egypten, men var blevet forbudt i 1961 og havde været det frem til 2003. Mange af disse folk havde ligesom imamerne i Rådet for Muslimske Lærde opholdt sig i Irak under Saddam-styret og repræsenterede derfor også et alternativ til de hjemvendte eksil-ministre.

Og partiet klarede sig faktisk så godt ved det irakiske parlamentsvalg i 2005, at det fik en vicepræsidentpost, der stadig i dag er besat med partiets generalsekretær Tariq al-Hashimi, samt to af de seks ministerposter, der tilfaldt sunnimuslimerne.

At partiet definerer sig som islamisk betyder dog ikke, i hvert fald på nuværende tidspunkt, at det religiøse helt dominerer partiets politik. Skal man tro al-Hashimi og andre partifolk, lægger partiet først og fremmest vægt på at skabe et nationalt og uafhængigt Irak med plads til alle, også shiamuslimer, og lægger dermed politisk afstand til al-Qaeda's vision om et sunnimuslimsk kalifat i Irak.

Bathpartiet

Også tidligere Bath-folk har på forskellig vis søgt at sikre sig politiske indflydelse. En af de få ledende Saddam-folk som det endnu ikke er lykkedes amerikanske styrke at tage til fange, tidligere vicepræsident Izzat Ibrahim al-Duri, har siden 2003 forsøgt at videreføre partiet: al-Duri der siden 1970'erne har hørt til Saddams mest tro væbnere – bl.a. blev

hans datter gift med Saddams ældste søn Udai i 1988 – skal ifølge flere forskellige kilder have overtaget ledelsen af partiet, og af det seneste kommuniké fra partiet, der er tilgængeligt på nettet, fremgår det, at han på en enhedskongres "i et befriet område i Bagdad" med "22 irakiske modstandskampgrupper", der blev afholdt den 2. oktober 2007, skulle være blevet valgt "som øverstbefalende for en overkommando for Jihad og befrielseskamp".

Men hvor al-Duri ifølge nogle kilder i august 2007 skulle have frasagt sig samarbejdet med de irakiske al-Qaeda-folk og annonceret, at han var parat til at forhandle med det nye irakiske styre, har andre fraktioner af Bathpartiet, fx generalsekretær Ghazwan Kubeisi, offentligt fastholdt ønsket om at samarbejde med væbnede oprørsgrupper. Der ser således ud til at være en grundlæggende splittelse blandt forskellige fraktioner i Bathpartiet om partiets retning, og trods den mere lempelige lov om af-bathificering, som det irakiske parlament vedtog i februar i år, er det usandsynligt at nogle af disse nogensinde vil få plads i det etablerede politiske system.

Også en række enkeltpersoner begyndte at manifestere sig politisk efter invasionen: Tidligere ministre der havde trukket sig ud af Bathpartiet under Saddam, kulturpersonligheder og andre, der i sidste ende bedst kan beskrives som repræsentanter for store familier og stammer,

Fremtiden for Iraks arabiske sunnimuslimer

begyndte langsomt at organisere deres baglande og fik efterhånden formet grupperinger, der lidt efter lidt tog form af partier: Partiet for National Dialog, Den Irakiske Folkekongres, Den Nationale Front for et Frit og Forenet Irak etc.

Et godt eksempel på en af dem, der har haft succes i processen og i dag er med til at tegne de arabiske sunnimuslimer politisk, er Saleh al-Mutlaq fra *Hizb al-Hiwar al-Watani*, Partiet for National Dialog. Han er født i 1947 i nærheden af Falluja og var som mange andre af de arabiske sunnimuslimske ledere tidligere medlem af Bathpartiet, men meldte sig ud i 1977. Han er uddannet agronom og har endda en ph.d. fra universitetet i Aberdeen, men slog sig siden med stor succes ned som forretningsmand.

Økonomisk har han klaret sig så godt, at det forekommer sandsynligt, at han må have haft gode forbindelser til styret, ikke mindst under sanktionerne op igennem 1990'erne.

Partiet for National Dialog er i dag Iraks næststørste sunnimuslimske parti og det femte største i parlamentet, og han selv er en af de mest fremtrædende sunnimuslimske ledere både nationalt og internationalt. Andre personer, der på lignende måde er trådt frem med stor gennemslagskraft efter 2003, er fx Adnan al-Dulaimi, der leder det største sunnimuslimske parti Det Irakiske Folks Råd, og som bl.a. har sit bag-

land i den store Dulaimi-stamme, og Mahmud al-Mashhadani fra Det Irakisk-Islamiske Parti, der i dag er parlamentsformand.

Før 2003 var disse på det nærmeste ukendte i offentligheden, og netop den proces illustrerer meget godt, hvor nyt og spinkelt et grundlag de arabiske sunnimuslimske ledere agerer på.

Den politiske proces

Rådsvildheden i de første år efter invasionen og spændingerne mellem de forskellige sunnimuslimske grupper om, hvilken taktik der ville medføre mest mulig indflydelse i det nye Irak, førte til boykot af det første parlamentsvalg. Det var en katastrofe, som hurtigt gik op for mange sunnimuslimer, der nu stod over for et parlament bestående af næsten udelukkende kurdiske og shiamuslimske repræsentanter med dagsordener, der var ganske forskellige fra de sunnimuslimske.

Parlamentets vigtigste opgave var at forhandle en ny irakisk forfatning på plads, der siden skulle til folkeafstemning, og derfor havde alle parter, herunder også kurdiske og shiamuslimske parlamentarikere, en vis interesse i at drage sunnimuslimerne ind i arbejdet.

Der blev udpeget observatører for sunnierne, som kom med i det videre arbejde, og selv om det ikke førte til nogle sunnitiske fingeraftryk af betydning på forfatningen, al den

HELLE LYKKE NIELSEN

stund at observatørerne i kraft af deres antal som regel blev stemt ned, lærte mange sunnimuslimer lektien: At der ikke er nogen vej uden om politisk deltagelse, hvis de vil maksimere deres indflydelse.

Det kunne man bl.a. konstatere af deres deltagelse i folkeafstemningen om forfatningen, om end langt de fleste stemte imod, og siden i det første regulære parlamentsvalg, der blev udskrevet efter retningslinjerne i den nye forfatning.

Op til parlamentsvalget i 2005 indgik flere af de sunnimuslimske partier koalitioner i forskellige kombinationer med det resultat, at den store sunnimuslimske koalitionsliste *Jabha al-Tawafiq al-Iraqiyya*, Fronten for Irakisk Enighed, der består af Det Irakiske Folks Råd, Partiet for National Dialog og Det Irakisk-Islamiske Parti, fik 44 af de 275 pladser i det irakiske parlament. Det førte til seks ministerposter, herunder forsvarsministerposten som dog er besat af en uafhængig kandidat, samt posten som parlamentsformand, vicepræsident og -statsminister – alt i alt ikke noget ringe resultat set i lyset af den svage udgangsposition, som de arabiske sunnimuslimer havde i 2003.

Det kan så godt være, at nogle sunniministre og parlamentsmedlemmer undervejs har trukket sig fra deres poster i et forsøg på at lægge pres på de øvrige grupper, ganske som fx de shiamuslimske repræsentanter for Muqtada al-Sadrs parti

også har, men de er som regel enten vendt tilbage eller har sørget for, at andre sunni-repræsentanter har overtaget deres poster.

Det kan også godt være, at de ofte føler sig misbrugt som brikker i et politisk spil, sådan som det p.t. sker i sagen om henrettelsen af kemiske Ali, der skulle have været hængt for mange måneder siden, men som Maliki trækker i langdrag for at sikre, at endnu to af Saddams folk trods sunnimuslimske protester bliver henrettet i samme ombæring.

Alligevel har læren været klar: Det irakiske parlament er en vigtig kanal i den proces det er at skaffe sig indflydelse på egne betingelser i det nye Irak. Og det hellere med en gruppe ledere af blandet art, som har gode forbindelser til befolkningen, end med tilbagevendte eksilpolitikere.

Efter attentatet mod den gyldne moske i februar 2006, hvor sunnimuslimske grupper ødelagde en vigtig shiamuslimsk helligdom, har parlamentet haft svært ved at fungere i lyset af den voldsspiral, attentatet medførte. Derved har de væbnede sunnimuslimske grupper, man mener udøvede attentatet, bidraget til at spænde ben for det videre politiske arbejde og har sammen med generelle politiske spændinger mellem de forskellige etniske og religiøse grupper søgt at blokere for, at Irak kommer videre.

Der er dog sket forbedringer i løbet af 2008, hvor det bl.a. er lykke-

Fremtiden for Iraks arabiske sunnimuslimer

des at få vedtaget et budget, en amnestilov samt en lov om af-bathificering, samtidig med at regeringen med en vis succes har slået ned på væbnede militser i både Basra, Bagdad og Mosul.

Men midt i det politiske virvar ser det ud, som om de sunnimuslimske politikere til stadighed gør sig overvejelser om, hvordan deres politiske indflydelse kan maksimeres. Det kan man bl.a. få et indtryk af, når man ser på de argumenter, de bruger for at fremme deres interesser. De ligner på mange måder dem, som også Saddam brugte i sin tid: At nedtone religion så vidt det overhovedet er muligt, for at mindske fokus på Iraks religiøse sammensætning, og optone en irakisk og arabisk nationalisme, altså tilhørsforholdet til de omgivende arabiske stater, Den Arabiske Liga og andre arabisksindede organisationer.

Der synes i dag at være en klar bevidsthed om, at antallet af potentielle sunnimuslimske stemmer aldrig vil give en vælgerandel, der kan udløse fordums tiders afgørende indflydelse.

Men ved at italesætte en irakisk fællesskabsfølelse og et tilhørsforhold til den arabiske verden kan man måske etablere en dagsorden, der kan hente støtte fra shiamuslimske arabere og sunnimuslimske kurdere, og derved give grundlag for at forhandle sig frem til større indflydelse, end deres antal berettiger.

Det modsatte, nemlig at optone

den religiøse identitet, sådan som mange shiamuslimer og en del væbnede sunnimuslimske grupper gør det, kan kun føre til flere problemer og mindre indflydelse. Og det er jo god og sund politisk tæft, der peger fremad.

Om det så lykkes, er en anden sag.

Helle Lykke Nielsen, lektor, ph.d., Center for Mellemøststudier, Syddansk Universitet.

Udvalgte kilder

Claude, Patrice: Irak: les janissaires de l'Amérique. *Le Monde*, 19. marts, 2008
www.lexisnexis.com.proxy1-bib.sdu.dk:2048/uk/nexis/search/newssubmitForm.do

Det Irakisk-Islamiske parti
www.niqash.org/content.php?contentType-ID=151&id=1013

Komiteen for et frit Irak: Den irakiske modstand danner Overkommando for Jihad og Befrielse
www.fritirak.dk/artikler/nyheder/2007/1004_kommunike_overkommando_for_jihad.htm

Rubin, Alissa J.: Conflicts Deepen Between Local Iraqi Governments and U.S.-Backed Sunni Groups. *New York Times*, 10. februar 2008.
www.nytimes.com/2008/02/10/world/middleeast/10iraq.html?st=cse&sq=iraq+%2B2008+%2Bsunni&sc=14

Zeidel, Ronen (2008): A Harsh Readjustment: The Sunnis and the Political Process in Contemporary Iraq. I Barry Rubin (ed) *Iraq after Saddam*. Under udgivelse.

Øst-Timors tilbageslag

Sven Gunnar Simonsen

I 1999 fremstod Øst-Timor som det perfekte laboratorium for statsbygning under international ledelse. Men siden er meget gået galt

I februar i år ble Øst-Timor i noen dager synlig på internasjonale medias radar, i og med attentatforsøkene mot president José Ramos Horta og statsminister Xanana Gusmão. Nobelprisvinneren Ramos Horta ble alvorlig såret, mens den tidligere geriljalederen og presidenten Gusmão unnsnapp.

Forrige gang Øst-Timor var i søkelyset var for to år siden, da en konflikt innad i hæren utviklet seg til en krise hvor minst 37 ble drept og 155.000 av landets 1,2 millioner innbyggere flyktet fra sine hjem. Dette skjedde bare et par uker etter at daværende sjef for Verdensbanken, Paul Wolfowitz, besøkte Øst-Timor og gratulerte landets ledere med å ha lyktes i å sikre fred og stabilitet. Også FNs framdriftsplan tilsa at suksessen var sikret: de aller fleste punktene på 'oppdrag utført'-listen var krysset av, og det gjensto bare en måned til den siste, beskjedne FN-operasjonen formelt skulle avsluttes.

Øst-Timor var portugisisk koloni i

mer enn 400 år. Da det autoritære Salazar-Caetano regimet i Lisboa falt i 1974, løsnet også grepet om koloniene. I Øst-Timor ble friheten fulgt av væpnet strid mellom rivaliserende politiske grupper, noen av dem med støtte fra naboen Indonesia. I desember 1975 invaderte så Indonesia Øst-Timor. Anslagene for hva okkupasjonen kostet varierer; minst 100.000 men kanskje så mange som 200.000 ble drept eller døde av sult og sykdom forårsaket av okkupasjonen. Motstandsbevegelsen ble likevel aldri helt nedkjempet, og internasjonalt hadde timoreserne mange støttespillere.

Først med den indonesiske diktatoren Suhartos avgang i 1998 fikk timoreserne en ny sjanse. En folkeavstemning om Øst-Timors framtid, administrert av FN, ble avholdt i august 1999. Tross en atmosfære av frykt stemte så mange som 78 prosent for selvstendighet. Indonesias militære trakk seg ut i ukene som fulgte, men lot først sine timoresiske

Øst-Timors tilbageslag

militiaer gå berserk. Anslagsvis to tusen mennesker ble drept, to tredeler av befolkningen ble drevet på flukt, og 70 prosent av bygningsmassen ble brent ned.

Noen uker senere vendte FN tilbake, og en massiv internasjonal operasjon ble satt i verk. En FN-administrasjon (UNTAET) regjerte Øst-Timor fra 1999 til landet ble selvstendig i 2002. 'Alt' hastet da FN ankom Øst-Timor. Å bygge en øst-timoresisk stat var en overveldende oppgave. Dette var allerede Asias fattigste land, med størstedelen av befolkningen sysselsatt i naturalhusholdning, og en fødselsrate på åtte barn per kvinne (den høyeste i verden). Og nå altså enorme ødeleggelsener og nye traumer i kjølvannet av den indonesiske tilbaketrekningen.

Samtidig var det flere ting som ga grunn til optimisme. Okkupasjonsmakten hadde trukket seg ut, og en samlende nasjonalfølelse hadde vokst fram rundt ønsket om selvstendighet. Internasjonal bistand ble ønsket velkommen, og landet hadde til og med uutnyttede olje- og gassressurser som kunne gi gode inntekter. Med et lite territorium og en liten befolkning virket det hele håndterbart.

Nær nedsmeltning

I 2006 kom landet likevel nær en full nedsmeltning. Krisen ble utløst da en gruppe på 600 soldater ble sparket på grunn av tjenesteforsøm-

melse. Denne gruppen ble kalt 'petisjonistene' fordi mange av dem hadde undertegnet en petisjon stilet til landets ledere hvor de hevdet at de ble diskriminert fordi de kom fra Øst-Timors vestlige del. Protestene som fulgte utartet til voldelige sammenstøt, først og fremst i hovedstaden Dili. Flere politifolk sluttet seg til petisjonistene. Soldater, politi, petisjonister og væpnede sivile støtte sammen, hærens hovedkvarter og hærsjefens privatbolig ble angrepet, og hæren svarte med å angripe politihovedkvarteret i Dili. I lovløsheten som rådde fikk hovedstadens stadig sterkere ungdomsgjenger herje fritt. Seks tusen hus ble helt eller delvis ødelagt i Dili alene.

I juni gikk Fretilins statsminister Mari Alkatiri motvillig av, og José Ramos-Horta (som hadde gått av som utenriksminister én dag tidligere) tok over. Samme måned kom en australsk-dominert internasjonal militærstyrke til landet, og uroen ble gradvis dempet. I august ble et nytt, stort FN-opdrag (UNMIT) etablert. Lokale og internasjonale krefter startet gjenoppbyggingen, av bygninger, institusjoner – og tillit.

Øst-Timor sto igjen som et mer splittet samfunn etter krisen. Mest iøynefallende var måten et tidligere ganske uvesentlig regionalt skille – mellom folk fra vest (*loromonu*) og øst (*lorosae*) i landet – var blitt langt viktigere, og nå preget mange andre konfliktlinjer. Politikk i Øst-Timor hadde lenge vært uforsonlig, men

SVEN GUNNAR SIMONSEN

ved president- og parlamentsvalgene våren 2007 trådte dette øst-vest-skill-et fram på en helt ny måte. Da regjeringspartiet Fretilin mistet makten til en koalisjon ledet av hovedmotstanderen, tidligere president Xanana Gusmão, brøt det ut ny uro i hovedstaden og øst i landet.

Problemet med petisjonistene forble uløst etter 2006-krisen. Flere hundre av dem krevde fortsatt å bli tatt opp igjen i hæren. I løpet av 2007 ble petisjonistene tettere organisert under den tidligere sjefen for militærpolitiet, Alfredo Reinado. Avhopperen Reinado var kjent for sin karisma, men også for sitt store ego. Han var ettersøkt for drap etter 2006-krisen, men var like fullt blitt en helt for enkelte vest i landet.

Statsminister Gusmão på sin side viste stadig større utålmodighet med Reinado, og Reinado må ha ant at hans tid på rømmen snart var ute. I desperasjon – og kanskje stormannsgalskap – slo han til mot landets ledere 11. februar. Reinado ble selv drept i attentatforsøket mot president Ramos-Horta.

Med Reinado mistet petisjonistene sin viktigste leder. I ukene som fulgte overga de tidligere soldatene som deltok i attentatforsøkene seg. Reinados høyre hånd, Gastão Salsinha, meldte seg omsider i slutten av april, etter langvarige forhandlinger. Nå arbeider myndighetene med en løsning for de flere hundre petisjonistene som ikke hadde noen rolle i attentatforsøkene, som har meldt

seg for myndighetene og er samlet i en leir i Dili.

Fremdeles må timoreserne leve med unntakstilstanden innført etter 11. februar. Fremdeles er ungdomsgjengene, med ulik regional tilhørighet, sterke. Og 100.000 bor fremdeles i leire for internt fordrevne. I den uklare sikkerhetssituasjonen står arbeidet med økonomisk gjenoppbygging av landet i stampe. Inntektene fra olje- og gassutvinningen kan dekke statens utgifter, men skaper ikke uten videre arbeid til de mange unge som går ledig.

Det finnes lyspunkter. Etter 11. februar valgte myndighetene som et krisetiltak å legge hæren og politiet under en felles kommando. Det er en midlertidig løsning, som også bekymrer enkelte. Men mange timoresere ser det som positivt at militære og politi faktisk kan jobbe sammen. Sikkerhetstiltakene har også gjort slutt på de hyppige sammenstøtene mellom steinkastende ungdomsgjenger. Dette gjør også at noen internt fordrevne viser større vilje til å vende hjem. Men troen på enkle formler og raske resultater i 'det perfekte laboratorium' er borte nå. Å skape varig stabilitet og utvikling i Øst-Timor er blitt vanskeligere etter de siste årenes tilbakeslag. Langsiktig internasjonal støtte vil øke timoresernes sjanse til å lykkes.

Sven Gunnar Simonsen er seniorforsker ved Institutt for fredsforskning, Oslo (PRIO)

Dokument

John McCain: Vi kan skabe en bedre verden

Præsident Truman sagde engang om Amerika, at "Gud har ført os frem til vor nuværende magt- og styrkeposition med tanke på et højere formål". I hans tid var dette formål at inddæmme kommunismen og skabe de strukturer af fred og velstand, der kunne bane sikker vej igennem Den Kolde Krig. Nu er det vor tur. Vi står over for en række nye muligheder, men også over for nye farer. Den videnskabelige og teknologiske udvikling har bragt os velstand uden fortilfælde, udryddet sygdomme og mindsket lidelser for millioner. Vi har i vor levetid chancen for at løfte verden til nye højder for menneskelig trivsel. Men samme teknologier har også medført nye alvorlige risici og udrustet nogle få fanatikere med muligheden for at myrde millioner af uskyldige, ligesom de har resulteret i en global in-

dustrialisering, der på længere sigt vil kunne true vor planet. Skal vi imødegå den udfordring, må vi kunne forstå den verden vi lever i, og forstå, at De Forenede Stater har en altafgørende rolle at spille i udformningen af dens fremtid.

I det 21. århundrede må De Forenede Stater påtage sig et lederskab, ganske som vi måtte det i Trumans dage. Men at påtage sig et lederskab i dag indebærer noget helt andet end i årene efter Anden Verdenskrig, da Europa og de øvrige demokratier stadig var i færd med at rejse sig efter krigens ødelæggelser, og De Forenede Stater var den eneste demokratiske supermagt i verden.

I dag står vi ikke alene. Den Europæiske Union har en magtfuld kollektiv stemme, og der findes store nationer som Indien og Japan, Australien og Brasilien, Sydkorea og

USA's store magt "betyder ikke, at vi er i stand til at gøre alt, hvad vi ønsker. Ej heller bør vi gå ud fra, at vi har al den visdom og viden, der skal til for at få succes..." sagde Republikanernes præsidentkandidat, John McCain, i en tale til World Affairs Council i Los Angeles den 26. marts 2008. *Udenrigs* bringer et uddrag.

DOKUMENT

Sydafrika, Tyrkiet og Israel for at nævne nogle få af verdens førende demokratier. Der findes derudover de stadig mere magtfulde nationer Kina og Rusland, som udøver stor indflydelse i det internationale system.

I en sådan verden, hvor magt i enhver forstand har en bredere og mere jævn fordeling, kan De Forenede Stater ikke påtage sig en ledende rolle i kraft af sin magt alene. Vi må være politisk, økonomisk og militært stærke. Men vi må også lede ved at gøre vor sag tiltrækkende for andre, ved endnu engang at demonstrere frihedens og demokratiets dyder, ved at forsvare det internationale civiliserede samfunds regler og ved at bistå med at skabe de nye internationale institutioner, der skal til for at fremme freden, og de friheder vi sætter så højt. Måske vil det højeste udtryk for lederskab i vore dages verden bestå i, at vi forstår at acceptere og opfylde vore forpligtelser som en stor nation.

At være en god og pålidelig allieret for vore demokratiske partnere er en af disse forpligtelser. Vi kan ikke opbygge en varig fred, der alene bygger på vor egen frihed, og ej heller er dette vort ønske. Vi er nødt til at styrke de globale alliancer, som vi indgår i, og gøre dem til kernen i en ny global kontrakt – et Demokratiernes Forbund – som kan udnytte den potentielt enorme indflydelse hos verdens 100 demokratier til at fremme vore værdier og forsvare

vore fælles interesser. Det centrale i denne kontrakt må bestå i gensidig respekt og tillid.

Vi bør her huske på, hvad Uafhængighedserklæringens grundlæggere indskærpede: At vi skal "udvise behørig respekt over for menneskehedens mange anskuelse". Vor store magt betyder ikke, at vi er i stand til at gøre alt, hvad vi ønsker. Ej heller bør vi gå ud fra, at vi har al den visdom og viden, der skal til for at få succes. Vi er nødt til at lytte til vore demokratiske allieredes synspunkter og respektere deres kollektive vilje. Når vi frem til, at international handling er påkrævet, det være sig militært, økonomisk eller diplomatisk, må vi tilstræbe at overbevise vore venner om, at vi har ret. Til gengæld bør vi også være villige til at kunne lade os overbevise af dem.

Amerika må være en global mønsterborger, hvis det er vort ønske, at andre skal se op til os som forbillede. Vor opførsel indadtil har konsekvenser for, hvordan vi bliver opfattet i udlandet. Vi må bekæmpe terrorister, men vi må samtidig værne om de rettigheder, som vort samfund bygger på. Vi kan ikke udsætte de terrormistænke, vi har pågrebet, for tortur eller behandle dem inhumant. Vi bør efter min mening lukke Guantánamo og arbejde sammen med vore allierede om at skabe en ny international forståelse for, hvad vi stiller op med de farlige individer, som tilbageholdes under vor kontrol.

John McCain: Vi kan skabe en bedre verden

Også på det internationale plan findes der noget, der hedder et godt medborgerskab. Vi er nødt til at være gode forvaltere af vor planet og lægge vore kræfter sammen med andre nationers for at bidrage til at bevare vort fælles hjem. Den globale opvarmning udsætter os for risici, der ikke kender til grænser. Vi og verdens øvrige nationer må tage alvorligt fat på en markant reduktion af drivhusgas-udledningerne i de kommende år – ellers vil vi komme til at aflevere en stærkt forkrøblet verden til vore børnebørn. Vi har brug for en ny aftale, der kan afløse Kyoto-traktaten, et *cap-and-trade-system*, der kan sikre, at vi redder miljøet på en økonomisk ansvarlig måde. Vi amerikanere må i kraft af vort eksempel føre an og tilskynde resten af verden til at deltage, navnlig de fremvoksende nye økonomiske magtcentre, Kina og Indien.

For fireethalvt årti siden betegnede John Kennedy Latinamerikas folk som vore "gamle trofaste venner, som vi er forenet med i kraft af historie, fælles erfaringer og vort faste forsæt om at fremme den amerikanske civilisations værdier". Med globaliseringen er vor halvkugle vokset snævrere sammen og er blevet mere integreret og mere gensidigt afhængig. Latinamerika har i dag en stadig mere vital betydning for De Forenede Staters fremtidsmuligheder. Amerikanere i nord og syd deler en fælles geografi og en fælles skæbne. Latinamerikas lande

er naturlige partnere for De Forenede Stater, som de er det for vor nordlige nabo, Canada.

Forholdet til vore sydlige naboer må bygge på gensidig respekt og ikke på en imperiemagts impuls eller på antiamerikansk demagogi. De forhåbninger, som den nord-, central- og sydamerikanske livsform vækker til live, er for store til det. Jeg tror på, at de to amerikanske kontinenter kan og må blive modellen for det 21. århundredes nye relation mellem Nord og Syd. Vor halvkugle kan blive den første fuldstændigt frie demokratiske verdensdel, hvor handelssamkvem foregår frit på tværs af alle grænser, og hvor retsstatsprincipper og det frie markeds magt fremmer sikkerhed og velstand for alle.

Fælles interesser med Kina

I vore dages verden flytter magten østpå: Asien-Stillehavsregionen er på vej frem. Sammen med Japan, vor demokratiske partner igennem årtier, kan vi gribe de muligheder, der er til stede i verden, som den udvikler sig, og gøre dette århundrede sikkert, således at det bliver både amerikansk og asiatisk, både velstående og frit. Asien har anstrengt sig enormt igennem de senere årtier. Dets økonomiske præstationer er velkendte. Mindre kendt er det, at der i Asien lever flere mennesker under demokratisk styreform end i nogen anden region af verden.

DOKUMENT

At udvikle det rette forhold til Kina vil blive en central udfordring for den næste amerikanske præsident. Kinas seneste fremgang har reddet flere mennesker ud af fattigdom, end det har været tilfælde på noget andet tidspunkt i historien. Men Kinas nye magt indebærer både ansvar og forpligtelser. Kina kan troværdiggøre sin påstand om at være en 'fredelig magt på vej op' ved at øge gennemsigtigheden omkring sin betydelige militære oprustning, ved at samarbejde med verden om at isolere paria-stater som Burma, Sudan og Zimbabwe og ved at opgive sine bestræbelser for at etablere regionale fora og økonomiske ordninger, der er lagt an på at udelukke Amerika fra Asien.

Kina og De Forenede Stater er ikke forudbestemt til at skulle blive hinandens modstandere. Vi har talrige overlappende interesser, og vi håber begge på at se vort forhold udvikle sig på en måde, der er til fordel for begge lande og i videre forstand for Asien-Stillehavsregionen og verden. Men indtil Kina tager skridt i retning af politisk liberalisering, vil vort forhold komme til at bygge på periodisk delte interesser snarere end på et solidt grundlag af fælles værdier.

USA vandt ikke Den Kolde Krig ved at gå enegang. Den transatlantiske alliance og samarbejdet med vore partnere verden over gav os sejren. De bånd, der binder os til Europa i henseende til historie, værdier

og interesser, er unikke. Opkomsten af et stærkt og selvbevidst EU bør amerikanerne hilse velkommen, på samme måde som vi fortsat støtter et stærkt NATO. Det transatlantiske forholds fremtid bestemmes af, hvordan vi sammen vil møde det 21. århundredes globale udfordringer: Ved at udvikle en fælles energipolitik, skabe et transatlantisk fællesmarked, der kan binde vores økonomier tættere sammen, imødegå de farer, som et revanchistisk Rusland stiller os overfor, og institutionalisere vort samarbejde på områder som klimaforandringer, international bistand og udbredelse af demokrati.

Krav til Rusland – og Afrika

Vi bør begynde med at sikre, at G8, gruppen af otte højt industrialiserede lande, igen bliver til en klub for de førende markedsdemokratier. Denne klub bør omfatte Brasilien og Indien, men udelukke Rusland. Snarere end at tolerere Ruslands nukleare afpresning eller cyberangreb bør de vestlige nationer gøre det klart, at NATOs solidaritet er ubrydelig fra Østersøen til Sortehavet, og at organisationens dør står åben for alle de demokratier, der vil forpligte sig i forsvaret for friheden.

Afrikas problemer – fattigdom, korruption, sygdom og ustabilitet – er velkendte, men i Afrika bør vi i stedet rette fokus mod de lovende perspektiver, der tegner sig i mange af landene på dette kontinent. På

John McCain: Vi kan skabe en bedre verden

det politiske, økonomiske og sikkerhedsmæssige niveau må vi indgå i et stærkt engagement med venligtsindede regeringer i hele Afrika, idet vi samtidig insisterer på, at der skal ske forbedringer i forhold til gennemsigthed og respekt for retsprincipper. Mange afrikanske nationer vil ikke kunne indfri deres sande potentiale, hvis de ikke får hjælp udefra til at bekæmpe indgroede problemer som HIV/aids, der rammer et uforholdsmæssigt stort tal af afrikanere. Jeg vil gøre det til mit mål at udrydde malaria – den værste dræber af afrikanske børn under fem på hele kontinentet. Ud over at redde millioner af liv i en af verdens fattigste regioner vil en sådan kampagne kunne udrette meget for at bedre Amerikas ry i verden.

Sammen med verdens øvrige store magter har vi endvidere en forpligtelse til at bremse og indskrænke udbredelsen af kernevåben. De Forenede Stater og det internationale samfund må arbejde sammen og gøre alt, hvad der står i vor magt, for at inddæmme og afvikle Nordkoreas atomvåbenprogram og for at hindre Iran – en nation, hvis præsident gentagne gange har udtrykt ønske om at udslette Israel fra Jordens overflade – i at opnå atomvåben.

Vi bør arbejde for at reducere de nukleare arsenaler i hele verden og begynde med vort eget. For 40 år siden gik de fem erklærede atommagter sammen om at støtte Den Nukleare Ikke-Spredningstraktat

(NNPT) og lovede at afslutte våbenkapløbet og indlede skridt imod nuklear nedrustning. Tiden er inde til at tage denne forpligtelse op på ny. Vi behøver ikke alle de våben, der aktuelt befinder sig i vort arsenal. De Forenede Stater bør føre an i de globale bestræbelser for nuklear nedrustning, der er i overensstemmelse med vor vitale interesse og fredens sag.

Trussel fra islamisk terrorisme

Hvis vi får succes med at samle en global koalition for fred og frihed – hvis vi kan påtage os lederrollen ved at tage vore internationale forpligtelser på vore skuldre og anvise en vej for en bedre og mere sikker fremtid for menneskeheden – er jeg overbevist om, at vi som nation vil kunne høste konkrete fordele.

Det vil styrke os at konfrontere vor tids altoverskyggende udfordring: truslen fra den radikale islamiske terrorisme. At denne udfordring er altoverskyggende betyder ikke, at den er den eneste trussel, vi står overfor. Der er mange andre farer i vore dages verden, og vor udenrigspolitik må være smidig og effektiv nok til at kunne tage hånd om alle. Men den trussel, som terroristerne udgør, er unik. Terroristerne er alene om at vie al deres energi, ja tilmed deres eget liv, til mord på uskyldige mænd og kvinder. De er alene om at stræbe efter at anskaffe sig nukleare og andre

DOKUMENT

masseødelæggelsesvåben – ikke for at højne deres prestige eller give sig selv en stærkere hånd i verdenspolitikken – men i den hensigt at bruge disse våben imod os, hvor som helst og når som helst de kan. En præsident, som ikke sætter denne trussel over alle andre, fortjener ikke at sidde i Det Hvide Hus, for i givet fald forsømmer han eller hun at tage sin første og fundamentale pligt alvorligt: pligten til at beskytte det amerikanske folk.

Den 11. septembers tragedie belærte os om, at et passivt forsvar alene ikke kan beskytte os. Vi må beskytte vore grænser. Men vi må også have en aggressiv strategi for at konfrontere terroristerne og optræfle deres rodnet, uanset hvor de søger at operere, og nægte dem baser i stater, der er fejlslagne eller på vej til at blive det. I dag opererer al-Qaeda og andre terrornetværk over hele kloden og lurer på deres chancer i Sydøstasien, Centralasien og i Mellemøsten.

At få overtaget i denne kamp vil kræve langt mere end militær magt. Det vil kræve brug af alle elementer i vor nationale magt: offentligt diplomati, udviklingsbistand, uddannelse og træning af politistyrker, udvidelse af økonomiske muligheder og robuste efterretningskapaciteter. Jeg har opfordret til omfattende forandringer i vor regerings strategi over for den islamiske ekstremisme, herunder afsættelse af langt større ressourcer til integration af de civile

bestræbelser for at forhindre konflikter og håndtere de udfordringer, der knytter sig til lande i post-konflikt-situationer. Vort mål må være at vinde 'hjerterne og hjernerne' hos det store flertal af moderate muslimer, som ikke ønsker, at deres fremtid skal kontrolleres af en minoritet af voldelige ekstremister. I denne kamp har stipendiater til studerende en langt større rolle at spille end intelligente bomber.

Stol ikke på forældede autokratier

Vi er også nødt til at opbygge internationale strukturer for en varig fred, hvor de radikale ekstremister gradvis stilles i skyggen af frihedens og tolerancens mere magtfulde kræfter. Vore bestræbelser i Irak og Afghanistan er i denne henseende af afgørende vigtighed og kan ikke forstås i isolation fra vor mere omfattende strategi. I den plagede og ofte farlige region, som disse to nationer er del af, kan de enten være kilder til ekstremisme og ustabilitet eller med tiden blive bærepiller for stabilitet, tolerance og demokrati.

I årtier var vor strategi for hele Mellemøstregionen at forlade os på, at autokrater kunne sørge for orden og stabilitet. Vi satte vor lid til shahen af Iran, til Egyptens autokratiske herskere, Pakistans generaler, Saudi-Arabiens kongefamilie og selv, for en tid, til Saddam Hussein. I slutningen af 1970'erne begyndte denne strategi at gå op i limningen.

John McCain: Vi kan skabe en bedre verden

Shahen blev styrtet af den radikale islamiske revolution, der nu hersker i Teheran. Den efterfølgende gæring i den muslimske verden resulterede i øget ustabilitet. Autokraterne slog desto hårdere ned på alle tilløb til modstand, idet de støttede den islamiske radikalisme i udlandet i smug i håbet om, at de ikke selv ville blive dens ofre. Det var en giftig og sprængfarlig blanding. Autokraternes undertrykkelse i kombination med de radikale islamisters dogmatiske teologi var opskriften på den fuldendte storm af intolerance og had.

Vi kan ikke længere ligge under for det bedrag, at en fortsat tiltro til disse forældede autokratier er den sikreste satsning. De yder ikke længere nogen varig stabilitet, kun illusionen derom. Vi må ikke handle overilet eller kræve øjeblikkelige forandringer. Men ej heller må vi foregive, at status quo er bæredygtig, stabil og i vor interesse. Forandringer finder sted, uanset om vi vil det eller ej. For os er spørgsmålet alene, om vi vil forme disse forandringer på måder, som kan blive til gavn for menneskeheden, eller om vi vil lade vore fjender udnytte dem til deres hadefulde formål. Vi må bestræbe os på at udvide frihedens magt og rækkevidde ved at bruge vor fulde styrke som et frit folk.

Dette er ikke bare idealisme. Det er realisme i ordets sandeste betydning. Det er verdens demokratier, som vil tilvejebringe de søjler, hvor-

på vi kan og må bygge en vedvarende fred.

Ser man på den store bue, der strækker sig fra Mellemøsten gennem Centralasien, det asiatiske subkontinent og frem til Sydøstasien, kan man se demokratiske bærepiller rage op på tværs af hele strækningen, fra Tyrkiet og Israel til Indien og Indonesien. Irak og Afghanistan ligger i hjertet af denne region. Om disse lande i sidste ende selv bliver til stabile demokratier, eller vi lader dem synke tilbage i kaos og ekstremisme vil ikke blot afgøre skæbnen for denne kritisk vigtige del af verden, men også afgøre vor egen skæbne.

Irak tager tid

Det er igennem dette brede strategiske initiativ at vi må forstå vore bestræbelser i Irak og Afghanistan. Mange mennesker spørger, hvordan vi skal definere vore succeskriterier. Succes i Irak og Afghanistan vil sige at etablere fredelige, stabile, velstående og demokratiske stater, som ikke udgør nogen trussel for deres naboer og bidrager til terroristernes nederlag. Succes er den religiøse tolerances triumf over den voldelige radikalisme.

De, som hævder, at vore mål i Irak, ikke kan nås, tager fejl, ganske som de tog fejl, da for et år siden fejlagtigt erklærede, at krigen i Irak allerede var tabt. Siden juni 2007 er den dødbringende vold mod civile

DOKUMENT

faldet med over 70 procent. Koalitionsstyrkernes tab er faldet med omkring 70 procent. Den dramatiske mindskelse af volden har åbnet vej for en tilbagevenden til noget, der mere ligner en normal politisk og økonomisk tilværelse for gennemsnitsirakeren. Folk er igen begyndt at gå på arbejde. Markederne er åbne. Olieindtægterne stiger hastigt. Inflationen er i bund. Iraks økonomi forventes at vokse med omkring syv procent i 2008. Politisk forsoning finder sted over hele Irak på lokalt græsrodsniveau og i provinserne. De sunni- og shiamuslimer, som blev jaget bort fra deres hjem, er nu på vej tilbage igen. De politiske fremskridt på det nationale niveau er sket i alt for langsomt tempo, men fremskridt er blevet gjort.

Kritikere siger, at troppe-‘optrappingen’ ikke er nogen løsning i sig selv, men at vi må skabe de fremskridt, der er nødvendige for, at Irak kan stå på egne ben. Det er jeg enig i. Irakerne selv må i stigende grad tage ansvar for deres egen sikkerhed, og de må blive ansvarlige politiske aktører. Det følger imidlertid ikke heraf, at vi hovedkuls skal trække os ud af Irak uden hensyn til konsekvenserne. Vi må vælge forsigtighedens og ansvarlighedens kurs og hjælpe irakerne til at komme nærmere den dag, hvor de ikke længere behøver vor hjælp.

Dette er det ansvarlige statsmandskabs vej. Vi har pådraget os et moralsk ansvar i Irak. Det vil være en

skruppelløs og forræderisk handling og efterlade en skamplet på vor nations karakter, hvis vi lod det irakiske folk i stikken og overlod dem til grupvækkende vold, etnisk udrensning og muligvis folkemord, som ville efterfølge en samvittighedsløs, uansvarlig og forhastet tilbagetrækning. Vore kritikere siger, at Amerika er nødt til at råde bod på sit ry i verden. Hvordan kan de samtidig være fortalere for en moralsk dadelværdig flugt fra vort ansvar i Irak?

De, som hævder, at vi kan trække os ud fra Irak for at bekæmpe al-Qaeda mere effektivt andre steder, begår en farlig fejltagelse. Om al-Qaeda var der før eller ej, så befinder al-Qaeda sig i Irak nu, ligesom det befinder sig i grænselandet mellem Pakistan og Afghanistan, i Somalia og Indonesien.

Hvis vi trækker os overilet ud af Irak, vil al-Qaeda i Irak overleve, proklamere sejr og fortsætte med at fremprovokere sekteriske spændinger, som stadig eksisterer, skønt de er blevet trængt tilbage af optrappingens succes, eftersom de forskellige fraktioner af sunnier og shiitter endnu ikke har overvundet deres gamle gensidige had og endnu er modtagelige for at blive provokeret af al-Qaeda. Borgerkrig i Irak vil hurtigt kunne udvikle sig til folkemord og destabilisere hele regionen, når nabomagter kommer deres foretrukne fraktioner til undsætning. Efter min mening vil en hensynsløs og overilet tilbagetrækning

John McCain: Vi kan skabe en bedre verden

blive et forfærdeligt tilbageslag for vore sikkerhedsinteresser og vore værdier.

Iran vil også se vor overilede tilbagetrækning som en sejr, og som den største statssponsor af terrorister, et land med atomare ambitioner og et erklæret ønske om at ødelægge staten Israel, vil det se sin indflydelse i Mellemøsten vokse betydeligt. Konsekvenserne af at lide et sådant nederlag vil true os i år fremover, og de, som er fortalere for det, således som begge demokratiske kandidater er, er fortalere for en kurs, der i sidste ende vil trække os ind i en mere omfattende og mere vanskelig krig, der vil indebære langt større farer og ofre, end vi til dato har været ude for

Jeg taler ikke for et fortsat engagement i Irak – lige så lidt som jeg for nogle år siden ikke talte imod de forandringer i taktik og den indsættelse af de yderligere styrker, som nu er ved at skabe gode resultater i Irak – fordi jeg på en eller anden måde er ligeglad med krig og de lidelser, den medfører for alt for mange amerikanske familier. Jeg fastholder mit standpunkt: Jeg hader krig, og

jeg ved udmærket og har selv meget personlige erfaringer for, hvor smertelige dens omkostninger er, men jeg ved også, at vi undertiden bliver nødt til at betale disse omkostninger for at undgå at betale endnu højere omkostninger senere.

Jeg stiller op til præsident, fordi jeg ønsker at holde det land jeg elsker og har tjent i hele mit liv, sikkert og for at imødegå vor tids udfordringer, som generationer før os var rede til at imødegå deres. Jeg stiller op til præsident, fordi jeg ved, at det mere end nogen anden nation på Jorden påhviler Amerika at føre an i opbyggelsen af grundlaget for en stabil og varig fred, en fred, der bygger på styrken i vore forpligtelse på fred, på de transformative idealer, hvorpå vi grundede vor nation, på vor evne til at se rundt om historiens næste hjørne og på vort mod og visdom til at træffe vanskelige valg. Jeg stiller op, fordi jeg har en tro, der er stærkere end nogensinde på, at det i vor tid står i vor magt at skabe en anden og bedre verden, end den vi overtog.

Oversat af Niels Ivar Larsen.

Dry Bones **COLLAPSE!**

www.drybonesblog.com

Danmarks stemme

Andet kvartal 2008

Det hører til sjældenhederne, at politikere skammer sig åbenlyst over tidligere gerninger eller holdninger. Men 26. maj 2008 – dagen fortjener at blive markeret – meldte forsvarsminister Søren Gade (V) sig ind i den eksklusive klub. Det skete, da han på Berlingske.dk erkendte, at den mulige afstemning om at opheve forbeholdet over for euroen bliver den sværeste af de folkeafstemninger om forbeholdene, statsminister Anders Fogh Rasmussen (V) har bebudet.

Og så kom det. For Søren Gade hørte til de politikere, der i 2000 advarede mod alvorlige økonomiske konsekvenser, hvis danskerne stemte nej til euroen. “Det er jeg ikke voldsomt stolt af i dag”, sagde han til Berlingske.dk med en konstatering af, at danskerne stemte nej, “og det er stort set kun gået fremad siden”.

Så brændt barn skyer ilden, og han mener nu, at en eurodebat skal tage den tid, den skal tage. Oversat til praktisk, politisk dansk betyder det, at euroafstemningen får lov til at vente, til danskerne har sagt ja til at deltage i EU’s forsvarssamarbejde og det retlige samarbejde.

Andre regeringspolitikere har også fået kolde fødder ved mindet om

kampagnen op til folkeafstemningen i 2000, hvor både de store borgerlige partiers ledere samt især daværende finansminister Mogens Lykketoft (S) førte an i en regulær skræmmekampagne, som allerede den gang blev dementeret af bl.a. fhv. nationalbankdirektør, Erik Hoffmeyer.

Senere har virkeligheden også dementeret kampagnen – mener bl.a. altså Søren Gade og SF’s formand, Villy Søvndal, mens statsministeren derimod fremhæver det absurde i at stå uden for et samarbejde, som Danmark reelt deltager i – bortset fra at danskerne ikke betaler med eurosedler i butikkerne, og at Danmark ikke er med i deltagerlandenes Euroråd. Men forholdet er, at disse ulemper indtil nu ikke har fået danskerne til at ligge søvnløse om natten, og ja-partiernes strateger har svært ved at finde de argumenter, de skal bruge til at mobilisere danskerne til et ja til den fælles valuta.

Bl.a. derfor tyder alt på, at statsministeren skyder euroen til hjørnespark. Og han vil give sig god tid, før han begiver sig ud til hjørneflaget, for der er andre problemer. Det vigtigste hedder Villy Søvndal. Ifølge meningsmålinger gennem foråret har SF ikke sat den store

DANMARKS STEMME

fremgang fra folketingsvalget i 2007 over styr. SF er med andre ord en magtfaktor, og Villy Søvndal har med markant opbakning fra sit bagland besluttet at sige nej til at ophæve euroforbeholdet. Han mener – helt på linje med den amerikanske centralbank og Frankrigs præsident Nicolas Sarkozy – at Den Europæiske Centralbanks stædige fastholden i inflationsmål og uviljen til at bruge pengepolitikken som et instrument i den begyndende økonomiske krise er katastrofal.

Det er kun et af flere kritikpunkter, som får SF til at sige nej. Den negative holdning gør det også lettere at få den stærkt udvidede og stærkt foryngede medlemskare til at acceptere partiledelsens støtte til at ophæve det retlige forbehold – på visse betingelser – og forsvarsforbeholdet. Så SF sidder igen med nøglen til dansk EU-politik, ligesom da forbeholdene blev formuleret i 1992 som et led i det 'nationale kompromis' efter danskernes afvisning af Maastricht-traktaten.

I den sammenhæng er det af mindre betydning, at Ny Alliance meget overraskende valgte at sige nej til euroen på det nye partis landsmøde i maj. Partiet, der ved stiftelsen for mindre end et år siden var meget EU-entusiastisk, kræver nu en 'mere liberalistisk' europolitik, og partiet mener ligesom fx Enhedslisten, at det på visse områder fortsat er muligt at føre en nationalt defineret økonomisk politik.

Men det er næppe meldingerne fra Ny Alliance med dets noget ramponerede ledere, som bekymrer Anders Fogh Rasmussen. SF er nøglen, og derfor kommer vi næppe til at opleve et 'big-bang', hvor alle forbehold kommer til afstemning.

Derimod har statsministeren med Socialdemokraterne, SF, Det Konservative Folkeparti og de Radikale bag sig et godt grundlag for i efteråret at tage et opgør med forbeholdene på det retlige og forsvarsmæssige område. Enhedslisten har med masser af intern ballade haft et dårligt år siden valget, og JuniBevægelsens store, gamle mand, Jens-Peter Bonde, er på vej ud af europæisk politik. Den ligger lige for, og en sejr vil næppe skade statsministerens lidt slidte image hjemme og hans fortsat høje profil ude i Europa.

Hvad bliver det til med Fogh?

Både venner og fjender har hele vinteren og en del af foråret været ude med riven efter statsminister Anders Fogh Rasmussen (V). 'Han er aldrig hjemme', lyder klagesangene fra Dansk Folkepartis Pia Kjærsgaard, mens formiddagspressen ironiserer over en statsminister, der brænder skatteyderkroner og CO₂ kvoter af på rejser til udlandet, hvor han ifølge kritikerne promoverer sig selv til topposter som generalsekretær for NATO, formand – 'præsident' – for EU eller EU-udenrigsminister.

Statsministeren hævder selv, at

han ikke er kandidat til noget som helst samtidig med, at han på hjemmefronten gør en behjertet indsats for at redde finansminister Lars Løkke Rasmussen (V) – hans erklærede kronprins som formand for Venstre og statsminister – ud af den såkaldte bilagssag uden alt for mange skrammer. Afløseren skal helst være i kampform fra dag ét.

For kendsgerningen er, at kvikke Bruxelles-reportere i danske og internationale medier kan berette om heftig diplomatisk aktivitet omkring besættelsen af de nævnte topposter. Jobbene i EU bliver besat i løbet af efteråret under det franske formandskab, mens NATO-generalsekretær Jaap de Hoop Scheffer først ventes at forlade sin post efter alliancens 60-års jubilæum i foråret 2009.

Har statsministeren så en chance? I EU hører han til blandt veteranerne i stats- og regeringschefkredsen. Det tæller. Den danske statsminister markerer sig uden at føre sig demonstrativt frem, siger kilder i det franske udenrigsministerium til *Udenrigs*, og ingen tvivler på hans kompetence, som de formulerer det.

Anders Fogh Rasmussen har formået at etablere et godt forhold til både præsident Nicolas Sarkozy og premierminister François Fillon, der i præsidentvalgkampen i foråret 2007 lancerede flere reformer, som allerede er virkelighed i Danmark. (De fleste blev ganske vist gennemført af den socialdemokratisk ledede

regering 1993-2001, men det er en detalje. Danmark har et godt navn).

Alt det tæller med på plussiden. Problemet er, at vi ikke er med i euroen, og det vil ikke se godt ud med en EU-formand, hvis land ikke deltager i en af de mest centrale dele af samarbejdet. Det er også et handicap for den tidligere britiske premierminister Tony Blair.

Han og Anders Fogh Rasmussen lider også under deres nære forhold til præsident George W. Bush. Og selv om både Frankrig og Tyskland har skruet ned for den USA-kritiske retorik, er kendsgerningen i begge lande, at opinionen ikke alene er kritisk, men ekstremt kritisk over for USA. Især i Tyskland, hvor 'anti-amerikanismen' ifølge det amerikanske Pew-instituts målinger for alvor har bidt sig fast. Det må både præsident Sarkozy og forbundskansler Merkel tage højde for.

Så er der konkurrencen. Luxembourgs mangeårige regeringschef Jean-Claude Juncker, der også er formand for Eurorådet, er ikke alene dygtig, men også vellidt. Han er kristelig demokrat – men han er ikke så konservativ, at det gør noget, for at bruge tidligere statsminister Poul Schlüters formulering, så han vil være spiselig også for venstre side af det politiske spektrum i EU.

Der kan dukke andre, egnede kandidater op, og derfor tegner billedet til, at det bedste bud på en international toppost til Anders Fogh Rasmussen ligger i NATO. Han vil

DANMARKS STEMME

være en god kandidat for USA – også for en kommende præsident. Vi samarbejder tæt med flere østeuropæiske lande på forsvarsområdet. Danmark har gennemført en forsvarsreform, der stort set svarer til NATOs ønsker, og Frankrig vil næppe sige nej til en dansk leder af en amerikansk domineret alliance, hvor franskmændene selv ønsker at spille en større rolle end hidtil.

Det ser ikke skidt ud. Men besættelsen af den slags poster er både et puslespil og en god omgang studehandel, hvor brikkerne ofte først falder på plads i sidste øjeblik. Så vi holder vejret et års tid endnu.

Klima og udvikling

Til statsministerens internationale engagement hører også næste års klima-topmøde. I dette forår kastede Anders Fogh Rasmussen i slutningen af maj sit lys over åbningen af *Copenhagen Consensus*, der i København – under Bjørn Lomborgs ledelse – havde samlet fem Nobelpristagere og en række andre topøkonomer til at diskutere løsninger på 10 af verdens største problemer. Hvad ville være vigtigst at prioritere i den internationale udviklingskamp? At få has på malaria, terrorisme eller udledningen af drivhusgasser? Eller at støtte de fattiges kamp for velfærd? Pigers adgang til en uddannelse? Eller at give fattigfolk i den tredje verden adgang til at eje den jord, de arbejder på?

Udviklingsminister Ulla Tørnæs deltog også i *Copenhagen Consensus*, som hun over for *Jyllands-Posten* kaldte “et spændende koncept og et godt instrument til at lade økonomer vurdere, hvordan man bedst kan løse nogle af de største problemer”. Hendes ministerium betalte en del af de knap 12 millioner kr., som denne runde i *Copenhagen Consensus* løb op i.

Da konferencen sluttede den 30. maj, valgte økonomerne at anbefale, at kampen mod fejlnærings fik højeste prioritet, og at malaria bekæmpes. Derimod fik indsatsen mod klimaforandringer kun en prioritering som nummer 14.

Lidt tidligere – i midten af april – stillede Anders Fogh Rasmussen sig også i spiden for en ny international Afrika-kommission, som den danske regering har taget initiativ til.

Kommissionen skal hjælpe med at sætte Afrikas problemer – især økonomisk vækst, kvinders rolle i udviklingen, klimaforandringer, uddannelse, unge og beskæftigelse – på den internationale dagsorden. I første omgang skal den således prøve at hitte ud af, hvordan man skaber 10-12 millioner nye arbejdspladser i Afrika. Under kommissionens første møde gav udviklingsminister Ulla Tørnæs et kontant løfte til Liberias præsident, Ellen Johnson Sirleaf, om, at Danmark vil investere over 100 millioner kroner ekstra i ligestillingsprojekter for kvinder i det fattige vestafrikanske land.

I Grønland var det derimod udenrigsminister Per Stig Møller, der stillede op til et topmøde om den tilstundende konkurrence om Nordpolen og de tilhørende ressourcer i Arktis. Konferencen blev afholdt i byen Ilulissat mellem udenrigs- og miljøministre fra USA, Rusland, Canada, Norge og Danmark. Den blev åbnet af den grønlandske landsstyreformand, Hans Enoksen, som anmodede om, at inuitterne – de oprindelige folk i Arktis – tages med på råd om løsningen på de voksende klimaforandringer, der blandt vil give mulighed for at forkorte sejltiden mellem Europa og Japan dramatisk.

De arktiske folk forventer også at blive inddraget i udnyttelsen af de arktiske olie- og gasforekomster.

Rusland og Canada har plantet deres flag forskellige steder i Arktis, og såvel Per Stig Møller som Hans Enoksen opfordrede ved topmødet i Grønland til, at den nationalistiske kappestrid skal ophøre. Det blev mere eller mindre også udfaldet af mødet i Ilulissat, da de fem stater enedes om at respektere principperne i FN's havretskonvention (som USA mangler at ratificere). Stater kan fremlægge deres krav og argumenter frem til 2014, derefter vil FN søge at afklare ansvar og rettigheder omkring Nordpolen. Både stater og olieselskaber står i kø for at udnytte de formodede enorme oliekluder under Polen.

* Poul Nyrup Rasmussen, Danmarks tidligere statsminister og nuværende formand for de europæiske socialdemokrater, meddelte sidst i maj, at han ikke genopstiller til Europa-Parlamentet ved næste valg i 2009.

Blandt de øvrige danske stemmeslugere ved det seneste parlamentsvalg har seks andre også besluttet at sige tak og farvel med denne valgperiode: Gitte Seeberg (K), Karin Riis-Jørgensen (V), Jens-Peter Bondé (J), Anders Samuelson (R), Mogens Camre (DF) og Niels Busk (V).

* Regeringen besluttede 1. april at nedsætte en koordinationsgruppe til støtte for Kronprins Frederiks kandidatur til medlemskab af IOC, den Internationale Olympiske Komité. Gruppen, der skal rådgive kronprinsen om politiske spørgsmål, vil bestå af højtstående embedsmænd fra Statsministeriet, Udenrigsministeriet og Kulturministeriet.

* Morten Kjærum, hidtil direktør for det danske Institut for Menneskerettigheder, blev i marts udpeget til ny direktør for EU's Agentur for Grundlæggende Rettigheder. Det har hovedsæde i Wien.

Michael Seidelin er udenrigspolitisk medarbejder ved Politiken. Anders Jerichow er Kronikredaktør på Politiken og redaktør af Udenrigs.

Spørgetid

Danmarks udenrigspolitik?

Forespørgsel nr. F 31:

Forespørgsel til statsministeren:
Hvad kan statsministeren oplyse om den indenrigs- og udenrigspolitiske situation?

Af Line Barfod (EL), Anders Samuelsen (NY), Inger Støjberg (V), Henrik Sass Larsen (S), Pia Kjærsgaard (DF), Villy Søvndal (SF), Henriette Kjær (KF), Margrethe Vestager (RV), Gitte Seeberg (UFG) og Pia Christmas-Møller (UFG).

Statsministeren (Anders Fogh Rasmussen):

Vi danskere er åbne, udadvendte og frisindede. En undersøgelse af europæernes holdning til globalisering viser, at vi klart er nummer et i Europa målt på andelen af befolkningen, der er positive over for globalisering. Danskerne frygter ikke globaliseringen. Vi drager fordel af den.

Også når det gælder EU, er vi blandt de mest positive i Europa.

Folketinget har med et stort flertal stemt for Lissabontraktaten. I morgen skal traktaten så til folkeafstemning i Irland. Og dernæst er der endnu et antal lande, som skal godkende den nye traktat. Hvis alle EU-lande ratificerer, kan Lissabontraktaten træde i kraft den 1. januar

2009. Den nye traktat skaber en stabil ramme for EU-samarbejdet i lang tid fremover.

Men samtidig betyder traktaten, at de danske undtagelser fra EU-samarbejdet i endnu større grad vil hæmme Danmarks indflydelse og interesser. Undtagelserne er bevaret uændrede i Lissabontraktaten, men virkningen af undtagelserne bliver større med den nye traktat, end de er i dag. EU-samarbejdet har jo udviklet sig betydeligt, siden vi indførte undtagelserne i 1993. Med Lissabontraktaten vil der være store dele af samarbejdet, som vi ikke kan være med til.

Danmark vil være afskåret fra at deltage i EU's indsats for at skabe og bevare fred. Vi kan ikke deltage i EU's indsats for at skabe sikkerhed i verdens brændpunkter, som fx Bosnien. Og Danmark vil være afskåret fra at deltage i det fælles politisamarbejde, herunder bekæmpelse af grænseoverskridende kriminalitet, som fx handel med kvinder og børnepornografi.

Derfor er undtagelserne i direkte modstrid med danske interesser. Tiden er løbet fra undtagelserne. De skader Danmark.

Regeringens holdning er meget klar: Danmark skal være fuldt og helt med i Europa. Vi deler grundlæggende værdier om frihed, menneskerettigheder og demokrati. Vi skal være med til at løse de fælles problemer. Det er i vores bedste interesse.

Derfor gjorde regeringen det allerede i november sidste år klart, at vi i denne valgperiode vil bede vælgerne om at tage stilling til EU-undtagelserne ved folkeafstemning.

Dansk Institut for Internationale Studier offentliggør sidst på måneden en grundig udredning om de danske undtagelser. På den måde vil alle få adgang til grundig og veldokumenteret information i god tid, inden vi skal træffe beslutning.

Regeringen vil bruge sommeren til at overveje redegørelsen fra Dansk Institut for Internationale Studier. I begyndelsen af august vil det så være naturligt at tage stilling til, hvornår og hvordan en afstemning bedst kan finde sted.

Klimaforandringerne er en af vore store internationale udfordringer. Der er stigende videnskabelig enighed om, at vi skal handle nu, hvis vi skal undgå, at klimaforandringerne får alvorlige konsekvenser for mennesker og for vor klode.

Den seneste rapport fra FN's klimapanel fastslår, at hovedparten af den globale opvarmning over de sidste par generationer skyldes menneskelig aktivitet. Den del af klimaforandringerne har vi en politisk for-

pligtelse til at bekæmpe og til at forebygge.

Får vi ikke gjort noget ved klimaforandringerne, bliver det i høj grad verdens fattige, som kommer til at mærke konsekvenserne af den industrialiserede verdens forbrug, og vi risikerer at gøre uoprettelig skade på verdens natur. Derfor bør vi omlægge produktion og forbrug af energi, så vi udleder færre drivhusgasser.

Så er der også en anden grund til at omlægge energipolitikken: Det er også et spørgsmål om vores sikkerhed. I dag er verdens demokratier i høj grad afhængige af olie og naturgas, som er importeret fra ustabile regimer. Det er enorme summer, som hvert år bliver overført til lande, som har et tvivlsomt forhold til frihed og menneskerettigheder. Derfor må vi bryde med afhængigheden af olie og naturgas. I det hele taget bør vi sætte det ambitiøse, langsigtede mål at blive helt uafhængige af fossile brændsler som olie, gas og kul.

I Danmark har vi taget et vigtigt skridt med den energiaftale, som et bredt flertal i Folketinget står bag ved, en aftale, som vil medføre en kraftigt forøget andel af vedvarende energi; en aftale, som vil medføre bedre energieffektivitet; en aftale, som vil bidrage til at sikre Danmark en fortsat international førerposition, når det gælder ny, vedvarende og effektiv energiteknologi.

I december 2009 er Danmark vært

SPØRGETID

ved FN's store klimakonference. Målet er at opnå enighed om en omfattende global klimaafnede, der kan føre til en effektiv nedbringelse af udledningen af drivhusgasser.

Det er en stor opgave, som vil kræve en betydelig politisk og praktisk indsats det næste halvandet års tid.

Hvis vi skal realisere visionen om at gøre kloden mindre afhængig af fossile brændsler, så kræver det intet mindre end en grøn teknologisk revolution; et industrielt gennembrud for miljø- og klimavenlig teknologi; en ny, grøn samfundsøkonomi, der udnytter det erhvervsmæssige potentiale inden for miljø- og energieffektive løsninger; en grøn økonomi, der er baseret på fortsat vækst, udvikling og jobskabelse. For vi skal fortsat bekæmpe den globale fattigdom, og vi skal have ressourcer til at gøre noget for miljøet.

Afrika er en anden af de store internationale udfordringer. Vi bør forstærke indsatsen for at hjælpe Afrika.

Vi har en forpligtelse til at bekæmpe den dybe fattigdom, specielt i Afrika syd for Sahara. Vi skal dæmpe den illegale indvandring til Europa ved at sikre de unge afrikanere bedre livsbetingelser i deres egne lande. Og vi skal forebygge fundamentalisme og ekstremisme i Afrika ved at fremme en positiv økonomisk, social og uddannelsesmæssig udvikling. I den henseende er det helt afgørende at sikre kvindernes rettigheder og muligheder.

Regeringen vil i de kommende år øge bistanden til Afrika. Målet er, at to tredjedele af den direkte bistand går til Afrika. Der er behov for at få sat mere fokus på vækst og beskæftigelse i Afrika. Regeringen har derfor nedsat en international Afrika-kommission. Kommissionen arbejder frem til sommeren 2009, og jeg forventer, at anbefalingerne fra kommissionen ikke alene kan påvirke dansk bistand, men også hele det internationale samfunds samarbejde med Afrika.

Det er en styrke for Danmark, at vi i reglen er gode til at træffe beslutninger med meget bred opbakning. Velfærdsreformen er vedtaget af et meget bredt flertal her i Folketinget. Det samme gælder globaliseringsreformen og væsentlige dele af kvalitetsreformen. Strukturreformen er gennemført med bred opbakning fra kommunalfolk over hele landet på tværs af partier. Der er bred opbakning til regeringens forslag om Grønlands selvstyre. Der er indgået en langsigtet aftale om dansk energipolitik med et bredt flertal bag. Der er indgået en aftale om dansk europapolitik med et meget bredt flertal.

Jeg glæder mig over det brede samarbejde, for det giver holdbarhed og styrke i fornyelsen af det danske samfund, og jeg vil gerne takke alle de partier i Folketinget, som har medvirket til reformarbejdet. Men selvfølgelig ved jeg godt, at der ud over Venstre og De Konserva-

tive kun er to partier, der har støttet fortsættelsen af VK-regeringen efter sidste valg. Det er Dansk Folkeparti og Ny Alliance, og jeg takker de to partier for støtten.

Siden 2001 har Dansk Folkeparti været en stabil samarbejdspartner, og det er i høj grad takket være Dansk Folkepartis solide indsats, at regeringen har kunnet sikre økonomisk fremgang, opfylde sine valgløfter og gennemføre en omfattende reformindsats. I det hele taget har de forløbne næsten 7 år stået som en af de parlamentarisk set mest stabile perioder i dansk politisk historie. Det har været en styrke i en tid, hvor vi har skullet håndtere internationale udfordringer af ekstraordinære dimensioner.

Vi overtog regeringsansvaret få måneder efter terrorangrebet på USA den 11. september 2001. Terroristerne havde deres rod hos Talebanstyret i Afghanistan. De kunne slå til hvor som helst. Vi har fra starten haft den klare holdning, at verdens demokratier må stå sammen i kampen mod den internationale terrorisme. Derfor besluttede vi at sende danske soldater til Afghanistan. For at bekæmpe Taleban, for derved at styrke for egen sikkerhed og for at hjælpe med udviklingen af et fredeligt demokrati i Afghanistan.

Jeg er glad for, at et bredt flertal her i Folketinget står bag vores engagement i Afghanistan, og jeg appellerer til hele den danske befolkning om at bakke op om vore solda-

ter. De yder en afgørende og værdifuld indsats for at skabe sikkerhed og et bedre liv for den lokale befolkning. De gør Danmark ære. De fortjener en stor tak og en dyb respekt.

Jeg vil sende en særlig hilsen til soldaterne på hold 5, der netop nu er sat ind i Helmandprovinsen. Som holdet før dem har hold 5 desværre oplevet flere tab. Vi vil gerne udtrykke vor dybeste medfølelse med familierne til de soldater, som har mistet livet. Vore tanker går også til de soldater, som er blevet såret.

Jeg ved godt, at mange spørger, om det kan nytte. Ja, det nytter. Vi gør en forskel. Der sker fremskridt. Men først og fremmest skal vi spørge om, hvad der er rigtigt. Det rigtige er at bekæmpe diktatur og fremme demokrati, og det rigtige er, at vi danskere også selv tager et medansvar for vores egen sikkerhed.

For nylig blev den danske ambassade i Pakistan udsat for et terrorangreb. Vi fordømmer på det kraftigste dette fejle og usle angreb – et angreb, som dræbte og kvæstede adskillige uskyldige mennesker. Vore tanker og medfølelse går til de efterladte og de sårede. Angrebet viser, hvor skrappelløse, hjerteløse og umenneskelige terroristerne er. Terrorister med tilknytning til terrornetværket Al-Qaeda har påtaget sig ansvaret for bomben, og de har brugt Muhammedtegningerne som begrundelse for deres afskyelige forbrydelse.

Jeg vil gerne slå tre ting fast. For

SPØRGETID

det første: Uanset motiv er der overhovedet intet, som retfærdiggør terrorangreb på uskyldige mennesker. Uanset hvad man måtte mene om karikaturtegninger, så berettiger det selvfølgelig ikke at slå mennesker ihjel.

For det andet: Det er ikke terrorister, som skal bestemme, hvordan vi indretter det danske samfund, eller hvilken politik vi fører. Det danske folkestyre bygger på en vidtgående ytringsfrihed. Der er frihed til at tænke, tale, tro og tegne, som man vil. Vi står fast på de frihedsrettigheder, som er grundlaget for vort frie folkestyre.

For det tredje: Når terroristerne smider deres bomber, er det helt afgørende, at vi står sammen om at afvise deres angreb; at vi står sammen i kampen mod terroristerne og ikke bøjer os for deres krav; at vi står sammen i Danmark; og at vi står sammen med vore internationale partnere og allierede. Hvis vi kapitulerer, hvis vi bøjer os, hvis terroristerne kan skræmme os til at ændre politik eller indskrænke frihedsrettighederne, ja, så har de vundet. Og

så får de mod på endnu mere terror for at nå deres mål.

I mange lande – også i Europa – er mennesker blevet dræbt eller truet på livet for at udnytte deres ret og frihed til at ytre sig om religiøse emner i form af bøger, film og tegninger. De har stået fast på de principper og værdier, som er fundamentet for vore frie samfund: politisk og religiøs frihed, ligeret for alle, folkestyre, fri presse, ytringsfrihed, kritisk tænkning og kritisk tilgang til informationer, ideer og tro.

Det er disse fælles værdier, vi skal kæmpe for. Vi skal med alle ligesindede være fælles i forsvaret for frihedsrettighederne. Vi skal med større styrke tale med én stemme i kampen for frihed og fred i verden. Vi skal med fasthed stå sammen i kampen mod terror.

Formanden:

Ja, tak til statsministeren for besvarelsen. Så går vi over til forhandlingen ...

Folketinget 11. juni 2008